

<i>I JOHDANTO</i>	10
1.1 Kansallinen väkivallan vähentämisen ohjelma	10
1.2 Lausunnonantajat.....	10
1.3 Lausuntoyhteenvedon rakenne.....	10
<i>II KOMMENTTEJA KOKO OHJELMASTA, SEN TAVOITTEISTA, PAINOPISTEALUEISTA JA PUUTTUVISTA AIHEISTA</i>	12
<i>III YKSITYISKOHTAISET LAUSUNNOT LUVUTTAEN</i>	23
<i>1. Ohjelman periaatteet</i>	23
<i>2. Suomalainen väkivalta</i>	24
2.1 Väkivallan yleisyys kansainvälisesti verrattuna.....	24
2.2 Väkivallan kehitys Suomessa.....	24
2.3 Suomalaisen väkivallan alkoholiehtoisuus.....	24
2.4 Väkivaltaa useimmiten saman väestöryhmän sisällä	24
2.5 Väkivallan kustannukset.....	24
<i>3. Väkivallan ehkäisystä</i>	25
3.1 Väkivaltaan vaikuttavista tekijöistä.....	25
3.2 Keskeiset ehkäisystrategiat.....	25
<i>4. Väkivallan vähentämisen tavoitteista</i>	26
<i>5. Väkivallan vähentämisen taustaehtoja</i>	27
5.1 Syrjäytymisen ehkäiseminen, syrjäytyneiden integroiminen ja hyvinvointipalvelut.....	27
5.2 Mielensterveys.....	29
5.3 Kulttuurin muutos.....	30
<i>6. Alkoholiehtoinen väkivalta ja toimet sen vähentämiseksi</i>	33
6.1 Alkoholin kokonaiskulutuksen vähentäminen	35
6.2 Humalajuomisen vähentäminen alkoholin nauttimistilanteisiin ja -ympäristöihin vaikuttamalla	36
6.3 Alkoholin pitkäaikaisen riskikäytön vähentämistä koskevat toimenpiteet	38
<i>7. Lasten ja nuorten tekemän ja heihin kohdistuvan väkivallan vähentäminen</i>	40
7.1 Vanhemmuuden ja kasvattamisen tukeminen	43
7.2 Lasten ja nuorten lähiympäristö	45
7.3 Päivähoito.....	46
7.4 Koulu.....	47
7.5 Nuorison vapaa-aika	50
7.6 Sosiaali- ja terveydenhoito.....	52
<i>8. Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentäminen</i>	53
8.a Yleistä	53

8.b. Naisiin kohdistuvan väkivallan tarkastelutapa	55
8 c. Vakava ja lievä väkivalta	60
8.d Toistuvuus ja alistavuus kvalifiointiperusteeksi.....	62
8.e Rikossovittelu	64
8.1 Väkivallasta puhuminen ja siihen puuttuminen.....	69
8.2 Poliisin toiminta	70
8.3 Uhrien erityispalveluiden ylläpito ja kehittäminen	71
8.4 Väkivallan katkaisuojelmat tekijöille	73
8.5 Lainsäädäntö, lainkäyttö	75
8.6 Raiskausten ja muun seksuaalisen väkivallan vähentäminen.....	75
8.7 Tutkimus ja tilastointi	77
9. Työväkivallan vähentäminen.....	78
9.1 Väkivallan ilmitulo ja seuranta.....	81
9.2 Valmiudet kohdata väkivaltaa	81
9.3 Työyhteisön sisäinen yhteistyö.....	82
9.4 Työympäristö.....	83
10. Erityisiä toimia vakavan väkivallan vähentämiseksi ja seurausten lieventämiseksi..	85
10.1 Tappouhkausiin reagoiminen	85
10.2 Elektronisen valvonnan käyttö lähestymiskiellossa.....	85
10.3 Tiukennukset ampuma-aseiden hallussapitoon	85
10.4 Ohjeita väestölle	86
11. Toimet väkivallan uhrien auttamiseksi ja tukemiseksi.....	87
11.1 Pelastustoimi	87
11.2 Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluverkosto.....	87
11.3 Uhrien tuki- ja korvausjärjestelmä	87
12. Uusintarikollisuuden, järjestäytyneen rikollisuuden ja rasistisen väkivallan ehkäisy	89
12.1 Uusintarikollisuuden vähentäminen	89
12.2 Järjestäytyneen rikollisuuden torjunta.....	90
12.3 Rasistisen väkivallan ehkäiseminen	91
13. Rikostunnusmerkistöjen täsmennyksiä ja ehdotuksia muiksi rikosoikeudellisen järjestelmän tai lainmuutoksiksi	94
13.1 Lasten ja nuorten ja näihin kohdistuvan väkivallan vähentäminen	94
13.2 Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentäminen	95
14. Seuranta- ja tilastointijärjestelmän kehittäminen.....	97
15. Tutkimusohjelma	99
16. Ohjelman toteutuksen ja muun väkivallan vastaisen työn koordinointi ja muu edistäminen.....	102
16.1 Ohjelman hyväksyminen ja toteutus	102

16.2 Valtakunnallinen, paikallinen ja läänitasoinen yhteistoiminta: väkivallan-torjunnan verkosto ja koordinaatiokeskus.....	102
16.3 Paikallisen ja seudullisen rikosentorjuntayhteistyön ja turvallisuus-suunnittelun kehittäminen.....	106
Liite 1	107
Lausunnonantajat.....	107

I JOHDANTO

1.1 Kansallinen väkivallan vähentämisen ohjelma

Rikksentorjuntaneuvosto valmisteli luonnoksen Kansalliseksi väkivallan vähentämisen ohjelmaksi kokouksessaan 30.1.2004 hyväksymän suunnitelman mukaisesti. Väkivallan vähentämisen ohjelman taustana oli rikksentorjuntaohjelmaan kohdistunut arvostelu siitä, että se ei riittävästi kohdistunut merkittävimpään rikollisuusongelmaamme, vakavaan väkivaltaan, vaan oli pikemminkin yleinen rikollisuuden ehkäisyohjelma.

Ohjelman valmistelun taustalla oli kuuden eri asiantuntijatyöryhmän työskentely. Työryhmät käsittelivät henkirikollisuutta, alkoholiin liittyvää väkivaltaa, lasten ja nuorten käyttämää ja näihin kohdistuvaa väkivaltaa, naisiin kohdistuvaa väkivaltaa, työtehtävissä kohdattua väkivaltaa sekä kulttuurin ja median yhteyksiä väkivaltaan. Työryhmien raportit ovat luettavissa rikksentorjuntaneuvoston kotisivuilla www.rikksentorjunta.fi.

Rikksentorjuntaneuvosto hyväksyi ohjelman kokouksessaan 10.12.2004 valtuuttaen työvaliokunnan ja sihteeristön viimeistelemään ohjelmaluonnoksen. Ohjelmaluonnoksen kirjoitustehtävästä vastasi rikksentorjuntaneuvoston sihteeristö. Luonnos julkaistiin helmikuussa 2005.

1.2 Lausunnonantajat

Rikksentorjuntaneuvosto lähetti lausuntopyyynnön laajasti yhteistyöverkostolleen kaiken kaikkiaan 150 taholle ja lausuntoja ohjelmaluonnoksesta saatiin yhteensä 80. Myös rikksentorjuntaneuvoston kotisivuilla tiedotettiin mahdollisuudesta lausunnonantamiseen. Yksi kansalaispalautekin saapui.

Lista lausunnonantajista on liitteessä 1.

1.3 Lausuntoyhteenvedon rakenne

Useimmat lausunnonantajat kommentoivat ohjelmaluonnosta sekä yleisesti että erityisesti oman toimialansa tai erityisosaamisensa puitteissa. Lausuntoyhteenvedo rakentuu siten, että aluksi jaksossa II esitellään lausujien yleisluontoiset kommentit ohjelmasta ja ohjelman tavoitteista. Tähän jaksoon on kirjattu myös ne kohdat, joita ei lausujien mielestä käsitelty ohjelmassa riittävästi.

Yhteenvedonomaisesti voidaan todeta, että yksittäisissä lausunnoissa nähtiin puutteeksi, että ohjelmasta puuttui tiettyjä osa-alueita, kuten henkinen ja työyhteisön sisäinen väkivalta, vankiloiden sisäinen väkivalta, järjestäytyneen rikollisuuden käsittely nykyistä

laajemmin, naiskauppa, ihmiskauppa, prostituutio, ihmissalakuljetus, seksuaalinen häirintä sekä monikulttuuristumiseen liittyviä teemoja, kuten silpomiset ja kunniamurhat. Vaikka monet lausunnonantajat pitivät ansiokkaana sitä, että alkoholin yhteyttä väkivaltaan ja sen ehkäisemiseen oli tuotu ohjelmassa monipuolisesti esiin, olisi tarkasteluun kaivattu vielä erityisesti lasten näkökulman painottamista eli miten lapset ovat uhreina alkoholinkäytön yhteydessä, kun he joutuvat todistamaan juomistilanteita ja niihin mahdollisesti liittyvää väkivaltaa. Lapsen näkökulma nousi esille myös siinä mielessä, että osa lausujista kaipasi suosituksia siitä, kuinka estetään se, että lapset joutuvat väkivallan välineeksi tai suoraan väkivallan kohteeksi. Siitä huolimatta, että lausujat usein pitivät hyvänä sitä, että alkoholin yhteys väkivaltaan ja väkivallan vähentämiseen ja ehkäisyyn oli tuotu esille, painotettiin lausunnoissa toisaalta myös sitä, että ohjelmaan olisi pitänyt kirjata selkeämmin se seikka, että perheväkivallan yhteydessä alkoholi ei välttämättä ole mukana.

Ohjelmaan ja sen suosituksiin kohdistuvat kommentit olivat pääasiassa myönteisiä, ja lausunnoissa todettiin, että ohjelmassa oli monipuolisesti paneuduttu suomalaisen väkivaltailmiön ydinalueisiin. Lausunnonantajien oli vaikea priorisoida ohjelman suosituksia ja asettaa niitä tärkeysjärjestykseen, vaikka rikosentorjuntaneuvosto oli sitä pyytänyt. Joidenkin lausujien mielestä ohjelmaluonnoksessa esitetyt suositukset olivat paikoin jääneet liian yleisiksi, ja tämä olisi vältetty lausujien mielestä osittain sillä, että toimija- ja vastuutahot olisi määritelty jo ohjelmaluonnoksessa jokaisen suosituksen kohdalla. Jotkut lausunnonantajista olivat huolestuneita siitä, että ohjelman tavoitteita mitattaisiin liian yksinkertaisilla määrällisillä mittareilla ja tavoitteet sidottaisiin vain yhteen vaalikauteen ja liian lyhytjänteiseen politiikkaan.

Jaksossa III lausuntopalaute on ryhmitelty väkivallan vähentämisen ohjelmaan sisältyvien lukujen ja suositusten mukaisessa järjestyksessä. Useissa lausunnoissa sivuttiin ohjelmaluonnoksen lukua kahdeksan, jossa käsiteltiin naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämistä. Huomiota kiinnitettiin ohjelmaluonnoksen luvussa 3.2 esitettyihin keskeisiin ehkäisystrategioihin, vuorovaikutusmallin ja tilannetorjunnan periaatteisiin. Lausujien mukaan nämä periaatteet eivät sovellu naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämiseen. Lausujat kritisoivat myös sitä, että ohjelman periaatteita esittelevässä luvussa 1 oli todettu keskittyttävän ”erityisesti väkivallan vakavien seurausten vähentämiseen”. Lausunnoissa tuodaan esiin myös se, että naisiin kohdistuvaan väkivaltaan liittyviä epätasa-arvoisia valtasuhteita ei ole ohjelmassa nostettu esille riittävän voimakkaasti. Kritiikin voidaan siis tulkita kohdistuvan näiltä osin laajemminkin ohjelman periaatteisiin. Kaikki ne lausunnot, joissa on lausuttu suoraan naisiin kohdistuvasta väkivallasta tai jotka sivuavat ohjelmaluonnoksen luvuissa 1-5 esitettyjä lähtökohtia, on johdonmukaisuuden vuoksi koottu yhteen kappaleeseen naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämistä käsittelevän luvun yhteyteen. Ohjelmaluonnoksen luvussa 13.2 oli käsitelty ehdotuksia rikostunnusmerkistöjen täsmennyksiksi ja muiksi rikosoikeudellisen järjestelmän tai lain muutoksiksi koskien naisiin kohdistuvaa väkivaltaa. Nämä lausunnot on myös esitetty naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen liittyvän kokonaisuuden yhteydessä luvussa kahdeksan.

Lausuntoyhteenvedossa esitetään siis seuraavaksi jaksossa II lausunnot koskien koko ohjelmaa ja sen tavoitteita. Jaksoon III on koottu yksityiskohtaisemmat kommentit alaluvuittain ja teemoittain. Yhteenvedo on rakennettu siten, että alaluvuissa samaa suositusta koskevat lausunnot on koottu aina peräkkäin.

II KOMMENTTEJA KOKO OHJELMASTA, SEN TAVOITTEISTA, PAINOPISTEALUEISTA JA PUUTTUVISTA AIHEISTA

Helsingin kihlakunnan poliisilaitos katsoo, että kansallisessa väkivallan vähentämisen ohjelmassa on kuvattu kokonaisvaltaisesti väkivallan nykytila ja väkivallan syyt sekä esitetty kattava valikoima konkreettisia toimenpiteitä väkivallan vähentämiseksi. Ohjelmaan kirjatut tavoitteet ovat kovat, mutta realistiset.

Lastensuojelun Keskusliiton mielestä on tärkeää, että laaditaan valtakunnallinen väkivallan vähentämishjelma.

Vähemmistövaltuutettu pitää tärkeänä ohjelman tavoitetta vähentää väkivaltaa kaikilla sen keskeisillä osa-alueilla. Ohjelmassa esitetyt tavoitteet, jotka paikoitellen jäävät osin julistuksenomaisiksi ilman kovin tarkkaa arviota siitä, millä edellytyksin tavoitteita pystyttäisiin saavuttamaan, tarjoavat kuitenkin hyvän lähtökohdan jatkotyöskentelylle.

Vähemmistövaltuutettu keskittyy lausunnossaan arvioimaan ohjelmaa oman toimialansa – etnisten vähemmistöjen ja ulkomaalaisten aseman – kannalta. Vähemmistövaltuutettu ehdottaa, että etnisten vähemmistöjen sekä muiden ns. erityisen haavoittuvassa asemassa olevien ryhmien asemaa arvioitaisiin läpäisyperiaatteella kaikilla ohjelman osa-alueilla, koska esimerkiksi etnisiin vähemmistöihin kuuluvat nuoret joutuvat muita nuoria todennäköisemmin koulukiusaamisen kohteeksi tai etnisiin vähemmistöihin kuuluvat työntekijät työpaikkaväkivallan kohteeksi. Vähemmistövaltuutettu ehdottaa harkittavaksi, pitäisikö maahanmuuttajat tai maahanmuuttajataustaiset naiset ja miehet ottaa erityisryhmäksi, johon kohdistuvaa väkivaltaa ja siihen puuttumista arvioitaisiin ohjelmassa laajemmin omana ryhmänä.

Keskuskaupakamari suhtautuu ohjelmaehdotukseen myönteisesti. Ohjelmaehdotus on laadittu käytännönläheisesti ja se sisältää konkreettisia toimenpidesuosituksia väkivallan vähentämiseksi.

Kriminaalihuoltolaitoksen mielestä suuri osa ohjelman suosituksista jää melko yleiselle ja itsestään selvälle tasolle toistaen sitä, mitä myös muissa yhteyksissä on useaan otteeseen todettu (esimerkkinä sivun 19 nuorisopsykiatria ja mielenterveyttä sekä kohdassa 7 lasten ja nuorten sekä heihin kohdistuvan väkivallan vähentämistä koskevat suositukset). Näitä olisi voitu täsmentää samalla tavalla kuin esimerkiksi alkoholiehtoista väkivaltaa (luku 6) koskevassa osiossa on tehty.

Nuorisotutkimusseura ry:n katsoo, että kansallinen ohjelma väkivallan vähentämiseksi on ollut tärkeä askel väkivaltaongelman tunnistamisessa ja siihen puuttumiseksi Suomessa. Ohjelman ehdotukset ovat monialaisia ja kannatettavia. Nuorisotutkimusseura ry pitää kuitenkin ohjelmaa paikoittain epätasaisena ja horjuvana käsitteellisellä tasolla ja tämä näkyy mm. suhtautumisessa siihen, nähdäänkö väkivalta yhtenäisenä ongelmana, vai onko väkivallalla tilanne- ja kontekstikohtaisia eroja. Seura korostaa, että sen mielestä väkivaltaa ei voi tarkastella yhtenäisenä ongelmana, vaan eri tilanteissa, suhteissa ja konteksteissa tapahtuvaa väkivaltaa on ehkäistävä erilliskeinojen avulla. Tätä olisi ollut syytä korostaa ohjelmassa. Seura pitää naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyn painopistettä kannatettavana, koska naisten parisuhteissa kokemalla väkivallalla on vaikutuksia paitsi sitä kokevien naisten myös tällaisissa perheissä elävien lasten ja nuorten elämään. Naisiin

kohdistuva väkivalta on nostettu viimeisen vuosikymmenen aikana vakavasti yhteiskunnalliseen keskusteluun ja erilaisten toimenpiteiden kohteeksi ja toimenpiteiden vaikututusta tulisi myös arvioida.

Suomen Vanhempainliitto pitää ohjelmaehdotusta kokonaisuutena monipuolisena ja katsoo, että se antaa hyvän lähtökohdan ehdotuksen pohjalta laadittavalle valtioneuvoston periaatepäätökselle. Liitto painottaa omassa lausunnossaan ennaltaehkäisevää työtä, varhaista puuttumista sekä varhaisen ja riittävän tuen tärkeyttä sekä toiminta-alueensa mukaisesti lasten ja lapsiperheiden hyvinvointia. Ehdotus Kansalliseksi ohjelmaksi väkivallan vähentämiseksi antaa monipuolisia suosituksia, jotka toteutuakseen vaativat kuitenkin konkretisointia sekä runsaasti resursseja. Liitto kysyy, miten taataan, että ohjelma toteutuu, kun sen tarkempi toteuttaminen ei käy ehdotuksesta ilmi.

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry:n mielestä ohjelma väkivallan vähentämiseksi on laaja, ja ansiokasta on väkivallan monien taustasyiden ja ilmenemismuotojen eriyttäminen. Ohjelmassa on jaettu eri tyyppiset väkivaltatilanteet omiin osioihinsa ja tuotu esiin kuhunkin osioon sopivat ehdotukset. Talentia ry pitää tärkeänä tarkastella päihteiden käytön osuutta ennaltaehkäisevässä työssä. Päihteidenkäytön ymmärtäminen kaikenlaisen väkivallan altistavana tekijänä on ohjelmassa tuotu hyvin esiin läpivalaisuperiaatteen mukaisesti. Ehdotuksista tärkeimpinä pidetään lasten ja nuorten tekemän ja heihin kohdistuvan väkivallan vähentämistoimia sekä naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämistä. Talentia ry pitää ohjelman puutteena sitä, että se käsittelee lähes yksinomaan ruumiillista väkivaltaa ja henkisestä väkivallasta on vain muutama maininta.

Talentia ry pitää poliittisten päättäjien ja virkamiesjohdon sitoutumista väkivallan vastaiseen työhön tärkeänä. Väkivallan ehkäisy tulee sisällyttää osaksi kaikkien hallinnonalojen ja toimintayksiköiden tavoitteita ja työkäytäntöjä. Valtakunnallisesti kunnat ovat hyvin eriarvoisessa asemassa ja työn toteuttamiseen tarvitaan aikaa, ihmisiä ja taloudellisia resursseja mm. koulutukseen. Moniammatillisen tiimi- ja yhteistyötaitojen osaamisen lisäämiseen on kiinnitettävä koulutuksissa huomiota. Myös täydennyskoulutuksessa tulee kiinnittää enemmän huomiota väkivallan ehkäisyyn ja korjaavaan työhön. Talentia ry kantaa huolta myös siitä, että ammatilliselle ennaltaehkäisevälle sosiaalityölle ei jää riittävästi resursseja toimia.

Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry:n mielestä ohjelma väkivallan vähentämiseksi on tarpeellinen. Väkivallan keskeisistä ehkäisystrategioista nuoria ajatellen tärkeimmäksi nähdään ajatus siitä, että väkivaltaa voidaan pyrkiä vähentämään vaikuttamalla siihen kehitykseen, joka tekee yksilöistä tai yhteisöistä väkivaltaisia, ts. nuoruus on aikaa, jolloin opitut käyttäytymismallit seuraavat yksilöä koko myöhemmän elämän ajan.

Terveysten edistämisen keskus ry pitää ohjelmaa kokonaisuudessaan erittäin ansiokkaana ja kattavana ja tukee ohjelman periaatteiden ja suositusten käyttöönottoa. Ohjelmassa on keskitytty oleellisiin väkivallan syntyyn vaikuttaviin tekijöihin ja suomalaisen väkivallan alkoholiehtoisuus ja erityisesti nuoriin kohdistuvien ehkäisevien toimenpiteiden merkitys on huomioitu pääosin hyvin. Riskitekijöiden varhaisella tunnistamisella ja asianmukaisen hoidon ja tuen antamisella voidaan ehkäistä nuorten syrjäytymistä, päihteiden käyttöä ja väkivaltaista käyttäytymistä.

Rovaniemen kihlakunnan poliisilaitos toteaa, että kaikkia sellaisia ohjelmassa esitettyjä toimenpiteitä on tuettava, jolla pyritään asennemuutoksen, johon sisältyy ehdoton

kunnioitus toisen ihmisen fyysiseen koskemattomuuteen. Sen aikaan saaminen on pitkä prosessi, mutta työ on aloitettava päiväkodeista ja kodeista ja vietävä läpi koko koulumaailman päätyen kaikkiin niihin keinoihin, joilla aikuisväestön asenteisiin voidaan vaikuttaa.

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallituksen mielestä ohjelma osoittaa yhteiskunnan tahtoa suojata jäseniään pahalta sekä määrätietoista pyrkimystä kehittää rikoksantorjuntaa kansallinen konteksti huomioimalla ja keskittymällä väkivallan vakavimpiin muotoihin. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallitus pitää priorisointia onnistuneena. Ohjelmassa on osin havaittavissa rakenteellista hahmottumattomuutta, mikä ilmenee siten, että osa suosituksista jää yleisluonteisiksi maininnoiksi vaatiessaan konkretisointia ja toimijan määrittelyä. Jossain määrin ohjelmaa rasittaa sen valmistelu eri työryhmissä, joiden tuotokset on sovitettu yhteen kireässä aikataulussa. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallitus katsoo, että ohjelma painottaa kiitettävästi sosiaalipoliittisia toimenpiteitä parhaana keinona vaikuttaa väkivallan vähentymiseen ja pitää tärkeänä jatkuvasti tiedostaa, että käskyllä, kiellolla ja rajoituksella voidaan lähinnä rajoittaa pahaa, mutta ei synnyttää hyvää. Nykyisessä kriminaalipoliittisessa keskustelussa sekä suomalaisen kriminaalipoliittisen toimintakentän kehityksessä on piirteitä, jotka on toivottavaa pitää poissa sosiaalipoliitikasta. Ohjelma kyllä sisältää kriminaalipoliittisia valintoja, mutta niitä ei juurikaan eksplikoida. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallitus katsoo, että ehkä niin olisi syytä jossain määrin tehdä. Koska väkivaltaongelmat ovat sukupolvien yli pysyviä, ei määräaikaishankkeilla tällaisiin ongelmiin voidaan vaikuttaa kuin rajallisesti. Ohjelman toteutumisen kannalta on toivottavaa, että sen tulevaisuus ei olisi liiaksi lyhytjänteiseen poliittiseen rytmiin kiinnittynyt eikä ohjelman onnistumista ryhdyttäisi arvioimaan yksinkertaisilla määrällisillä mittareilla.

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallituksen mielestä miesten kokema väkivalta jää ohjelmassa hyvin vähälle huomiolle ja on toivottavaa, että jatkossa kiinnitetään enemmän huomiota väkivallasta kärsivien miesten auttamiseen. Mm. Rikosuhripäivystyksen asiakasseurannasta ilmenee, että miehet eivät kovin paljon ohjaudu uhrien tukipalveluiden asiakkaiksi. Ohjelmassa esitetään hyvin kannatettava tavoite kehittää keinoja väkivaltaa käyttävien miesten auttamiseen. Toinen katvealue ohjelmassa on naisten tekemä väkivalta, miltä osin ohjelmaa olisi syytä kehittää.

Miessakit ry kannattaa lämpimästi suurinta osaa väkivallan vähentämisen ohjelman suosituksista, mutta panee merkille, että asetetuilla alatyöryhmillä on ollut selvästikin erilaiset käsitykset väkivaltaisen käyttäytymisen etiologiasta eivätkä ne ole ottaneet huomioon tai sitten eivät tunne toistensa raporttien sisältöjä; esimerkiksi suoria vastauksia Naisiin kohdistuva väkivalta -alatyöryhmän kysymyksiin löytyisi Lapsi- ja nuorisoväkivalta -alatyöryhmän tuotoksista. *Miessakit ry* on myös sitä mieltä, että väkivaltaongelmat on syytä nähdä kokonaisuutena väkivaltatyön tulosten parantamiseksi ja ohjelmassa olisi huomioitava, että lähes aina vakavan väkivallan taustalla on lievempää väkivaltaa ja että suurin osa väkivallasta on lievempää.

Lahden kihlakunnan poliisilaitos toteaa, että kyseessä on erittäin laaja, monipuolinen ja poikkihallinnollinen raportti. Jos suosituksia saadaan muunnettua käytännöksi edes kohtuullisesti, menevät asiat todella hyvään suuntaan.

Länsi-Suomen lääninhallituksen sosiaali- ja terveysosasto pitää ohjelmaa kokonaisvaltaisena pyrkimyksenä puuttua väkivaltaan, jonka vähentämiseen ja

poistamiseen tarvitaan jokaisen hallinnonalan suunnitelmallisia toimia. Länsi-Suomen lääninhallituksen sosiaali- ja terveysosaston mielestä ohjelman luettavuuden kannalta väkivaltaan liittyvän taustatiedon, yleisyyden, väkivallan eri muotojen, kustannusten jne. kuvaaminen ohjelman alussa antaisi selkeän käsityksen siitä, mihin tavoitteita tulee asettaa. Länsi-Suomen lääninhallituksen sosiaali- ja terveysosasto huomauttaa, että työryhmien raportointitiivistelmät ja suositukset jäävät toisilleen irrallisiksi ja luettelomaisiksi. Länsi-Suomen lääninhallituksen sosiaali- ja terveysosasto mielestä ohjelman suosituksista on vaikea eritellä, mikä kuuluu valtakunnan tason tehtäväksi ja päätettäväksi, mitä voidaan tehdä alueellisella tasolla ja mitä paikallisesti ja kuinka ohjelmaa voidaan toteuttaa horisontaalisesti. Länsi-Suomen lääninhallituksen sosiaali- ja terveysosasto ehdottaakin, että ohjelman rakennetta muokattaisiin ja toimija- ja vastuutahot määriteltäisiin suositusten toimeenpanolle.

Länsi-Suomen lääninhallituksen sosiaali- ja terveysosasto ehdottaa lisäksi, että ohjelmassa määritellään selkeästi myös väkivallan ennaltaehkäisyssä miksi, millä toimenpiteillä ja keille suunnattuna voidaan vaikuttaa primääri-, sekundääri-, ja tertiäripreveniolla. Se huomauttaa myös, että ohjelmassa olisi pitänyt käsitellä laajemmin väkivallan eri muotoja ja väkivallan taustatekijöitä.

Länsi-Suomen lääninhallituksen poliisiosasto ilmoittaa, että ehdotuksessa käsitellään monipuolisesti ja kattavasti suomalaista väkivaltaa ja tehdään eri hallinnonaloja ja toimijoita koskevia ehdotuksia väkivallan vähentämiseksi. Ehdotukset on pääosin esitetty yhteiskunnallisen vaikuttavuuden muodossa. Poliisin lääninjohdolla ei ole lausuttavaa ehdotuksista.

Itä-Suomen lääninhallituksen sosiaali- ja terveysosasto toteaa, että ohjelmaehdotus ”Kansallinen ohjelma väkivallan vähentämiseksi” on laaja. Lausunnossaan se ottaa kantaa erityisesti sosiaali- ja terveysosaston toimialaan kuuluviin suosituksiin. ISLH haluaa painottaa ennaltaehkäisyn näkökulmaa ensiarvoisen tärkeänä kaikilla väkivallan osa-alueilla. Koska väkivalta on ongelmana monimutkainen ja tapahtuu usein ei-julkisissa ympäristöissä, on tiedottaminen ja asenteisiin vaikuttaminen tärkeää väkivallan vastaisen ilmapiirin saavuttamiseksi. Väkivaltaiseen käyttäytymiseen puuttumisen tulee alkaa jo varhaiskasvatuksessa ja peruskoulussa. ISLH näkee ohjelman toteuttamisessa tarpeellisena painottaa seudullisen yhteistyön mahdollisuuksia yksittäisten kuntien järjestämien palveluiden sijaan. Lisäksi syytä on hyödyntää myös muiden toimijoiden apu ja palvelut. ISLH:n mielestä ohjelman rakenne ei ole vielä selkeä ja näkökulmien seuraaminen on vaikeaa. Ongelmallisia ovat sen mielestä kohdat, joissa käsitellään väkivallan osa-alueisiin vaikuttamista (”ehkäisy”, ”vähentäminen”, ”ehkäisy ja vähentäminen”, ”lieventäminen”, ”toimet auttamiseksi ja tukemiseksi”), tilastointia, seuranta ja tutkimusta sekä lainsäädäntöä ja lainkäyttöä, koska em. näkökulmia käsitellään vaihtelevasti osa-alueiden sisällä ja toisaalta omissa kappaleissaan. Itä-Suomen lääninhallituksen sosiaali- ja terveysosasto ehdottaa, että ohjelman raporttia selkeytetään ainakin em. osalta.

Itä-Suomen lääninhallituksen poliisiosasto toteaa ohjelman olevan hyvin sopusoinnussa kansallisen rikosentorjuntaohjelman ja sisäisen turvallisuuden ohjelman linjauksien ja tavoitteiden kanssa.

Keskusrikospoliisi toteaa, että myös sisäasiainministeriön alaisen turvallisuusalan neuvottelukunnan alatyöryhmissä valmistellaan parhaillaan kolmea sisäisen turvallisuuden alaan kuuluvaa hanketta eli kotien turvallisuus, turvallisuus palvelutilanteissa, sekä paikallisten turvallisuussuunnitelmien laatiminen. Näiden hankkeiden puitteissa käsitellään

osittain samoja sisäisen turvallisuuden ohjelmasta johdettuja teemoja kuin väkivallan vähentämiseen tähtäävässä ohjelmassa.

Lapin lääninhallitus toteaa, että ohjelma sisältää paljon yhtymäkohtia sosiaali- ja terveysministeriön rahoittamaan ja valvomaan hankkeeseen lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisemiseksi.

Niuvanniemen sairaala pitää ohjelmaa kokonaisuudessaan erittäin tervetulleena ja suomalaisen yhteiskuntaan tarpeellisena. Niuvanniemen sairaalan mukaan ohjelmassa on positiivista kansalaisten vastuuttaminen ja avoimuuteen rohkaiseminen, toisaalta uhrin oikeuksien selkiinnyttäminen sekä ehkäisevän näkökulman korostaminen. Ohjelmassa on tervetullutta lapsia ja nuoria suojeleva ote, naisiin kohdistuvan väkivallan esille nostaminen ja naisten rohkaiseminen avoimuuteen häpeämisen sijasta. Niuvanniemen sairaalan mukaan ohjelmassa otetaan kaunistelematta kantaa alkoholihaittojen käsittelyyn ja positiivisella tavalla korostetaan erityisesti tekijän vastuullisuutta.

Poliisiammattikorkeakoulu pitää ohjelman tavoitteita erittäin kannatettavina. Ansiona pidetään, että mietinnön kirjoittamiseen on käytetty tutkimustietoa, ja korostetaan sen hyödyntämistä myös jatkossa. Poliisiammattikorkeakoulusta ohjelma sisältää monia kannatettavia toimenpide-ehdotuksia, mutta osa hyvistä ehdotuksista jää ”julistuksenomaisiksi” yleiselle tasolle jääviksi suosituksiksi. Lausunnossa ehdotetaan, että ehdotukset priorisoidaisiin tärkeytensä ja toteuttamiskelpoisuutensa mukaiseen järjestykseen.

Poliisiammattikorkeakoulu (PAKK) toteaa, että mietinnössä korostuu Suomessa kiistatta vahva alkoholin ja väkivallan yhteys. Siitä kuitenkin painopistettä pitäisi jatkotyössä siirtää niihin väkivallan taustatekijöihin, jotka uhkaavat tulevaisuudessa suomalaista yhteiskuntaa. PAKK ehdottaa, että enemmän huomiota kiinnitettäisiin sosiaalipreventioon.

Suomen Mielenterveysseura pitää ehdotusta kattavana, suosituksia hyvinä ja katsoo niiden pohjalta mahdolliseksi käynnistää toimenpiteet, joilla vähennetään väkivaltaa.

A-klinikkasäätiö pitää ohjelmaluonnosta hyvin laadittuna ja toteuttamiskelpoisena. Yhteistyö, yhtenäinen lähestymistapa, koordinoitu toteutus ja väkivallan vähentämisen sisällyttäminen kaikkeen laajaan turvallisuuskäsitteeseen perustuvaan turvallisuussuunnitteluun ovat ohjelman kestäviä peruseriaatteita. Säätiön näkökulma on alkoholiin ja muihin päihteisiin liittyvän väkivallan vähentäminen. Olennaisimmat kriittiset huomiot kohdistuvat tarpeeseen tarkastella viinakulttuurin paluuta, tarpeeseen ottaa huomioon myös huumeet ja kolmanneksi päihdeperheissä kasvavien lasten näkökulman ohuuteen tekstissä. Säätiö ilmoittaa olevansa valmis toteuttamaan ohjelman mukaista työtettä.

A-klinikkasäätiö korostaa ohjelmassa esiin nostettuja päihteiden ja väkivallan monipuolisia yhteyksiä. Sen käsityksen mukaan tilannekohtaiset, väkivaltaisuutta heikentävät ja yleisestäävyteen pyrkivät toimet ovat perusteltuja satunnaisten tapahtumien ehkäisyssä, mutta menettävät tehoaan väkivallan muututtua pysyväisluonteisemmaksi käyttäytymistavaksi. Säätiö pitää ansiona, että ohjelmassa on nostettu esiin yhdistyneet mielenterveys- ja päihdeongelmat ja tukee ohjelmaluonnoksen ehdotuksia alkoholiehtoisen väkivallan vähentämiseksi, vaikka toteaa useisiin liittyvän vaikeuksia. Erityisesti korostetaan alkoholiohjelman ja tämän ohjelman synergiaetuja.

Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry pitää tärkeänä ohjelman tavoitetta vähentää väkivaltaa kaikilla sen keskeisillä osa-alueilla. Lausunnossa Demla kannattaa, että ohjelman painopistealueeksi valitaan naisiin kohdistuvan väkivallan, työpaikkaväkivallan ja rasistisen väkivallan vähentäminen. Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry ei pidä perusteltua keskittyä vakavan väkivallan torjuntaan. Sen mukaan lieväkään väkivalta ei saa olla hyväksyttävää. Keskittyminen vakavaan väkivaltaan ei riittävästi ota huomioon naisiin kohdistuvan väkivallan erityispiirteitä.

Elinkeinoelämän keskusliitto EK:n mukaan ehdotus kansalliseksi ohjelmaksi tukee hyvin aiemmin tehtyä työtä ja ehdotuksia. Ohjelmassa yleisiksi tavoitteiksi asetetut väkivallan vähentämisen huomioon ottaminen kaikessa yhteiskunnallisessa toiminnassa ja päätöksenteossa sekä väkivaltatilanteiden keskustelu- ja ilmoituskynnyksen alentaminen ovat kannatettavia tavoitteita pyrittäessä kohti väkivallattomampaa kulttuuria. EK:n mukaan ehdotuksen parhaita osuuksia on pureutuminen väkivallan syihin ja erityispiirteisiin. Erilaiset väkivaltaan vaikuttavat tekijät on siitä analysoitu hyvin ja niistä on tehty oikeat johtopäätökset. Vähentämistavoitteita ei kuitenkaan tulisi sitoa vaalikauteen vaan määritellä lähivuosien pysyväksi kehityssuunnaksi.

Elinkeinoelämän keskusliitto EK:n mukaan suosituksista myönteisimmät koskevat yhteiskunnan pelisääntöjen tarkistamista toisaalta lainsäädännön ja viranomaistoiminnan, toisaalta toimijoiden omaehtoisten toimien kuten omavalvonnan ja kumppanuussopimusten keinoin. Se keskittyy lausunnossaan erityisesti työväkivaltaan.

Liikenne- ja viestintäministeriön mukaan ohjelmaluonnokseen on hyvin koottu tärkeimmät väkivallan vähentämiskeinot.

Ympäristöministeriö toteaa, että ehdotus "Kansallinen ohjelma väkivallan vähentämiseksi" käsittelee merkittävää asiaa. Koska ympäristöministeriö on jo ohjelman valmisteluvaiheessa voinut hyvässä yhteistyössä esittää kommenttejaan ja vaikuttaa suositusten sisältöihin mm. luvuissa 7.2 ja 9.4, ei sillä ole tässä vaiheessa lisää lausuttavaa. Ehdotuksen kohdassa 16.3 mainitun paikallisen rikosentorjuntayhteistyön ja turvallisuussuunnittelun kehittämisen osalta ympäristöministeriö osallistuu edelleen yhteishankkeisiin eri toimijatahojen kanssa. Näissä hankkeissa saatavien tulosten pohjalta on tavoitteena määritellä suosituksia ko. näkökohtia huomioon ottamiseen myös rakennetun ympäristön suunnittelussa.

Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer ry:n mukaan ehdotuksessa on laaja-alaisesti käsitelty henkilöihin kohdistuvan väkivallan eri osa-alueita ja väkivallan ehkäisemiseksi laadittuja suosituksia. Kokonaisuudessaan ohjelma on laaja joukko toimia, joista kukin vaikuttaa osaltaan väkivaltaongelmaan. Väkivaltaisuuden riskitekijöiden minimoinnissa ohjelman mukaiset toimet toteutuessaan lisäävät turvallisuuden tunnetta kaikilla yhteiskunnan tasoilla. Väkivallan vähentäminen sekä pitkällä että lyhyellä tähtäyksellä edellyttää useiden eri toimijoiden yhteistyötä ja kokonaisuuden ymmärtämistä, jotta aikaan saadaan pysyviä tuottavia tuloksia yhteiskunnan ja yksilön kannalta.

Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer ry pitää tärkeänä ohjelmassa esitettyjä toimia, jotka kohdistuvat uhrin, tekijän ja näkijöiden auttamiseksi. Ehdotukset edellyttävät seurantamenetelmien kehittämistä sekä tutkimustiedon tuottamista ja sen hyödyntämistä. Toimenpiteiden vaikuttavuuden seurantaan on kiinnitettävä erityistä huomiota. Ohjelmassa esitetään toimia, joilla vähennettäisiin väkivallan syntymistä, uusiutumista ja seurausten vakavuutta näitä toimia SuPer ry pitää myös erittäin tärkeinä.

Espoon kihlakunnan poliisilaitos toteaa, että ohjelmassa on kattavasti ja laajasti esitetty ne toimijat ja tahot, jotka tahoillaan ja omilla keinoillaan tiiviissä yhteistyössä muiden kanssa voivat suositusten mukaisesti vähentää väkivaltaa sen keskeisillä osa-alueilla.

Puolustusministeriön mukaan ohjelman tavoitteet ovat kannatettavia ja toteutuessaan niiden vaikutukset eivät rajoittuisi pelkästään väkivallan vähenemiseen, vaan myönteinen vaikutus ulottuisi yhteiskunnassa laajemmallekin. Toisaalta monet esityksistä ovat luonteeltaan varsin yleisiä, niiden toteuttaminen vaatisi paljon resursseja ja viime kädessä myös kulttuurisia muutoksia.

Jyväskylän yliopiston mielestä rikosentorjuntaneuvoston valmisteleva ohjelma on perusteellinen ja siinä esitetyt ehdotukset riittävän tavoitteellisia. Ohjelma suuntautuu ansiokkaasti erityisesti riskiryhmiin ja ennaltaehkäiseviin toimiin väkivallan vähentämiseksi. Ehdotusten priorisointi ja muotoileminen konkreettisiksi toimiksi ovat tärkeitä muotoiltaessa periaatepäätöstä. Yliopisto tarjoutuu aktiivisesti kumppaniksi väkivallan vähentämiseen liittyviin tutkimus- ja koulutusprojekteihin sekä väkivallan tunnistamiseen ja hoitoon liittyvien keinojen kehittämiseen. Jyväskylän yliopisto pitää tärkeinä ja kiirehdyttävänä moniammatillisen osaamisen yhdistämistä ja yhteisen koulutuksen lisäämistä sekä viranomaisten yhteistyön tiivistämistä.

Rikosuhripäivystys toteaa, että väkivallan vähentämiseen ja kansalaisten turvallisuuden lisääntymiseen tähtääviä osittain päällekkäisiä valtakunnallisia ohjelmia on tehty ja on tekeillä useita. Lukuisten ohjelmien samanaikaisuus ja osin sisällöllinen päällekkäisyys, ellei jopa ristiriitaisuus, hämmentää. Ilman vahvaa koordinaatiota ja riittävää rahoitusta, joka monessa ohjelmassa on jätetty auki, on olemassa vaara, että ainakin osa ohjelmista jää kokonaan toteuttamatta tai toteutuu sattumanvaraisesti. Rikosuhripäivystys löytää myös eri ohjelmien väliltä ristiriitaisuuksia.

Kehittämiskeskus Oy Hämeen mielestä ohjelmaluonnos on ammattimaisesti laadittu ja sitä voidaan pitää jatkotoimien kohteena lausuntojen huomioimisen jälkeen. Rikosten sovittelutoiminnan lisääminen ja kehittäminen tulisi ottaa mukaan kansalliseen ohjelmaan. Se asettaa ohjelman kolmeksi painopistealueeksi ensiksikin lähisuhdeväkivallan vähentämisen, jossa tulisi erityistä huomiota kiinnittää naisiin sekä lapsiin ja nuoriin kohdistuvaan väkivaltaan, mutta myös mm. miehiin ja aikuisten lasten vanhempiinsa kohdistuva väkivaltaan. Toisena painopistealueena tulisi olla syrjäytymisen ehkäisy, joka myös sisäisen turvallisuuden ohjelmassa on nähty merkittäväksi tekijäksi. Syrjäytymisen ehkäisy tulee olla painopisteenä myös kansallisessa ohjelmassa ja syrjäytynyt väestö on pyrittävä saamaan takaisin osaksi yhteiskuntaa. Kolmantena painopistealueena Kehittämiskeskus Oy Häme pitää alkoholin kulutuksen vähentämistä ja käyttökulttuurin muuttamista vähemmän humalahakuisiksi. Kansainvälisesti avoimessa yhteiskunnassa säännöstelyn mahdollisuudet ovat vähäisemmät kuin aikaisemmin, mutta monipuolisilla toimenpiteillä voidaan vaikuttaa käyttötapoihin. Kulttuurimuutoksella saatetaan saavuttaa myös pienempi kokonaiskulutus, mihin myöskin on pyrittävä. Mikäli pyrkimyksessä onnistutaan, vaikuttaa se väkivaltaa ja muuta rikollisuutta vähentävästi.

Terveys- ja sosiaalialan koulutuksen suorittaneiden alalla työskentelevien ammatti- ja etujärjestö Tehyn mielestä väkivallan vähentämistoimia on melko vaikeaa asettaa tärkeysjärjestykseen, koska jonkun ehkäisevän toiminnan jättäminen vähemmälle huomiolle voi näyttäytyä jossain muulla yhteiskunnan alueella väkivallan lisääntymisenä. Väkivallan vähentämishjelmaluonnoksessa esitetyt ehdotuksia on Tehyn kannalta tarkasteltava kahdesta ulottuvuudesta käsin: (1) Väkivallan vähentämiseksi esitetyt monet

toimet kohdistuvat tehyläisten ammatilliseen työhön ja sen kehittämiseen, kuten esim. neuvolatyö, päivähoido, ilmoitusten teko ja tilastointi, väkivallan tunnistaminen jne.; (2) Väkipolitiikka työntekijöiden työturvallisuus- ja terveystarkkailunä. Tehyn mielestä ohjelman jatkovalmistelussa tulisi ottaa selkeämmin kantaa vastuutahoista eri toimintojen osalta.

Onnettomuustutkimuskeskus totesi ohjelman olevan kattavan ja sisältävän selkeät, konkreettiset toimenpide-ehdotukset. Työryhmät ovat lähestyneet asiakokonaisuutta monipuolisesti ja syvällisesti ylittäen perinteisiä hallintorajoja.

Helsingin kaupunginhallitus toteaa ohjelman sisältävän kunnan turvallisuuden kannalta tärkeitä ja keskeisiä suosituksia. Tuloksellisuuden kannalta olisi kuitenkin lopullisessa strategiassa syytä kiteyttää ja konkretisoida tavoitteita.

Oulun lääninhallituksen poliisiosaston mukaan ohjelmaehdotuksessa on hyvin otettu huomioon se, että väkivallan vähentäminen vaatii laajasti monien viranomaisten yhteistyötä. Ehdotuksessa on seikkaperäiset toimenpide-ehdotukset kullekin viranomaistaholle väkivallan vähentämiseen tähtäävistä toimista. (Ehdotuksen mukaan väkivallan yksi merkittävä syy on humalahakuinen päihteiden käyttö.)

Lyömätön Linja Espoossa pitää tärkeänä, että ohjelman tavoitteena on vähentää väkivaltaa kaikilla sen osa-alueilla. Ohjelmassa on useita tärkeitä toimia, joilla pyritään saavuttamaan tuloksia sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä. Kriittikki kohdistuu siihen, että lapsen näkökulma koko ohjelman sisällössä on hyvin vähäinen ja Lyömätön Linja Espoossa olisi kaivannut suosituksia siitä, kuinka estetään lapsien joutuminen väkivallan välineeksi tai suoraan sen kohteeksi. Eri auttajatahojen tulisi aina arvioida lasten turvallisuutta perheissä, joissa vanhempien välillä on esiintynyt väkivaltaa. Lastensuojelun tukitoimissa tulisi ottaa huomioon lasten turvallisuus ja koko perheen selviytymiseen tarvittava tuki. Väkipolitiikka tulisi huomioida myös väkivaltaa käyttäneen vanhemman ja lasten tapaamisista päätettäessä. Suomessa tulisi lisätä tapaamisia varten eri valvonnan asteella varustettuja asianmukaisia tapaamispaikkoja.

Kansanterveyslaitos pitää ohjelmaa kattavana. Väkipolitiikka ehkäisemistä käsitellään perusteellisesti ja monipuolisesti niin toimenpiteiden kohdentamisen kuin toimenpide-ehdotustenkin suhteen. Tällaisen kokoavan ohjelman laatiminen ja väkivallan vastaisen työn koordinoimisen tehostaminen tuo merkittävää lisäarvoa väkivallan vähentämiseen tähtäävän työn suunnitteluun, toimenpiteiden kohdentamiseen sekä yhteistyöverkoston rakentamiseen niin valtakunnallisella, alueellisella kuin paikallisella tasolla. Kansanterveyslaitos toteaa kansallisen ohjelman väkivallan vähentämiseksi tukevan Terveys 2015 –kansanterveysohjelman toimintaa ja tavoitteiden saavuttamista.

Suomen Lakimiesliiton käsityksen mukaan suositukset ovat suurimmaksi osaksi kannatettavia, joskin osa on käytännössä vaikeasti toteutettavia.

Porvoonseudun perheasiain neuvottelukeskukseen mukaan on sinänsä hyvä, että väkivaltaa käsitellään ohjelmassa laajasti, mutta sitä olisi pitänyt eritellä ja määritellä siten, että pari- ja lähisuhdeväkivallan erityispiirteet olisivat tulleet selkeästi näkyviin. Lausunnon mukaan ohjelmassa on paljon hyviä suosituksia, joita olisi hyvä saada myös paikalliselle tasolle kuntakohtaisiin väkivallan ehkäisyn toimintaohjelmiin. Lausuja kiinnittää huomiota siihen, että luonnoksesta ei käy ilmi, kenen vastuulla näiden suositusten toteutus on, ja toteaa, että kuntakohtaisilta ohjelmilta vaaditaan vastuutahon nimeämistä ja vastuun jakamista.

Porvoonseudun perheasiain neuvottelukeskus katsoo edelleen, että ohjelmassa muutamassa kohdassa korostetut (esim. sivuilla 44 ja 81-82) positiiviset asiat, kuten kansalaisvastuu, asennekasvatus ja kulttuurimme väkivallattomat piirteet, voisivat olla enemmänkin esillä positiivisena ennalta ehkäisyinä.

Professori Johanna Niemi-Kiesiläinen Uumajan yliopistosta toteaa, että ohjelman sisältämät ehdotukset alkoholipolitiikan kehittämiseksi, syrjäytymisen ehkäisemiseksi ja lasten ja nuorten aseman parantamiseksi ovat positiivisia, koska välillisesti ja pitkällä tähtäimellä niillä on muiden positiivisten sosiaalipoliittisten vaikutusten ohella väkivaltaa vähentävä vaikutus. Hän pitää puutteena sitä, että ohjelmassa ei mainita sukupuolten välistä tasa-arvoa yhteiskuntapolitiikan osa-alueena lainkaan, vaikka Suomen hallituksen hallitusohjelmassa ja kansainvälisissä ihmisoikeusasiakirjoissa naiseen kohdistuva väkivalta nähdään tasa-arvo-ongelmana. Ohjelmasta puuttuu lausujan mukaan väkivallan tarkastelu yhteydessä tasa-arvopolitiikkaan.

Opetushallitus pitää tärkeänä, että väkivallan vähentämiseksi on laadittu kansallinen ohjelma, joka kattaa kaikki keskeiset väkivallan osa-alueet. Ohjelman valmistelu eri asiantuntijaryhmissä lisää mahdollisuuksia toimeenpanna ohjelman suosituksia eri näkökulmista. Väkivallan vastustamistyössä tarvitaan useiden toimijoiden vahvaa tahtoa ja sitoutumista yhteistyöhön. Erityisen tärkeänä *Opetushallitus* pitää sitä, että ohjelma sisältää lasten ja nuorten käyttämää ja heihin kohdistuvaa väkivaltaa käsittelevän osuuden. *Opetushallitus* on keskittynyt lausunnossaan ohjelman niihin osiin, jotka liittyvät sen toimialaan ja toteaa, että *Opetushallituksen* antamiin opetussuunnitelman perusteisiin on jo sisällytetty suuri osa väkivallan vähentämiseksi esitetyistä koulua koskevista tavoitteista ja se tulee tältä osin seuraamaan opetussuunnitelmien toteutumista annettujen tavoitteiden mukaisesti ja tukee koulujen ja oppilaitosten työtä myös koulutuksella ja tuottamalla erilaisia aineistoja. Näissä yhteyksissä on mahdollista nostaa esiin erityisesti myös väkivallan vähentämiseen liittyviä tavoitteita.

Etelä-Suomen lääninhallituksen sosiaali- ja terveystoimisto pitää ohjelmaa väkivallan vähentämiseksi yhteiskunnallisesti laaja-alaisena ja suomalaisen väkivaltailmiön ydinalueisiin paneutuvana ehdotuksena, jonka täysipainoinen toteuttaminen olisi erittäin perusteltua. Valmistelussa on ollut mukana laaja asiantuntijoiden joukko, joka antaa uskoa sektorirajat ylittävälle yhteistyölle myös ohjelman toimeenpanossa. Ohjelman laajuus on osittain myös sen heikkous ja osa ehdotuksista on vaikeasti hahmotettavia juuri sen vuoksi, että kaikki väkivallasta on pitänyt saada samoihin kansiin. Kansallinen ohjelma olisi pitänyt muidenkin osioiden kuin naiseen kohdistuvan väkivallan osalta avata ja vastuuttaa eri toimijatahoille. Eri väkivallan muotojen painoarvo näkyy eri toimijoille eri tavalla. Ohjelmassa on paljon suosituksia, joista puuttuu vastuutaho. Pelättävissä on, että osa suosituksista jää pelkiksi toiveiksi. Kansallinen ohjelma vaatii paljon jatkotyötä.

Suomen Kuntaliiton mielestä ohjelma on ansiokkaasti koonnut eri näkökulmista väkivallan vähentämiseksi tarvittavat suositukset, jotka kattavat kaikki asian kannalta merkittävät yhteiskunnalliset toimialat sekä hallinnontasot. Ohjelman toteuttaminen vaatii monia ponnistuksia, joihin liittyvä työ on osin tehtävissä kunnissa ja kuntayhtymissä osana normaalia asiakaspalvelua ja sen kehittämistä. Osa tulee vaatimaan erillistä rahoitusta.

Kriminaalihuollon tukisäätiö KRITS:in mielestä ohjelmaluonnos sisältää valmistelun tässä vaiheessa monipuolisen kuvauksen suomalaisesta väkivallasta, väkivaltakulttuurista, niihin vaikuttavista tekijöistä sekä asiakohdaisen tavoiteohjelman väkivallan vähentämiseksi. Tehty tarkastelu on laaja-alainen ja väkivallan taustatekijöinä on aiheellisesti nostettu esiin erityisesti

päihteet, syrjäytyminen ja mielenterveyden ongelmat. Ohjelmaluonnoksessa on hahmotettu perusteltu strategia kansallisesta väkivallan torjunta- ja seurantajärjestelmästä. Vähemmälle huomiolle on jätetty nykyisen väkivallan ehkäisy/järjestelmän ongelmien ja vahvuuksien arviointi. Ohjelman valmistelun tässä vaiheessa ei myöskään tehtyjen suositusten yhteydessä ole vielä osoitettu hallinnollista vastuunottoa riittävällä täsmällisyydellä ja siksi ohjelman toimeenpanemiseksi tarvitaan runsaasti jatkovalmistelua. Nähtäväksi myös jää tullaanko ohjelman toteuttamiseen edes joiltain osin osoittamaan tarvittavia lisävoimavaroja. Jo pidempään kentällä (ainakin kunnallisten sosiaali- ja terveyspalvelujen piirissä) on vallinnut jatkuvasti kärjistyvä epäsuhta asetettujen tavoitteiden ja osoitettujen voimavarojen välillä. KRITS toivoo, että ohjelman jatkovalmistelussa hallinnonaloille annettavat tavoitteet mitoitetaan käytettävissä oleviin voimavaroihin. Säätiön mielestä ohjelman valmistelussa olisi ollut tärkeää toteutunutta enemmän tuoda esiin niitä taustatekijöitä ja ongelmia, jotka liittyvät julkisen vallan mahdollisuuksiin nykyisessä todellisuudessa ja tahtotilassa vaikuttaa erityisesti päihteiden käyttöön, syrjäytymiskehitykseen ja mielenterveyden ongelmiin liittyvän väkivallan ehkäisyyn ja torjuntaan näitä koskevissa hallintajärjestelmissä.

Suomen ortodoksisen kirkon kirkollishallitus toteaa, että ohjelma on valmisteltu kuudessa eri asiantuntijaryhmässä ja käsittelee väkivaltaa kuudessa eri muodossa. Olisi tarpeellista käsitellä väkivallan osa-alueita vielä yhdessä, koska esimerkiksi alkoholi liittyy kiinteästi melkein kaikkeen muuhunkin väkivaltaan. Kirkollishallitus toteaa, että jaottelu jättää mahdollisesti joitakin väkivallan ilmenemismuotoja käsittelemättä. Kirkollishallitus pitää ohjelmaa ja sen tavoitteita tärkeinä ja toteaa, että koko yhteiskunnan tehtävä on paitsi ehkäistä väkivaltaa, myös edistää elämän myönteisiä arvoja ja näin välillisesti vähentää väkivaltaa.

Työministeriö toteaa, että ohjelma kattaa laaja-alaisesti väkivallan eri osa-alueet. Erityisen tärkeänä se pitää suosituksia, jotka liittyvät syrjäytymisen ehkäisyyn ja työttömien ja työttömyysuhan alla elävien tukemiseen sekä rasistisen väkivallan ehkäisyyn.

Ihmisoikeusliitto ry pitää ohjelmassa puutteena sitä, että vankilaväkivaltaa ei käsitellä ohjelmassa lainkaan. Ihmisoikeusliiton mukaan vankiloissa tulee kehittää toimintamalleja, joilla väkivalta vankiloista saadaan poistettua. Jyrkästi kasvaneella vankimäärällä on ollut kielteistä vaikutusta ja toisaalta henkilökunnan kouluttamista tulee edelleen lisätä sen ohella että puututaan tilanteisiin, joissa henkilökunta on käyttänyt tarpeettomia voimakeinoja tai väkivaltaa.

Folkhälsan katsoo, että ohjelma kattaa useita terveyden ja hyvinvoinnin näkökulmasta keskeisiä kysymyksiä ja sivuaa niitä tavoitteita, joihin se omassa toiminnassaankin panostaa. Folkhälsan korostaa ruotsinkielisen avun valmiuden tärkeyttä, jonka saaminen on keskeistä väkivallan tai uhkailun kohteiksi joutuvalla henkilöllä. Ohjelmaluonnosta pidetään monipuolisena ja yleisesti halutaan korostaa ehkäisevien toimenpiteiden ja varhaisen puuttumisen tärkeyttä. Ohjelmassa painottuu enemmän fyysisen väkivallan puoli, mutta painoa toivotaan jatkossa laitettavan myös henkiseen väkivaltaan, uhkailuun ja seksuaaliseen ahdisteluun, sillä näiden ongelmien laajuuden nähdään kasvavan ja vaativan uusia toimenpidemuotoja.

Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes ehdottaa, että väkivallan vakavien seurausten vähentämisen rinnalle nostettaisiin ohjelmassa väkivallan ennaltaehkäisyn tärkeys.

Liikennevakuutuskeskus toteaa, että myös moottoriajoneuvoja voidaan käyttää väkivallan välineenä ja aiheuttamassa liikennevahingosta vammautumisia ja kuolemia. Vakuutusyhtiöiden liikenneturvallisuustoimikunnassa (VALT) tehdään vakuutusyhtiöiden yhteistä liikenneturvallisuustyötä.

Valtakunnansyyttäjänviraston mukaan ohjelmassa ehdotetaan runsaasti erilaisia ja valmiusasteeltaan eritasoisia toimenpiteitä väkivallan vähentämiseksi. Keskeisinä ja riittävänä konkreettisina voidaan pitää niitä suosituksia, joilla pyritään vähentämään tilanteita, jotka johtavat väkivallan käyttämiseen, joilla vaikutetaan kehitykseen, joka tekee yksilöistä väkivaltaisiksi, joilla tehostetaan rikoksen ilmitulon jälkeistä viranomaisyhteistyötä (poliisit, syyttäjät, sosiaalitoimi) sekä viranomaisten, järjestöjen ja muun kansalaisyhteiskunnan yhteistyötä väkivaltarikosten uusimisriskin vähentämiseksi sekä neljänneksi ylläpidetään tehokasta rangaistusuhkaa sellaisissa väkivallan teoissa, joihin liittyy rasistinen motiivi, tekotavaltaan vakavana pidettävää väkivaltaa tai toistuvuutta ja alistavuutta.

Unioni, Naisasiainliitto Suomessa ry katsoo, että väkivallan vähentämishojelman laatiminen on tärkeä askel kohti tehokkaampaa ja sensitiivisempää väkivaltaan puuttumista ja väkivallan vähentämistä. Unionin mukaan on hyvä, että naisiin kohdistuvan väkivallan vähentäminen on nostettu ohjelmassa keskeiseksi tavoitteeksi. Naisiin kohdistuvien henkirikosten puolittaminen on keskeinen tavoite, johon pääseminen edellyttää riittävää panostusta väkivallan ennaltaehkäisyyn. Unioni esittää lausunnossaan, että väkivallan sukupuolittuneet rakenteet on tunnistettava ohjelmassa läpäisyperiaatteella. Sen mukaan ohjelmassa annetaan useita erittäin kannatettavia suosituksia väkivallan tekijöiden toiminnan ja asenteiden muuttamiseksi ja väkivallan tekijöiden saattamiseksi vastuuseen teoistaan, väkivaltatyötä tekevien viranomaisten ammattitaidon ja keinojen parantamiseksi ja väkivallan uhrien tukemiseksi. Unionin mukaan ohjelman toteuttaminen vaatii kuitenkin huomattavasti resursseja. Resursseja olisi syytä osoittaa myös kolmannen sektorin toimijoille. "Valtion ja kuntien on kannettava vastuu väkivaltatyön koordinoinnista ja osoitettava kolmannen sektorin toimijoille riittävät ja jatkuvat resurssit työhön."

Sosiaali- ja terveysministeriön perhe- ja sosiaaliosasto sekä talous- ja suunnitteluosasto toteavat, että väkivallan uhrien ja tekijöiden auttaminen edellyttää eri hallinnonalojen välistä yhteistyötä niin valtakunnan kuin paikallisellakin tasolla. Sosiaali- ja terveysministeriö kannattaa ohjelman sisältämää väkivallan vakavien seurausten vähentämistavoitetta, mutta huomauttaa kuitenkin, että vakavan väkivallan määrittelystä voi vallita erilaisia käsityksiä ja että ohjelmassa tulisi näkyä selkeämmin väkivallan sukupuolittunut rooli ja myös miesten huomattava ylläpito väkivallan tekijöiden joukossa. Sen mielestä väkivaltaisen käyttäytymisen vähentämiseen liittyvien tavoitteiden tulisi todeta koskevan erityisesti miehiä.

III YKSITYISKOHTAISET LAUSUNNOT LUVUTTAIN

Tähän jaksoon on koottu ohjelmaluonnoksen suosituksia koskevat yksityiskohtaiset lausunnot ja ne esitetään ohjelmaluonnoksen alalukujen mukaisessa järjestyksessä. Kaikki ne lausunnot, joissa käsitellään luvuissa 1-5 esitettyjä väkivallan vähentämisen ohjelmaluonnoksen lähtökohtia, periaatteita ja taustaehdotuksia, sekä jotka samalla sivuavat naisiin kohdistuvaa väkivaltaa, on koottu yhteen naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämistä käsittelevän luvun yhteyteen.

1. Ohjelman periaatteet

Ohjelmaluonnoksen periaatteita kommentoitiin lausunnoissa niiltä osin, että ohjelmaluonnoksessa oli todettu keskittyttävän erityisesti väkivallan vakavien *seurausten* vähentämiseen. Lausijat totesivat, että heidän näkemyksensä mukaan erityisesti naisiin kohdistuvan väkivallan osalta tämä ei ole hyvä lähestymistapa. Lausunnot käsitellään siis perusteellisesti luvussa kahdeksan.

2. Suomalainen väkivalta

2.1 Väkivallan yleisyys kansainvälisesti verrattuna

2.2 Väkivallan kehitys Suomessa

2.3 Suomalaisen väkivallan alkoholiehtoisuus

2.4 Väkivaltaa useimmiten saman väestöryhmän sisällä

2.5 Väkivallan kustannukset

2.1 Väkivallan yleisyys kansainvälisesti verrattuna

Ei yksityiskohtaisia lausuntoja.

2.2 Väkivallan kehitys Suomessa

Terveystieteiden tutkimuskeskus ry katsoo, että luvussa käsitellään muutoin ansiokkaasti väkivallan kasvuun vaikuttavia yhteiskunnallisia tekijöitä, mutta tuloerojen kasvun voimakas korrelaatio väkivallan lisääntymisen kanssa jää mainitsematta. Kuvaus yleisestä kehityksestä olisi löytynyt paremmin Ylikankaan teoksesta ”Väkivallasta sananvaltaan”.

2.3 Suomalaisen väkivallan alkoholiehtoisuus

Ei yksityiskohtaisia lausuntoja.

2.4 Väkivaltaa useimmiten saman väestöryhmän sisällä

Ei yksityiskohtaisia lausuntoja.

2.5 Väkivallan kustannukset

Ei yksityiskohtaisia lausuntoja.

3. Väkivallan ehkäisystä

3.1 Väkivaltaan vaikuttavista tekijöistä

3.2 Keskeiset ehkäisystrategiat

3.1 Väkivaltaan vaikuttavista tekijöistä

Miessakit ry katsoo, että väkivaltavaikeudet on ymmärretty ohjelmassa erityisalueeksi, josta ei vielä tiedetä paljoakaan. Tästä syystä lähes kokonaan jää hyödyntämättä mm. psykiatrisen diagnostiikan (esim. DSM-IV) kautta mahdollistuva ymmärrys siitä, minkälaisista vaikeuksista voi olla kyse tapauksissa, joissa ihminen käyttäytyy kanssaihmissiään kohtaan väkivaltaisesti. Tiedetään esimerkiksi, että merkittävä taustatekijä väkivallantekijän elämässä on varhaislapsuudessa koetut häiriöt tärkeimmässä vuorovaikutussuhteessa.

3.2 Keskeiset ehkäisystrategiat

Ohjelmaluonnoksessa sivuilla 10-12 esitettyihin keskeisiin väkivallan ehkäisystrategioihin kohdistettiin lausunnoissa usein kritiikkiä. Koska lausujat arvioivat näiden sopimattomuutta erityisesti naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämiseen, on tämä kritiikki koottu johdonmukaisuuden vuoksi kappaleeseen kahdeksan, jossa esitetään kaikki naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämiseen liittyvät lausunnot.

Terveystieteiden tutkimuskeskus ry katsoo, että kappaleessa olisi voinut mainita myös ehkäisevä päihdetyö osana väkivallan ehkäisystrategioita. Suomessa on lukuisia ehkäisevään päihdetyöhön keskittyneitä järjestöjä, joiden työ edustaa merkittävää osaa suomalaisesta väkivallan ehkäisystrategiasta. Suomalaisen väkivallan alkoholiehtoisuus tuodaan kyllä muissa yhteyksissä kiitettävästi esiin.

4. Väkivallan vähentämisen tavoitteista

Suomen Vanhempainliitto katsoo, että sivulla 15 esitetty tavoite 'vähentää lasten ja nuorten kokemaa ja käyttämää väkivaltaa ja väkivaltaisuutta ennustavia psykososiaalisia riskitekijöitä ja väkivallan käytön hyväksyntää' on tärkeä, mutta varsin laaja ja pitää sisällään useita eri asioita. Tavoitetta voisi jakaa osatavoitteisiin, jotka olisivat konkreettisempia ja avaisivat tavoitteen sisältöjä selkeämmin.

Miessakit ry katsoo, että väheksymättä lainkaan naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämistarvetta ja joitakin sen erityispiirteitä, on pidettävä esillä myös miehiin kohdistuvan väkivallan ennaltaehkäisyn tarvetta ja erityisesti miespuolisten väkivallan kohteiden asemaa. Se, että mies on väkivallan tekijä, ei pitäisi tehdä hänen uhristaan sukupuolen perusteella eriarvoista.

5. Väkivallan vähentämisen taustaehtoja

5.1 Syrjäytymisen ehkäiseminen, syrjäytyneiden integroiminen ja hyvinvointipalvelut

5.2 Mielensterveys

5.3 Kulttuurin muutos

Etelä-Suomen lääninhallituksen sosiaali- ja terveysosasto esittää, että tuetaan kaikkia niitä toimenpiteitä, jotka tähtäävät ja tehostavat ihmisten syrjäytymisen ehkäisyä, alkoholihaittojen ja mielensterveystilanteiden vähentämistä, väkivallan vähentämistä mediassa, vanhemmuuden tukemista, aggression hallintakeinojen ja väkivallattomien konfliktien ratkaisukeinojen opettamista perusopetuksessa jne. ESLH katsoo, että tällä hetkellä monista asioista ja niiden vaikutuksesta on olemassa tietoa, mutta sitä ei hyödynnetä riittävästi päätöksenteossa ja kunnalliseen ja valtakunnalliseen päätöksentekoon olisi tarpeen luoda toimintamekanismit, joilla sosiaalisten vaikutusten arviointia hyödynnetään päätösten yhteiskunnallisia seurauksia arvioitaessa.

Itä-Suomen lääninhallituksen sosiaali- ja terveysosasto katsoo, että väkivallan vähentämisen taustaehtojen näkökulma on laaja. Sen mielestä kaikki suositukset ovat tärkeitä ja sen mielestä viranomaisten yhteistyöhön tulee panostaa, sillä yhteistyön on uhka tapahtua vain puheen tasolla. Toiseksi se pitää tärkeänä, että sen lisäksi, että nuori osallistuu oman tulevaisuuden suunnitteluun, on tärkeää, että suunnittelu tapahtuu nuoren ehdoilla. Kolmanneksi ESLH katsoo, että väkivallattomien materiaalien käytön edistämisen lisäksi on tärkeää, että pyritään vaikuttamaan voimakkaammin, ettei raaistavaa materiaalia joudu lasten ja nuorten käsiin joutumisen.

5.1 Syrjäytymisen ehkäiseminen, syrjäytyneiden integroiminen ja hyvinvointipalvelut

Lastensuojelun Keskusliitto kannattaa ohjelmassa mainittuja toimenpiteitä syrjäytymisen ehkäisemiseksi.

Keskuskauppakamari näkee väkivallan ja syrjäytyneisyyden ehkäisijänä koululla olevan merkittävän roolin. Myös ohjelmaehdotuksen syrjäytymiskehitystä ehkäisevien toimenpiteiden toteutumista alueiden ja maankäytön suunnittelussa pidetään tärkeänä.

Suomen Vanhempainliitto katsoo, että sivulla 16 käsitellään syrjäytymistä yhtenä väkivallan taustaehtona. Syrjäytyminen yksilöidään helposti, jolloin yksilö syyllistetään osittain yhteiskunnallisista ongelmista. Toimenpiteillä ja ohjelmilla tulisi pyrkiä vaikuttamaan myös ympäristöön ehdotuksessa esitellyn ekologisen mallin mukaisesti. Erityisesti lapsiperheiden köyhtymiseen tulisi vakavasti tarttua. Syrjäytymisen ehkäisyä koskevat suositukset sivulla 17 ovat liian yleisiä eivätkä avaudu lukijalle. Syrjäytymisen ehkäisyssä varhaisella puuttumisella ongelmiin on tärkeä rooli; suosituksissa tulisikin painottaa huomattavasti vahvemmin varhaisen puuttumisen tärkeyttä.

Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry pitää tärkeänä, että koulussa opittaisiin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa tunnistamaan prosesseja, jotka voivat johtaa nuoren syrjäytymiseen ja auttamaan syrjäytymisvaarassa olevia nuoria. Nuoren pahimmat syrjäytymisriskit ovat heikko koulutus, asunnottomuus ja työttömyys. Nuorta olisi tuettava mahdollisimman varhain ja yksilöllisesti siten, että nämä syrjäytymisriskit eivät toteutuisi.

Naisten Linja Suomessa ry katsoo, että on tarpeen pohtia keinoja, joilla syrjäytymistä ja alkoholin käyttöä on mahdollista ehkäistä, mutta näillä seikoilla ei voi selittää parisuhdeväkivallan yleisyyttä, sillä se on seurausta naisten epätasa-arvoisesta asemasta yhteiskunnassa ja sen keskeisiä tekijöitä ovat miehen harjoittama valta ja kontrolli naista kohtaan.

Rovaniemen kihlakunnan poliisilaitos katsoo, että sosiaalityöntekijän sijoittaminen poliisilaitokselle on osoittautunut tähän asti tehokkaimmaksi keinoksi nuorten syrjäytymiskierteen ehkäisyssä ja päihdeongelmaan puuttumisessa. Sosiaalityöntekijällä on ollut näkyvä rooli myös perheväkivaltatapauksissa ja tälläkin alueella on saavutettu rohkaisevia tuloksia.

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallitus katsoo, että ohjelmassa olisi tullut tarkastella myös viranomaisten muodostaman kontrollikoneiston omaa osuutta syrjäytymisen ja väkivallan aiheuttajana. Vakavampaan väkivaltaan syyllystyneistä useat ovat paitsi syrjäytyneitä, myös omaksuneet käsityksen yhteiskunnasta itselleen vihamielisenä. Koska on oletettavaa, että yhteiskunnasta syrjäytynyt ja mahdollisesti myös yhteiskunnan vastaiset alakulttuuriset arvot omaksunut henkilö helposti samastaa yhteiskunnan viranomaisiin ja saattaa kokea yhteiskunnan auttamispyrkimykset osana kontrolloivaa viranomaisvaltaista yhteiskuntaa, olisi toivottavaa, että kansalaisyhteiskunnan ensisijaisuutta korostavassa ohjelmassa selvemmin puututtaisiin myös viranomaisten ”parannuksenteon” välttämättömyyteen. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallituksen mielestä luterilaisen etiikan mukaan esivallalle kuuluu sen omasta hallinta-alueesta vastaaminen ja siltä edellytetään erityistä vastuuta toimistaan ja eettistä itsensä arviointia. Esivallan roolin kriittisellä tarkastelulla olisi tällaisessa ohjelmassa sekä periaatteellinen eettinen arvonsa että myös käytännöllistä merkitystä viranomaisten toiminnan ja roolin kehittämisessä sellaiseksi, että se mahdollisimman vähän myötävaikuttaisi syrjäytymiseen ja yhteiskunnan jäsenten asettumiseen yhteiskuntaa vastaan. Koska rikoksantorjuntaneuvosto on valtiovallan asettama, laajasti yhteiskuntaa edustava toimielin, sopii sen rooliin myös esivallan itsekritiikin tukeminen.

Jyväskylän yliopisto pitää tärkeinä ja kiirehdyttävänä syrjäytymisen ehkäisemistä mm. kouluttamalla koulujen henkilöstöä keskittymishäiriöisten ja aggressiivisten lasten tukemiseen sekä kiusaamiseen puuttumiseen. Se näkee tärkeäksi myös turvataitojen, tunnetaitojen ja ilmaisutaitojen systemaattisen sisällyttämisen kouluopetukseen ja iltapäivätoiminnan kehittämisen.

Opetusministeriö toteaa, että Eduskunnalle keväällä 2005 annetussa hallituksen esityksessä uudeksi nuorisolaksi tavoitteiksi on ehdotettu nuorten aktiivisen kansalaisuuden tukemista, nuorten sosiaalista vahvistamista sekä nuorten kasvu- ja elinolojen parantamista. Kaikilla kolmella tehtäväalueella on myönteisiä vaikutuksia nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn. Nuorisolakiesityksen 8 §:ssä kuntia velvoitetaan kuulemaan nuoria heitä koskevissa asioissa sekä varaamaan nuorille mahdollisuus osallistua paikallisten ja alueellisten kysymysten valmisteluun ja päätöksentekoon. Nuorten

näkemyksillä omasta elinympäristöstä ja sen kehittämistä on merkitystä väkivallattoman ympäristön luomisessa.

Liikenne- ja viestintäministeriön mukaan moniongelmaisten ryhmään ei pystytä vaikuttamaan edes liikenteessä liikenneturvallisuustyön keinoilla, siksi erityisen tärkeä on, että ohjelmaluonnoksen suosituksia syrjäytymisen ehkäisemiseksi, mielenterveyden vahvistamiseksi ja väkivaltakulttuurin torjumiseksi vietäisiin eteenpäin. Liikenne- ja viestintäministeriön arvion mukaan kaikkein tärkeintä olisi kaikissa ongelmissa mahdollisimman varhainen puuttuminen. Väkivallan torjuminen on lisäksi sisällytettävä mahdollisimman moneen toimintaan, kuten ohjelmassa on esitetty niin, että tavoitetaan erityisesti lapset ja nuoret sekä perheet siinä vaiheessa, kun voidaan tehokkaimmin vaikuttaa väkivallan vähentämiseen.

Suomen Mielenterveysseura painottaa syrjäytymisen ja erityisesti lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisyä, koska sosiaalinen verkosto jo sinällään vähentää väkivaltaa. Seura kuitenkin muistuttaa, ettei kaikki väkivalta ole syrjäytymisen seurausta.

Elinkeinoelämän keskusliitto EK:n mielestä suositus työttömien aktivoinnista mielekkään työttömyyskoulutuksen tai muun järjestetyn toiminnan kautta on kannatettava. Ihmisten tukeminen irtisanomisuhkan tai työttömyyden alkaessa sen sijaan on jo otettu pitkälle huomioon muutosturvaa sääntelevien työelämän pelisääntöjen yhteydessä.

Työministeriö kannattaa syrjäytymisen ehkäisyyn tähtäävinä toimenpiteinä ohjelmaehdotuksessa mainittuja suosituksia panostaa työttömien aktivointiin työvoimakoulutuksen ja muiden koulutuksellisten toimenpiteiden avulla ja ihmisten tukemista jo irtisanomisuhan tai työttömyyden alkaessa. Ministeriö toteaa, että suosituksen mukaiset menettelytavat ovat olleet käytössä työhallinnossa jo pitkään. Työministeriö huomauttaa, että sivuilla 17-18 käytetään virheellistä käsitettä työttömyyskoulutus ja toivoo, että valtioneuvoston periaatepäätökseen kirjataan oikea lainsäädännön mukainen termi työvoimapolitiittinen aikuiskoulutus, josta käytetään lyhennettä työvoimakoulutus. Nuorten syrjäytymisen ehkäisyssä tulee ministeriön mukaan panostaa varhaiseen puuttumiseen. Koska erityisessä syrjäytymisvaarassa ovat maahanmuuttajataustaiset nuoret, yhtyy työministeriö ohjelmaehdotuksen suosituksiin ja painottaa että suosituksia voitaisiin täydentää seuraavasti: ”Tuetaan lasten ja nuorten elämän hallintaan kehitetään ja levitetään hyviä käytäntöjä erityisesti maahanmuuttajataustaisten nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi, aikaiseksi puuttumiseksi ja kotouttamiseksi”.

Folkhälsanin mielestä on tärkeää tehostaa toimenpiteitä, joilla pyritään ehkäisemään nuorison syrjäytymisriskiä esim. tukemalla ”tilaustyönä tehtyjä” ohjelmia, joiden avulla nuoret saadaan työelämään tai koulutukseen. Folkhälsan toteaa, että heidän kokemuksensa tällaisista työpajoista ovat olleet hyviä, mutta ne edellyttävät, että turvataan jatkuva rahoitus ja vahvistetaan yhteistyötä eri toimijoiden välillä, jotta voidaan estää nuorten putoaminen eri järjestelmien läpi. Syrjäytymisen ehkäisemiseen panostamista tulisi tehdä jo peruskoulutuksessa.

5.2 Mielenterveys

Suomen Vanhempainliitto kysyy, onko perusteltua rajata sivulla 19 esitetty suositus lasten kasvun, koulunkäynnin sekä heidän vanhempiansa tukemisesta vain keskittymishäiriöisiin

ja aggressiivisiin lapsiin. Liitto painottaa, että riskilapset voivat reagoida hyvin eri tavalla, esimerkiksi masennuksella tai muilla tunne-elämän häiriöillä, ja myös heidät tulisi huomioida suosituksissa.

Lahden kihlakunnan poliisilaitos toteaa, että paikallistasolla poliisiin käsiin on kaatumassa mielenterveyspotilaiden avohoidon lisääntyminen viime vuosina. Ongelmaiset lisääntyvät, määrärahat pienenevät. Ongelmat kaatuvat potilaan lähipiiriin ja eri viranomaisten käsiin. Tätä kautta myös väkivaltatapaukset lisääntyvät.

Jyväskylän yliopisto pitää tärkeinä ja kiirehdittävinä nuorisopsykiatrian palvelujen lisäämistä, riskiryhmiin kohdennettua neuvontaa ja varhaisen puuttumisen toimintamalleja terveydenhuollossa.

Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer ry katsoo, että mielenterveysongelmaisten osuus väkivallassa on huomattava, etenkin hoitojärjestelmien ja muiden tukitoimien osalta tulee eri alojen yhteistyötä tiivistää ja luoda toimivat väkivallan vähentämiseen tähtäävät suunnitelmat. Varhaisen puuttumisen mallien käyttöönotto sekä parempien tunnistamismenetelmien käyttäminen ovat tärkeitä väkivaltaista käyttäytymistä ehkäisevässä työssä.

Kansanterveyslaitos tukee kaikkia tässä esitettyjä suosituksia.

Folkhälsanin mielestä on tärkeää, että koululla ja nuorisopsykiatrialla on riittävät resurssit erityiset tarpeet omaaville nuorille. Ohjelmassa nostetaan esille tärkeä kysymys, nimittäin että mahdollisimman aikaisin saataisiin oikea diagnoosi tukemaan oppilaita, joilla on keskittymis- ja/tai oppimisvaikeuksia.

5.3 Kulttuurin muutos

Suomen Vanhempainliitto katsoo, että kulttuurin ja yhteiskunnallisen ilmapiirin muutosta koskevassa jaksossa otsikko, teksti ja suositukset eivät vastaa toisiaan. Tekstissä puhutaan välittämisen ilmapiiriin vahvistamisesta ja väkivallattomista lasten kasvatusten menetelmistä. Suositukset kohdistuvat sen sijaan lähinnä uusmediaan. Otsikon alla tulisi pohtia laajemmin, miten voitaisiin vaikuttaa siihen, ettei kulttuurissamme hyväksytä väkivaltaista käyttäytymistä ja miten voitaisiin vahvistaa välittämisen ja yhteisen vastuun ilmapiiriä yhteiskunnan ja kulttuurin eri tasoilla.

Terveyden edistämisen keskus ry:n mukaan tekstistä saa vaikutelman, että kulttuurin muutokseen vaikuttava ehkäisevä toiminta olisi ainoastaan viranomaislähtöistä, lainsäädännöllisiin keinoihin nojaavaa toimintaa. Suomalaiset kansalaisjärjestöt tekevät kuitenkin ammattitaitoista asenneilmapiiriä muokkaavaa ehkäisevää työtä, jonka merkitys tulisi myös ohjelmassa ilmaista. Esimerkkeinä asenteisiin vaikuttavan järjestötyön vaikuttavuudesta voidaan mainita vaikkapa nuorten päihteiden käytön väheneminen (Kouluterveyskysely 2003).

Jyväskylän yliopisto pitää tärkeinä ja kiirehdittävinä asenteisiin vaikuttamista esimerkiksi julkisilla kannustimilla, jotka suosivat väkivallattomia ja päihteettömiä urheiluseuroja, harrastusryhmiä, tv-ohjelmia, pelejä jne.

Opetusministeriö kannattaa periaatteessa esitettyjä suosituksia. Ensimmäinen suositus koskee kasvatuksellisesti positiivisen peli- ja kuvamateriaalin vapauttamista arvonlisäverosta. Käytäntö on kuitenkin osoittanut, että Euroopan unionin arvonlisädirektiivin liitettä H, johon on listattu alempaan arvonlisäverokantaan oikeutetut tuotteet, on vaikea muuttaa. Televisioyhtiöiden, myös Yleisradion, väkivallattomuutta edistävän materiaalin tuottaminen on kannatettava ajatus samoin kuin internetin suodatinohjelmien saatavuuden ja käytön edistäminen. Opetusministeriö haluaa tuoda esille, että opetusministeriössä on valmisteltu hallitusohjelman mukainen luonnos toimintaohjelmaksi alaikäisiin suuntautuvan mediaväkivallan vähentämiseksi. (Luonnos toimintaohjelmaksi 2005–2007. Mediaväkivalta. Lapset ja media. Opetusministeriön monisteita 2004:10). Toimintaohjelmaluonnoksessa on esitetty suuri joukko toimenpiteitä, jotka koskevat mm. rikollisen ja haitallisen aineiston sääntelyä, alan itsesääntelyä, suodatin- ja estojärjestelmiä, mediakasvatusta, tutkimusta, laadukkaiden sisältöjen tuottamista ja vanhempien vastuuta lasten median käytöstä. Toimintaohjelmaluonnoksessa on yhtymäkohtia Kansalliseen ohjelmaan väkivallan vähentämiseksi.

Lyömätön Linja Espoossa katsoo, että lisäämällä väkivallan vastaista asennekasvatusta nuorten keskuudessa (mm. kertomalla väkivallasta ja sen seurauksista) voitaisiin pyrkiä ennaltaehkäisemään väkivaltaa, vaikka vaaratilanteista tiedottaminen ja nk. tilannetorjunnan keinotkin saattavat olla tärkeitä väkivallan ennaltaehkäisyssä. *Lyömätön Linja* Espoossa katsoo, että yhteiskuntamme tulisi rakentua turvalliseksi niin, että jokaisella olisi oikeus pukeutua ja liikkua vapaasti ilman, että siitä joutuu automaattisesti raiskatuksi. Väkivallan tietoisuutta ja vahingollisuutta käsittelevä asennekasvatustyötä tulisi aloittaa jo kouluiässä jakamalla tietoa ja opettamalla pojille ja tytöille väkivallattomia ristiriitojen ratkaisumalleja. Myös rippikoulu kokoaa nuoria yhteen ja voi olla oiva tiedotus- ja opetusareena, kuten armeija, joka kokoaa miltei koko ikäluokan yhteen ja on myös yksi miehen elämänsäkaaren herkkyyskausista.

Puolustusministeriö toteaa, että ohjelmassa esitetyt tavoitteet mm. alkoholinkulutuksen ja erityisesti humalahakuisen juomisen vähentämiseksi ja naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämiseksi ovat tärkeitä ja kuuluvat alueeseen, joiden voi katsoa kuuluvan yleiseen kansalaiskasvatukseen. Kun otetaan huomioon toisaalta puolustusvoimien lakisääteiset tehtävät ja toisaalta varusmiesten tiivis koulutus nykyisin palvelusajoin, varusmiesten tai rauhanturvaajien koulutukseen ei juurikaan ole mahdollista nykyistä laajemmin sisällyttää ohjelmassa suositettuja yleiseen yhteiskunnalliseen koulutukseen liittyviä aiheita. Rauhanturvaajien koulutuksessa otetaan kuitenkin erikseen esille myös naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäiseminen.

Suomen Mielenterveysseura pitää tärkeänä suositusta median tuottamasta väkivallattomuutta tukevasta aineistosta.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta TANE kannattaa väkivallan vähentämiseen tähtäävän kasvatusmateriaalin sisällyttämistä peruskoulun opetusohjelmaan. Tässä tulisi ottaa huomioon myös seksuaalinen väkivalta ja väkivalta parisuhteessa. Lisäksi opettajainkoulutukseen tarvitaan tietoa sukupuolisensitiivisestä kasvatuksesta.

Kansanterveyslaitos tukee kaikkia tässä esitettyjä suosituksia.

Suomen kriminaalihuollon tukisäätiö KRITS katsoo, että väkivallan kulttuurin muutosta koskevassa luvussa tehdään sinänsä oikeansuuntaisia, mutta vain mediakulttuuria koskevia suosituksia. Sen sijaan ohjelman valmistelussa ei ole rohjettu puuttua laajemmin

yhteiskunnallisessa ilmapiirissä vallitseviin, väkivaltaa suosiviin yhteiskuntapoliittisiin, kulttuurisiin ja asenteellisiin tekijöihin ja lähtökohtiin.

Lapin lääninhallitus katsoo, että väkivallattoman kulttuurin vahvistaminen on keskeistä väkivallan vähentämiseksi.

Folkhälsan ehdottaa, että väkivallattomuuskasvatus olisi yksi integroitu osa koko terveyttä koskevaa koulutusta (vertaa kappale 7). Asennekasvatus, arvostukset, toleranssi ja konfliktien ja ongelmien selvittäminen pitäisivät sisältyä isompaan kokonaisuuteen koko koulun työilmapiiristä ja –kulttuurista eikä ainoastaan kuulua terveystieteiden aihepiiriin.

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry toivoo ohjelmaesitykseen selkeämpää kannanottoa ehkäisevän työn merkityksestä väkivallan kulttuurin muuttamistyössä ja että se konkreettisesti tarkoittaa, että ammattilaisten panos on suunnattava entistä tehokkaammin ehkäisevään työhön.

6. Alkoholiehtoinen väkivalta ja toimet sen vähentämiseksi

6.1 Alkoholin kokonaiskulutuksen vähentäminen

6.2 Humalajuomisen vähentäminen alkoholin nauttimistilanteisiin ja -ympäristöihin vaikuttamalla

6.3 Alkoholin pitkäaikaisen riskikäytön vähentämistä koskevat toimenpiteet

Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus katsoo yleisesti, että alkoholiehtoista väkivaltaa voidaan mitä ilmeisimmin tehokkaimmin vähentää toimenpiteillä, joilla tavoitellaan alkoholin kokonaiskulutuksen vähentämistä, humalajuomisen vähentämistä ja alkoholin pitkäaikaisen riskikäytön vähentämistä. Se katsoo, että sosiaali- ja terveysministeriön johdolla valmistellussa Alkoholiohjelmassa vuosille 2004 – 2007 on esitetty haittojen ehkäisyn ja vähentämisen osatavoitteiden toteuttamiseksi joukko toimenpiteitä, jotka ovat hyvin pitkälle samanlaiset, mitä Kansallisessa väkivallan vähentämishjelmassa on esitetty alkoholijuomiin ja niiden käyttöön sekä valvontaan liittyen. Ohjelmat tukevat ja täydentävät toisiaan.

Etelä-Suomen lääninhallituksen sosiaali- ja terveysosasto näkee kansallisen alkoholiohjelman ja väkivaltaohjelman yhteensovittamisen keskeisenä toimenpiteenä.

Folkhälsan on mukana Alkoholiohjelman yhteistyötahojen sopimuksessa 2004-2007, missä me olemme ottaneet yhdeksi painopisteeksi nuorten humalajuomisen vähentämisen.

Sosiaali- ja terveysministeriön perhe- ja sosiaaliosasto toteaa, että väkivallan vähentämishjelman tavoitteet koskettavat valtioneuvoston asettamia tavoitteita ehkäistä ja vähentää merkittävästi alkoholin lapsille ja perheille aiheuttamia haittoja, alkoholin riskikulutusta ja siitä aiheutuvia haittoja sekä kääntää alkoholin kokonaiskulutus laskuun. Sosiaali- ja terveysministeriön näkemyksen mukaan ohjelmien tärkein tavoite on muuttaa olemassa olevia kulttuurisia normeja. Kulttuuristen muutosten synnyttämisen edellytyksenä on, että julkinen valta käyttää vaikutusmahdollisuuksiaan hyväksi määrätietoisesti ja yhdenmukaisesti. Alkoholiohjelman ja väkivallan vähentämishjelman tulee siis koota yhteen ja koordinoida kaikkia niitä julkisen vallan ja kansalaisyhteiskunnan toimia, joilla alkoholihaittoja ja väkivaltahaittoja tutkimusten mukaan voidaan vähentää. Oikeusministeriön ja sisäasiainministeriön erityisenä haasteena on nyt rikoksantorjuntaohjelman ja Sisäisen turvallisuuden ohjelman rinnalla määritellä omat tavoitteensa ja toimensa alkoholiehtoisen väkivallan vähentämiseksi.

Sosiaali- ja terveysministeriön talous- ja suunnitteluosasto painottaa, että perheväkivaltaa tapahtuu sekä alkoholin vaikutuksen alaisena että tilanteissa, joissa alkoholi ei ole mukana lainkaan. Se korostaa, että tämä on otettava huomioon kokonaisuudessaan ohjelmassa ja myös erityisesti naisiin kohdistuvan väkivallan yhteydessä.

Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer ry:n mukaan suosituksissa on todettu, että suomalaiselle väkivallalle on ominaista voimakas yhteys humalahakuiseen alkoholin käyttöön, johon tulisi saada kulttuurimuutos juomatapojen muuttamiseksi. Puuttamalla jo perusopetuksessa kulttuurimuutoksiin voidaan parhaiten taata pysyvien toimintamallien

toteutus. Lisäksi on huomioitava laajeneva muiden päihteiden käyttö ja siihen vaikuttaminen turvallisuuden takaamiseksi.

Nuorisotutkimusseura ry toteaa, että ohjelmassa alkoholinkäytön ehkäisyn päähuomio kohdistuu melko yksioikoisesti valvonnan ja kontrollitoiminnan lisäämiseen, vaikka olisi voitu pohtia myös kansalaiskasvatuksen ja valistuksen mahdollisuuksia ehkäistä alkoholin käyttöä. Seura painottaa, että myös alkoholin mainostajien tulisi kantaa vastuunsa tässä suhteessa; alkoholimyymälöissä Suomessa on saatavissa kauniisti pakattuja juomia, joiden pohjana on väkiviina ja jotka on suunnattu erityisesti nuorille tytöille, sama pätee siiderijuomiin. Alkoholin välittämisestä alaikäisille nuorille on syytetty vanhempia, samalla kun alkoholin markkinoimista ja tuotteistamista nuorille ei ole kritisoitu lainkaan.

Opetushallitus korostaa alkoholiehtoisen väkivallan ja sen vähentämiseen liittyvien toimenpiteiden toteutumisen tärkeyttä lasten ja nuorten suojelun näkökulmasta.

Keskusrikospoliisi painottaa, että erilaisia päihteitä ja niiden vaikutusta tulisi käsitellä ohjelmassa kokonaisuutena, vaikkakin alkoholilla on Suomessa määrällisesti suurempi vaikutus väkivaltarikollisuuteen kuin huumausaineilla.

Lahden kihlakunnan poliisilaitos pitää sekä päihteiden käytön että lähisuhdeväkivallan ehkäisyä tärkeänä (eivät välttämättä liity toisiinsa) ja toteaa, että väkivallan ehkäisyssä on tärkeää olla selvillä niistä syistä tai lähtökohdista, joista väkivalta puhkeaa. Lahden kihlakunnan poliisilaitoksen mukaan keinoja etsittäessä pitää päästä hyvin lähelle konkreettista toimintaa, pelkällä teorioinnilla ei päästä pitkälle. Lahden kihlakunnan poliisilaitos huomauttaa, että raportissa ei tiedosteta riittävästi alkoholinkäyttöä suosivaa mielipideilmastoa. Paikallistason toimijan näkökulmasta näyttää, että minkäänlaisia tapahtumia ei enää voida järjestää ilman tilapäistä anniskelu-oikeutta. Anniskeluun liittyvien haittojen esiintymistä eri vuorokauden aikoina tarkasteltaessa ongelmallisimmaksi ajaksi nähdään aukiolon viimeiset tunnit eli usein pidennetyt anniskeluajan tunnit.

Lahden kihlakunnan poliisilaitos muistuttaa myös, että huumausaineilla on väkivaltakäyttäytymisessä entistä merkittävämpi rooli. Huumausaineiden vaikutukset ovat lisäksi osittain erilaisia, joskus arvaamattomampia kuin alkoholin. Monien ohjelmassa esille nostettujen tavoitteiden saavuttaminen edellyttää käytännössä viranomaisten suorittamaa valvontaa, mutta ongelmana on voimavarojen vähäisyys. Lisäksi Lahden kihlakunnan poliisilaitoksen mielestä monissa tapauksissa salassapitosäännökset ovat estämässä käytännön yhteistyötä poliisin ja sosiaali- ja terveyshuollon viranomaisten välillä. Päihde- ja muiden ongelmien hoitaminen ei onnistu ilman tiivistä yhteistyötä, mutta vähenevien resurssien vuoksi tämä ei aina ole mahdollista.

Elinkeinoelämän keskusliitto EK:n mielestä alkoholi on useimpiin väkivaltatilanteisiin johtava syy ja siihen tulisi vaikuttaa mahdollisimman tehokkaasti. Keskusliitto ehdottaa valistusta, seurantaa ja asiallista valvontaa toimenpiteiksi, joihin voidaan sisällyttää suuri osa ohjelmassa esitetyistä ehdotuksista ja jättäisi lupahallinnon, valvonnan byrokratisoinnin ja erilaisten kieltojen ja rajoitusten käytön koskemaan vain ongelmatapauksia ja -käyttäjiä.

Länsi-Suomen lääninhallituksen sosiaali- ja terveysosasto toteaa, että perheen sisällä tapahtuvaan väkivaltaan ei välttämättä liity päihteiden käyttöä ja ehdottaa, että alkoholiehtoista väkivaltaa käsittelevässä luvussa täsmennetään, ettei väkivaltaan liity

läheskään aina alkoholi. Tällaisen väkivallan tunnistaminen ja sen ehkäiseminen voi olla jopa vaikeampaa kuin päihtyneenä tapahtuvan väkivallan.

Kriminaalihuollon tukisäätiö KRITS pitää erityisenä haasteena valtiovallan todellista halua vaikuttaa alkoholiehtoisen väkivallan vähentämiseen käytettävissään olevilla keinoilla. Yhteisen hyvän vaalijana ja huono-osaisuuden vähentäjänä valtiovallan olisi tässä asiassa otettava nykyistä enemmän vastuuta eikä työnnettävä sitä kansalaistoiminnan tai yksilöiden itsensä vastuulle. Alkoholielinkeinojen vastuuta alkoholihaittojen ehkäisyssä ja torjunnassa tulisi myös nykyistä huomattavasti suuremmissa mittakaavassa edellyttää. Tältä osin säätiö odottaa ohjelmalta myös konkreettisia ja nykyistä pidemmälle vietyjä esityksiä. Omavalvontajärjestelmän kehittäminen sinänsä on tärkeää, mutta sen valvonnalle ja toteutumisen turvaamiselle tarvitaan nykyistä huomattavasti enemmän myös viranomaisten panosta.

6.1 Alkoholin kokonaiskulutuksen vähentäminen

Helsingin kihlakunnan poliisilaitos toteaa, että alkoholin kokonaiskulutuksen vähentäminen ja suomalaisen juomakulttuurin muuttaminen ovat suuria haasteita, jotka vaativat valistuksen lisäksi tiukkoja toimenpiteitä.

Terveysten edistämisen keskus ry katsoo, että tekstissä ja toimintasuosituksissa tulisi mainita ehkäisevät toimenpiteet osana alkoholin kokonaiskulutuksen vähentämisstrategiaa, sillä pitkäkestoiset, vaikutuksiltaan pysyvät muutokset alkoholin kokonaiskulutuksessa eivät toteudu ilman asenneilmapiiriin vaikuttamista pelkästään lainsäädännöllisten ja valvonnallisten keinojen avulla. Sosiaali- ja terveysministeriön kokoaman alkoholiohjelman puitteissa tapahtuvan järjestötoiminnan toteuttaminen tulisi nostaa suosituksissa esiin nykyistä enemmän.

Itä-Suomen lääninhallituksen poliisiosasto kannattaa kaikkia toimenpidesuosituksia, jotka tähtäävät alkoholin kulutuksen ja humalahakuisen juomatavan vähenemiseen.

Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes tukee kaikkia toimenpiteitä, jotka vähentävät alkoholin kokonaiskulutusta. Tällaisia ovat ohjelmassa esitetyt suositukset alkoholiverojen hallituista (erityisesti väkevään viinaan kohdennetuista) korotuksista, EU:n alkoholistrategiaan vaikuttamisesta sekä alkoholin myyntiin ja anniskeluun liittyvän valvonnan tehostamisesta.

Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus katsoo, että kulutusta vähentävän hintasäätelyn käyttöä vaikeuttaa se, että juomien hinnan nousu voi johtaa niiden laittomaan tuontiin ja myyntiin ja alkoholijuomien helppo saatavuus EU:n sisällä heikentää hintapolitiikan vaikuttavuutta. Tuotevalvontakeskus katsoo, että alkoholijuomien hintaa tulee pyrkiä kohottamaan hallitusti ja se yhtyy suositukseen myös siitä, että EU:n valmisteilla olevaan alkoholistrategiaan ja alkoholiveropolitiikkaan osallistutaan ja vaikutetaan aktiivisesti.

Puolustusministeriön mukaan ohjelmassa ehdotetut tavoitteet alkoholinkulutuksen ja erityisesti humalahakuisen juomisen vähentämiseksi ovat yhteneväiset varusmieskoulutuksessa noudatettavien periaatteiden kanssa.

Liikenne- ja viestintäministeriö katsoo, että ohjelmassa esitetty alkoholiehtoisen väkivallan ja sen torjunnan kuvaus pätee pääosin alkoholiongelmiin liikenteessä ja niiden vähentämiseen. Rattijuoppo on osallisena joka viidennessä kuolemaan johtaneessa onnettomuudessa. Usein rattijuopumusrikollisuudenkin taustalla on yhteiskunnallista irrallisuutta ja vieraantuneisuutta aiheuttavia tekijöitä. Alkoholin kokonaiskulutuksen lisääntyminen onkin tällä hetkellä vakava uhka turvallisuuden kaikille osa-alueille.

Jyväskylän yliopisto pitää tärkeänä ja kiirehdittävänä alkoholinveron hallittua korottamista

Folkhälsan tukee veromuutoksia koskevia ehdotuksia. Huomion ottaen väkivaltaisen käyttäytymisen ja alkoholin tiiviin yhteyden, pidetään kysymystä todella tärkeänä.

Lastensuojelun Keskusliiton mielestä tulisi erityisesti väkevien alkoholijuomien verotusta kiristää. Liitto kiinnittää huomiota myös siihen, että alkoholin ja muiden päihteiden käyttö sekä päihteiden sekakäyttö aiheuttaa väkivaltaongelmia. Myös tähän tulisi ohjelmassa kiinnittää huomiota.

Etelä-Suomen lääninhallituksen sosiaali- ja terveysosasto kannattaa alkoholiveron korotusta väkevien alkoholijuomien osalta ja kulutuksen ohjaamista valvottuun ympäristöön anniskelun arvonnalisäveroa alentamalla.

Valtakunnansyyttäjänvirasto kannattaa toimia alkoholiehtoisen väkivallan vähentämiseksi juomatapoja muuttamalla. Kulutusta tulisi pyrkiä kohdentamaan mietoihin alkoholijuomiin alkoholiverotuksellisin keinoin ja vähentämään humalajuomista yleisillä paikoilla erityisesti nuorten kohdalla valvonnallisin keinoin.

Oulun lääninhallituksen poliisiosasto kannattaa ehdotusta anniskelupaikkojen lupahallinnon tietojen vaihdon parantamiseksi.

6.2 Humalajuomisen vähentäminen alkoholin nauttimistilanteisiin ja -ympäristöihin vaikuttamalla

Espoon kihlakunnan poliisilaitos mukaan humalajuomisen vähentämiseksi suositellut toimet keskeisessä asemassa, koska väkivallalle on ominaista yhteys humalahakuiseen alkoholin käyttöön.

Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus katsoo, että alkoholilain nykyisten säännösten nojalla anniskelupaikkoja koskevia ohjelman suosituksia humalajuomisen ja väkivalta-tilanteiden vähentämiseksi voidaan toteuttaa lupahallinnon ja valvonnan keinoin yhteistyössä viranomaisten, alan järjestöjen, anniskeluluvanhaltijoiden ja lähiyhteisöjen kanssa. Väkivaltaa ja muita haittoja ehkäistäessä on pyrittävä kaikin tavoin vaikuttamaan alkoholiasenteisiin niin, että vahvaan humalaan johtavaa nauttimista pidetään aina paheksuttavana. Ohjelmassa esitetyin tavoin tulisi selventää tilanteita, milloin ja missä paikoissa alkoholinkäyttö ei ole sallittua tai sopivaa. Järjestyslain säännös alkoholijuomien nauttimisen sallittavuudesta on tulkinnanvarainen, jota poliisin voi olla vaikea soveltaa käytäntöön. Tuotevalvontakeskus katsoo myös, että anniskelupaikoissa humalajuomiseen liittyvien seurausten määrää voidaan vähentää anniskelupaikan omavalvontaa parantamalla sekä tehostamalla viranomaisvalvontaa ja yhteistoimintaa. Jos tehokkaalla valvonnalla, joka koskisi myös yleisiä paikkoja, osoitetaan tiukka, torjuva asenne humalajuomiseen,

voidaan otaksua, että tämä ainakin jossain määrin parantaisi kansalaisten juomatapoja eli itsekontrolli kehittyisi.

Helsingin kihlakunnan poliisilaitos katsoo, että poliisi- ja alkoholiviranomaiset ovat keskeisiä toimijoita yleisten kokousten ja yleisötilaisuuksien lupa- ja valvontatoiminnassa ja että ohjelmaan kirjatut toimenpidesuosituksien on huomioitu poliisin nykyisessä toiminnassa hyvin. Erityisajankohtina (esimerkiksi viikonloput, vappu, juhannus, Taiteiden yö Helsingissä jne.) julkisilla paikoilla tapahtuva runsas ja häiritsevä alkoholin nauttiminen aiheuttaa merkittäviä väkivallan riskejä. Koska väkivaltarikoksia tapahtuu selvästi enemmän kuin muulloin, tulisi kyseisiin ajankohtiin varautua huomattavasti paremmin ja monialaisemmin viranomais- ja sidosryhmäyhteistyöllä.

Oulun lääninhallituksen poliisiosasto kannattaa poliisin ja sosiaaliviranomaisten yhteistä ennaltaehkäisevää työtä humalajuomisen vähentämiseksi yksityisellä paikalla.

Etelä-Suomen lääninhallituksen sosiaali- ja terveysosasto ehdottaa konkreettisiksi ja lainsäädännöllisiksi toimenpiteiksi harjoitettavaan alkoholipolitiikkaan ja alkoholiehtoisen väkivallan vähentämiseksi omavalvonnan parantamista sekä vähittäismyynnissä että anniskelussa. Anniskelupaikkojen omavalvontavelvoite tulisi säätää lailla. Myös vähittäismyyntiin otettava käyttöön ns. vastaava hoitaja-järjestelmä, joka vastaa sisäisestä koulutuksesta ja ulkoisista mm. viranomaisyhteyksistä. Täydennyskoulutusjärjestelmät tulisi uudistaa ja yhteiskoulutuksiin mukaan tulisi saada myös elinkeino. ESLH ehdottaa, että kaupunkien ja kuntien virallisissa tilaisuuksissa ei järjestetä alkoholitarjoilua ja että kunta voi myös edellyttää vuokratessaan tiloja kesätapahtumia varten, että alueella ei saada anniskella. Linjaukset poliisin, lupaviranomaisen, yrittäjän ja kunnan välillä. Maahan tulisi saada yhtenäiset käytännöt estämään häiritsevää julkista juopottelua. Itä-viinan saantia rajoitettava poliisin ja tullin tehokkaammalla yhteistyöllä. Lopuksi alkoholilupahallinnon keinoja tulisi vahvistaa lainsäädännöllä (anniskelulupien myöntämistä tiukennetaan mm. urheiluhalleissa) ja alkoholivalvontaa tehostaa entisestään.

Itä-Suomen lääninhallituksen sosiaali- ja terveysosasto esittää, että liian päihtyneille anniskelu ja liian päihtyneiden oleskelu anniskelupaikoissa otetaan valtakunnalliseksi painopistealueeksi lääninhallitusten suorittamassa valvonnassa. Jos tässä suhteessa todetaan rikkomuksia, niihin puututtaisiin sanktioin. Räikeissä tapauksissa voitaisiin anniskelulupa peruuttaa määräajaksi ja jos tilanne ei korjaannu pysyvästikin. Tämä olisi varmasti tehokas tapa viestittää koko ravintolaelinkeinolle tarpeesta muuttaa nykyisiä asenteita, jotka sallivat selvästi päihtyneille anniskelun ja heidän oleskelunsa ravintoloissa. Lisäksi Itä-Suomen lääninhallituksen sosiaali- ja terveysosasto esittää, että valvontaan olisi osoitettava nykyistä suuremmat resurssit.

Keskuskauppakamari kannattaa yleisesti ehdotuksen niitä tavoitteita, joilla pyritään ohjaamaan alkoholin käyttöä tilanteisiin ja tiloihin, joissa on sosiaalista valvontaa. Anniskelupaikoissa sekä nautittu alkoholimäärä että käyttäytyminen ovat kontrolloidumpaa kuin yksityisissä tiloissa. Viranomaisten ravitsemusalaan kohdistaman sääntelyn ja ohjeistuksen sekä ravintoloiden omavalvonnan pitää kuitenkin pysyä tarkoituksenmukaisena.

Suomen Mielenterveysseura pitää alkoholin kulutuksen vähentämiseen ehdotettuja toimia tärkeinä. Se kuitenkin toisaalta epäilee anniskeluyrittäjien intressiä tehokkaaseen omavalvontaan, toisaalta arvioi ylivoimaiseksi toteuttaa tuloksellista ulkopuolista valvontaa.

Oulun lääninhallituksen poliisiosasto kannattaa yleisten kokousten lupaehtojen ja erityisesti anniskelun rajoittamista silloin, kun tilaisuuden aiempi tapaushistoria sitä edellyttää. Se kannattaa myös poliisin tehokasta puuttumiskynnystä alkoholin luvattomaan hallussapitoon ja nauttimiseen.

Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry vastustaa ehdotusta, että poliisin tulisi puuttua yleisellä paikalla havaittaviin riskitilanteisiin jo ennakolta ja laskea puuttumiskynnystä riskianalyysin perusteella päihtyneinä väkivaltaisiksi tai häiritseviksi todettujen henkilöiden osalta.

6.3 Alkoholin pitkäaikaisen riskikäytön vähentämistä koskevat toimenpiteet

Itä-Suomen lääninhallituksen sosiaali- ja terveysosasto katsoo, että alkoholiasioita koskevat ohjelmakohdat on kirjoitettu hyvin ja käytännönläheisesti. Erityisen konkreettisenä pidetään alkoholikäytön riskien arvioinnin vakiinnuttamista osaksi terveydentilan arviointia kaikissa terveydenhuollon kontakteissa.

Suomen Vanhempainliitto painottaa, että nuorten alkoholinkäytön kokeilu- ja aloittamisiän nostamista koskevaan suositukseen liittyen tupakan ja alkoholin myynnin lakisäätöisiä rajoja tulisi valvoa ja niihin liittyvää valistusta ja toimintaa tulisi lisätä. Tähän löytyy hyviä toimintamalleja esim. Iisalmesta, jossa vanhempainyhdistysten yhteistyöryhmä on levittänyt koko kaupungin alueelle K18 –kampanjan, jonka tavoitteena on minimoida alaikäisten nuorten alkoholi- ja tupakkatuotteiden ostoyritykset sekä saada kioskit, myymälät ja ravintolat kiinnittämään huomiota alaikäisiin asiakkaisiin kysymällä henkilöllisyyspaperit kaikilta nuoren näköisiltä asiakkailta. Liitto korostaa, että alkoholinkäytön ehkäisemiseen ja humalahakuisuuden vähentämiseen tähtäävään toimintaan tulisi tarjota taloudellista tukea.

Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry katsoo, että toiminta alkoholinkäytön aloittamisiän nostamiseksi vähentää myös väkivallan riskiä. Myös päihteettömyyden korostaminen nuorten vapaa-ajan toiminnoissa ja aikuisten antama myönteinen esimerkki ovat tärkeitä. Yhteiskunnan on syytä tukea nuorten järjestettyä ja ohjattua päihteetöntä vapaa-ajanviettoa.

Opetusministeriö mukaan nuorisotyön keskeisenä terveystieteellisenä tavoitteena on nuorten tupakoinnin, päihteiden ja huumeiden käytön kokeilun ja käytön vähentäminen tarjoamalla nuorille terveitä elämäntapoja edistäviä harrastuksia ja elämyksiä, jotka voittavat alkoholin ja huumeiden tuottaman vahingollisen mielihyvän. Hyvä ja monipuolinen nuorisotyö kunnassa on parasta ehkäisevää päihde- ja huumetyötä.

Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes pitää erityisen tärkeänä suositusta nuorten alkoholinkäytön kokeilu- ja aloitusiän nostamisesta. Ohjelmassa ei kuitenkaan konkretisoida, minkälaisilla keinoilla tähän tavoitteeseen voitaisiin päästä.

Folkhälsan aloitti vuonna 2005 hankkeen ”Pojat ja alkoholi”, jossa painopisteenä on alkoholinkäytön aloitusiän nostaminen. Yksittäiset projektit eivät kuitenkaan näytä erityisen tehokailta, vaan kysymys vaatii johdonmukaisia toimenpiteitä ja yhteistyötä eri tahojen välillä.

Etelä-Suomen lääninhallituksen sosiaali- ja terveysosasto ehdottaa, että 12-16 -vuotiaalle kehitetään koulujärjestelmään liittyvä mini-interventio toiminta. Hoitoketjuajatteluun seudullisena poikkihallinnollisena toimintana tulee liittää tehokas hoitoonohjaus ja vaikuttavuusarvio hoidon tuloksista (seula jo äitiys- ja lastenneuvolatasolla). Lisäksi turvataan päihdehoitoon pääsy kaikkina vuorokauden aikoina (akuuttipalveluihin tulee päästä jonottamatta) ja päihdehuollon maksusitoumuskäytäntöjä yksinkertaistetaan siten, että kuntouttavaan laitoshoitoon pääsee jonottamatta. Opioidi- riippuvaisten korvaushoito aloitetaan kuukauden sisällä sen jälkeen kun hoidontarve on todettu ja päihdehuollon tahdonvastaisen hoidon käyttö (mm. odottavat päihdeäidit, toistuvasti väkivaltaiset) selvitetään.

A-klinikkasäätiö korostaa, että strategisesti tärkeintä on alkoholin pitkäaikaisen riskikäytön, humalahakuisuuden ja kokonaiskulutuksen vähentäminen. Puutteena säätiö pitää sitä, että ohjelmassa ei ole nostettu esiin omana kysymyksenään ja haasteenaan tuoretta muutosta, jossa perinteinen viinakulttuuri on vahvistunut yhdistyneenä myöhemmin vakiintuneeseen olutkulttuuriin.

7. Lasten ja nuorten tekemän ja heihin kohdistuvan väkivallan vähentäminen

7.1 Vanhemmuuden ja kasvattamisen tukeminen

7.2 Lasten ja nuorten lähiympäristö

7.3 Päivähoito

7.4 Koulu

7.5 Nuorison vapaa-aika

7.6 Sosiaali- ja terveydenhoito

Förbundet Hem och Skola i Finland rf. katsoo, että ohjelman lapsia ja nuoria koskeva osuus kokonaisuudessaan on kattava ja konkreettinen.

Nuorisotutkimusseura ry pitää hyvänä asiana, että ohjelmassa on nostettu esiin lapset ja nuoret, mutta katsoo, että väkivallasta ei tulisi puhua sukupuolineutraalina ilmiönä. Uudistettu tasa-arvolakiaan ei puutu riittävästi koulussa tapahtuvaan sukupuoliseen häirintään, kuten huoritteluun ja homotteluun, joiden kautta osaltaan rakennetaan sukupuolittuneita valta-asetelmiä. Seura kritisoi myös sitä, että suomalaisen yhteiskunnan monikulttuuristumiseen liittyvät kysymykset, kuten esimerkiksi kunniamurhat ja tyttöjen ympärileikkaus, jäävät ohjelmassa käsittelemättä. Kolmanneksi seura kritisoi ohjelman lapsia ja nuoria koskevaa osuutta ja pitää sitä rajoittuneena, koska se perustuu lähinnä suomalaiseen kehityspsykologiseen tutkimukseen ja tarkastelee nuoria ja lapsia yksinomaan rikollisuuden, turvallisuuskysymysten ja erilaisten riskien näkökulmasta. Ohjelmasta puuttuu laaja-alaisempi yhteiskuntapoliittinen analyysi lasten ja nuorten elämäntilanteista sekä suositukset valtiovallan toimenpiteiksi esimerkiksi työ- ja perhe-elämän yhteensovittamisongelmien ratkaisemiseksi. Näiden teemojen puuttumista pidetään huolestuttavana, koska jo kansallisen rikosentorjuntaohjelman seurauksena paikallisissa käytännöissä on panostettu poliisiprofession johdolla varhaisen puuttumisen, vanhemmuuden tukemisen ja moniammatillisen yhteistyön hankkeisiin, joiden painopiste on rikosten torjunnassa. Tästä on saattanut seurata, että paikalliset turvallisuusohjelmat ovat korvanneet lapsipoliittiset ohjelmat, joissa on painottunut lasten hyvinvoinnin ja toimijuuden lisääminen yhteiskuntasuojelun ja kehitysriskiajattelun sijasta.

Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry katsoo, että jokaisen pitää reagoida lapseen kohdistettuun väkivaltaan ja että lapsiperheitä on kaikin tavoin tuettava ja kiinnitettävä huomiota lasten elinympäristöihin. Lasten ja nuorten käyttämä ja heihin kohdistuva väkivalta on runsasta, mutta aikuisten väkivaltaa lievempää. Tätä väkivaltaa on ehkäistävä lasten ja nuorten turvallisuuden parantamiseksi ja siksi, että lapsuudessa ja nuoruudessa opittu väkivaltainen käyttäytyminen ja lapsuudessa koettu väkivalta ovat yhteydessä aikuisiän väkivaltaan.

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallitus katsoo, että ohjelmassa olisi voinut enemmän käsitellä mediaväkivaltaa ja sen vaikutusta lapsiin ja nuoriin. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallitus on opetusministeriön Lapset ja media - Mediaväkivalta –

toiminta-ohjelmaluonnosta koskevassa lausunnossaan korostanut lasten ja nuorten mediaturvallisuuden lisäämistä. Tutkimustietoa tarvittaisiin erityisesti väkivaltaisten mediasisältöjen ja uusmedian käytön vaikutuksista lapsiin ja nuoriin ja siitä, miten lapset ja nuoret kokevat uusmedian käytön.

Keskusrikospoliisi kannattaa suosituksia, joilla pystytään estämään esim. lasten ja nuorten joutumista rikollisuuden pariin.

Lapin lääninhallitus toteaa, että lasten ja nuorten tekemän ja heihin kohdistuvan väkivallan vähentäminen on keskeistä tulevaisuuden väkivallan vähentämiseksi.

Itä-Suomen lääninhallituksen sosiaali- ja terveysosaston mielestä lasten ja nuorten tekemän ja heihin kohdistuvan väkivallan ja sen uhkan vähentämisessä ovat kaikki esitetyt suositukset tärkeitä. Yhteistyö ja tiedonkulku lasten ja nuorten vanhempien sekä lasten ja nuorten parissa toimivien ammattiryhmien ja toimijoiden välillä on tärkeää. Tärkeää on myös resurssien varmistaminen ja ennaltaehkäisevä toiminta tällä sektorilla. ISLH:n mielestä erityisen tärkeitä ovat seuraavat suositukset, joissa tuetaan vanhemmuutta, kehitetään ja resursoidaan lastenneuvolatoimintaa, tehostetaan lastensuojelutyötä vanhemmuutta tukevaksi, tuetaan perheitä silloin, kun vanhemmat kuormittuvat erityisestä syystä, päivähoitossa edistetään lasten ja perheiden erityisen tuen tarpeen havaitsemista ja tehostetaan tuen antamista, tehostetaan lastenneuvola- ja päivähoitotoiminnan yhteistyötä, yhdyskuntasuunnittelussa otetaan huomioon lasten ja perheiden tarpeet, tuetaan kouluissa oppilaan hyvinvointia tarjoamalla riittäviä oppilashuollollisia palveluita, selvitetään oppilashuoltoa koskevien tietojen luovuttamista koskevat rajoitukset viranomaisten välillä. Lisäksi ISLH:n mielestä on tärkeää vaikuttaa viranomaisten yhteistyöhön tällä osa-alueella muutenkin. Sen mielestä edelleen tärkeää on, että väkivaltaisissa perheissä elävien lasten ja nuorten avunsaantimahdollisuuksia parannetaan, ja lastenneuvolajärjestelmää kehitetään perheissä tapahtuvan väkivallan ehkäisemiseksi. Neuvolan työntekijät tarvitsevat tunnistamisen menetelmien lisäksi tietoa yhteistyötahoista, minne lapset ja nuoret ohjataan heidän lisäksi apua saamaan.

Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes pitää erityisen tärkeänä tavoitetta vähentää lasten ja nuorten kokemaa ja käyttämää väkivaltaa, siihen liittyviä riskitekijöitä ja väkivallan käytön hyväksyntää.

Ihmisoikeusliitto ry:n mukaan perheen piirissä tapahtuva lapsiin kohdistuva väkivalta saa ohjelmassa niukasti huomiota eikä ongelman laajuutta tiedosteta. Lapsiin kohdistuvan väkivallan määritelmää tulisi rikosoikeuden lisäksi pohtia muistakin näkökulmista esim. sosiaaliset, lääketieteelliset ja psykologiset. Rikosoikeuteen painottuva näkökulma väkivaltamääritelmään näyttää vahvistaneen viranomaisten salassapitotulkintoja ja estäneen niiden välistä yhteistyötä. Lähtökohtana tulisi olla väkivallan ja kaltoin kohtelun määrittäminen lapsen näkökulmasta lapsen edun mukaisesti. Pitäisi pyrkiä kaiken kattavaan yleismääritelmään, joka mahdollistaisi sosiaali-, terveys-, koulu-, oikeus- ja poliisiviranomaisten ja järjestöjen yhteistyötä siten, että jokainen voi toimia omasta lähtökohdastaan; viranomaisten välistä yhteistyötä ja yhteisneuvontaa tulisi tehostaa ja tiivistää myös järjestöihin päin. Ihmisoikeusliitto ry toteaa myös, että lapsiin kohdistuvaa kaikenlaista väkivaltaa koskeva lainsäädäntö olisi syytä tarkistaa.

A-klinikkasäätiö katsoo, että ohjelmassa olisi pitänyt painokkaammin ottaa esiin ”lasisen lapsuuden” - ongelma. Yksityisissä alkoholien nauttimistilanteissa on usein läsnä lapsia ja nuoria.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta TANE kannattaa varhaista puuttumista lapsessa tai nuorella havaittavaan oireiluun ja väkivallattomien ongelmaratkaisukeinojen opettamista lapsille, erityisesti pojille. TANE arvostelee ohjelmaluonnosta siitä, että siinä ei tuoda esiin tyttöjen ja poikien kohtaaman väkivallan eroja. Tasa-arvoasiain neuvottelukunnasta sukupuolinen ja sukupuoleen perustuva häirintä tulisi nostaa esiin puhuttaessa lapsiin ja nuoriin kohdistuvasta väkivallasta.

Unioni, Naisasialiitto Suomessa ry:n ja Väkipalvaobservatorion mukaan ei ole tarkoituksenmukaista, että nuoria käsitellään ohjelmaluonnoksessa homogeenisenä ryhmänä. Nuorten keskuudessa etenkin tyttöihin kohdistuvan väkivallan tekijät ja uhrin ovat yleensä eri henkilöitä, ja tekijöiden vastuu ja uhrien tukeminen vaativat osittain eri toimenpiteitä. Lausunnon mukaan nuorten nuoriin kohdistamaa väkivaltaa ei pidä vähätellä sen ”lievyydestä” huolimatta; kiusaaminen, uhkailu ja häirintä voivat vaikuttaa hyvin paljon lasten minäkuvaan, seksuaalisuuteen ja ihmissuhteisiin silloinkin, kun niihin ei liity vakavaa väkivaltaa. Alaikäisten keskuudessa esiintyy myös seksuaalista väkivaltaa, kuten seksiin painostamista tai pakottamista, ja se on aina vakavaa. Unioni ja Väkipalvaobservatorio katsovat siis, että väkivaltaa ja sukupuolten tasa-arvoa koskevassa opetuksessa ja kasvatuksessa koulussa on, toisin kuin ohjelmassa esitetään, osittain tarkoituksenmukaista erotella analyttisesti toisistaan tyttöjen ja poikien kokemukset ja asema suhteessa väkivaltaan ja häirintään.

Naisjärjestöjen Keskusliitto kritisoi myös kuvausta, jossa todetaan sukupuolineutraalisti lasten ja nuorten väkivallan olevan yleensä lievää ja kohdistuvan ikätovereihin. Siinä unohdetaan tyttöihin heidän sukupuolensa perusteella kohdistuva varsin vakava väkivalta kuten raiskaukset ja seksuaalinen häirintä. On myös tässäkin yhteydessä vaikea arvioida tekojen henkisten vaikutusten vakavuutta. Ohjelmassa tulisi nähdä väkivallan sukupuolittuneisuus ja sukupuolistuneisuus.

Kansanterveyslaitos erityisesti haluaa korostaa toimenpiteitä poikien syrjäytymiskehityksen ja väkivaltaisten käyttäytymisen katkaisemiseksi (suositukset sivuilla 19 – 20 ja 35 - 40). Muutosten aikaansaaminen edellyttää kansanterveyslaitoksen mukaan osaamisen vahvistamista sekä ammattilaisten työnohjauksen lisäämistä ja toiminnan tukemista niissä instituutioissa, jotka kohtaavat laajalti suomalaiset pojat: lastenneuvolat, päiväkodit ja koulut. Selvityksen mukaan näissä naisvaltaisissa työyhteisöissä tytöille tyypillisiin ongelmiin löydetään tyttöjen kehitystä tukevia hoitomuotoja kun taas poikien ongelmien ratkomiseen rangaistukset ovat edelleen yleisiä.

Espoon kihlakunnan poliisilaitos mukaan nuorten käyttämään väkivaltaan voidaan puuttua ja ennalta ehkäistä nuoren joutumista rikoskierteeseen myös poliisin ja syyttäjän yhteistyöllä ja esim. toimilla, jossa nuori ohjataan nk. joudutettuun menettelyyn (Nuorten rikosentekijöiden joudutettu rikosprosessi Jouko-menettely Espoossa 2002).

Suomen Lakimiesliitto korostaa, että koulujen ja päivähoidon lisäksi on erityisesti panostettava myös lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseen ja psykiatriisiin palveluihin sekä lastensuojeluun. Liitto kannattaa myös ohjelmassa esitettyä varhaisen puuttumisen toimintakäytäntöjen sekä poliisin ja sosiaalitoimen yhteistyön kehittämistä. Ohjelmaluonnoksessa suositetaan, että 4-6-vuotiaiden lasten vanhempien mahdollisuutta taloudellisesti tuettuun lyhennettyyn työpäivään tulee edistää. Suomen Lakimiesliitto pitää suositusta kannatettavana. Suomen Lakimiesliitto haluaa samalla korostaa, että osittaisella hoitovapaalla olevien työmäärää tulee vähentää vastaavasti kuin heidän työaikansakin lyhenee.

Porvoon seudun perheasiain neuvottelukeskukseen mukaan luvussa 7 (Lasten ja nuorten tekemän ja heihin kohdistuvan väkivallan vähentäminen) ei juurikaan huomioida lapsiin kohdistuvaa lähisuhdeväkivaltaa. Lapset parisuhdeväkivallan näkijänä on yhtä traumatisoivaa lapselle kuin jos hän suoraan olisi väkivallan kohteena. Vanhemmuuden ja kasvatuksen tukemisella on varmasti myös pari- ja lähisuhdeväkivaltaa ennalta ehkäisevää vaikutusta. Siltikin on erikoista, että vain sosiaali- ja terveydenhuollon yhteydessä puhutaan lapsiin kohdistuvasta lähisuhdeväkivallasta. Lapsiin kohdistuvan lähisuhdeväkivallan tunnistamista ja siihen puuttumista tulisi korostaa kaikissa lasten ja nuorten palveluissa. Varsinkin kun tiedetään, että pari- ja lähisuhdeväkivalta ja nimenomaan lapsiin kohdistuva lähisuhdeväkivalta on usein sukupolvesta toiseen siirtyvä asia.

Väkivalta-apua toimintamuoto lausuu, että valtaosa lapsiin kotona kohdistuvasta väkivallasta tiedetään olevan äitien lapsiinsa kohdistamaa väkivaltaa. Lausujan mukaan äitien lapsiinsa kohdistama väkivalta todettiin myös yhdeksi TOP 5 -syiden joukosta löytyväksi tekijäksi *lapsi- ja nuorisoväkivallan ehkäisy* -työryhmän raportissa ennustettaessa lapsen kehittymistä väkivaltaiseksi. Toisaalta varhain lapsuudessa esiintyvän väkivaltaisuuden tiedetään olevan tausta kaikelle vakavimman asteiselle väkivaltaisuudelle (ja väkivaltarikollisuudelle) myöhemmissä elämänvaiheissa. Lausunto kiinnittää huomiota siihen, että vaikka on suunniteltu alkaa neuvoloissa kysellä lasten äideiltä miesten mahdollisesti heihin kohdistamasta väkivallasta, ei ole tietoa, jonka mukaan neuvoloissa oltaisiin kiinnostuneita kysymään äitien lapsiinsa kohdistamasta väkivallasta.

Suomen Mielenveysseura pitää mielenveyspotilaiden avoimuuspalveluja, erityisesti lasten ja nuorten osalta, riittämättöminä. Asian korjaamiseen tulisi kiinnittää vakavaa huomiota myös väkivallan vähentämiseksi. Muina tärkeinä suosituksina seura nostaa esiin perheiden, koulun ja päiväkotien tukemisen, äitiys- ja lastenneuvolan resurssoinnin ja kehittämisen vanhempien kasvatustueksi ja varhaisen puuttumisen edistämiseksi, lastensuojelun ja oppilashuollon resurssien lisäämisen, opettajien ja päivähoitohenkilöstön kouluttamisen erityistä tukea vaativien lasten tunnistamiseen ja puuttumiskeinojen löytämiseen, koulujen ja päiväkotien väkivaltaa ehkäisevien hankkeiden tukemisen, päiväkotiryhmien ja luokkien pienentämisen, joiden kysymysten tulisi olla osa kuntien turvallisuusohjelmia.

Ihmisoikeusliitto ry esittää, että oikeusministeriö yhdessä muiden asianomaisten viranomaisten ja järjestöjen kanssa kartoittaisi laajasti, miten voidaan kehittää parempia edellytyksiä lapsiin kohdistuvan väkivallan poistamiseksi, tehdä parempaa yhteistyötä ennalta ehkäisevää työtä tekevien, väkivaltaa tutkivien ja väkivallan poistamisen puolesta työskentelevien viranomaisten välillä, lisätä tietoisuutta eri ammattiryhmien keskuudessa ongelmasta ja kyseessä olevien lasten edun mukaisesti ja heidän perheidensä tukemiseksi.

7.1 Vanhemmuuden ja kasvattamisen tukeminen

Lastensuojelun Keskusliitto kannattaa tavoitteita, joilla tuetaan varhaista puuttumista, neuvolatyötä ja vanhemmuuden tukemista yleensäkin tiedollisin ja taidollisin kurssein. Ongelmaksi liitto näkee sen, miten saada tavoitellut kohderyhmät osallistumaan esimerkiksi vapaan sivistystyön, kuten kansalais- ja työväenopistojen, järjestämille kursseille.

Lisäksi liitto kannattaa, että mediassa tuotetaan ja esitetään vanhemmuutta ja lasten kasvatusta tukevia ohjelmia. Liitto esittää, että ohjelmassa tulee ottaa huomioon kansalaisjärjestöjen mahdollisuudet ja toiminta väkivallan vastaisessa työssä ja vanhempien kasvatuksellisessa tukemisessa. Median vanhemmuutta ja kasvatusta tukevan ohjelmatuotannon käynnistämiseksi tarvitaan liiton mielestä konkreettisia kehittämis- ja yhteistyöpohdintoja. Ne voivat esimerkiksi olla osa keskusliiton juuri käynnistynyttä *Lapset ja media* –työryhmää. Ohjelmassa mainitaan myös väkivallan vastainen kampanjointi, jota tukee vuonna 2005 käynnistyvä *Älä lyö lasta* –viestintäkampanja tavoitteenaan vähentää lapsiin kohdistuvaa ruumiillista kuritusta ja muuta fyysistä väkivaltaa.

Lapin lääninhallitus ehdottaa, että vanhemmuutta tukiessa huomiota kiinnitettäisiin erityisesti niiden vanhempien tavoittamiseen, jotka eivät tule vanhempainiltoihin eivätkä koulutustilaisuuksiin. Lapin lääninhallituksen ehdotuksen mukaan myös lasten turvallisuuskasvatus on tärkeää.

Nuorisotutkimusseura ry arvostelee sitä, että vanhemmuuden tukemisesta puhutaan ohjelmassa pääosin sukupuolineutraalisti; toisaalta siinä kyllä suositetaan äitiys- ja neuvolatoiminnan kehittämistä, mutta esimerkiksi isyyden tukeminen unohdetaan. Lastensuojelua on syytä kehittää kiintymyssuhteita tukevaksi, mitä nykyiset käytännöt eivät riittävästi tee. Vanhempien alkoholi- ja päihdeongelmien hoidossa tulee tunnistaa myös lasten tarpeet. Vanhemmuuden tukemisessa kannattaisi kehittää läheisneuvonpitoa.

Suomen Vanhempainliitto ehdottaa, että kouluterveydenhoitojärjestelmää kehitettäisiin niin, että siellä kohdattaisiin myös oppilaiden vanhemmat. Neuvolajärjestelmä loppuu lapsen aloittaessa koulun, vaikka lasten kasvattaminen ja perheen tarvitsema tuki jatkuukin. Vanhemmuuden ja kasvatuksen tukemisen tultua yhä tärkeämmäksi osaksi neuvolatoimintaa, tarvitaan enenevässä määrin myös moniammatillista yhteistyötä eri tahojen ammattiosaajien kanssa. Myös vertaistuen merkitystä tulee korostaa; päiväkodit ja koulut ovat oivallisia paikkoja vanhempien verkostoitumiseen ja kokemusten vaihtamiseen ja niiden merkitystä tämän mahdollisuuden luomisessa tulisi painottaa.

Suomen Vanhempainliitto painottaa, että lastensuojelu tarvitsee lisää resursseja, jotta siinä pystytään panostamaan ehkäisevään työhön. Pelkkä vanhempien tukeminen ei riitä, vaan on kehitettävä palvelujärjestelmää ja muutettava toimintakulttuureja, jotta palvelujen lähtevät asiakkaiden tarpeista. Ehkäisevä työ ja varhainen puuttuminen eivät saa olla perheitä leimaavia niin kuin tällä hetkellä. Liiton mielestä painopistettä tulee siirtää varhaiseen puuttumiseen, jolloin peruspalvelut ovat avainasemassa. Liiton mukaan kaikilla lasten kanssa työskentelevillä tulee olla ehdoton ilmoitusvelvollisuus havaitessaan lapsen kohdistuvia vakavia laiminlyöntejä ja ilmoittamatta jättämisen pitäisi olla rangaistavaa. Selkeät ohjeet vähentävät epävarmuutta vaikeissa tilanteissa ja ne rohkaisevat puuttumaan tarpeeksi ajoissa tilanteeseen, jossa lapsia on laiminlyöty.

Opetushallitus katsoo, että lasten ja nuorten osalta maahanmuuttajataustaisten perheiden tilanne vaatii erityistä huomiota. Yhteistyö ja yhteydenpito vanhempien kanssa vaativat viranomaisilta erityistoimia ja suunnitelmallisuutta, koska usein vanhemmilla ei ole omakohtaista kokemusta esimerkiksi päiväkotijärjestelmästä ja suomalaisesta koululaitoksesta. Viranomaisten yhteydenpito ja yhteistyö maahanmuuttajaperheisiin pitäisikin painottaa enemmän ennakointiin sekä erilaisten näkemysten ja toimintatapojen esille tuomiseen kuin jo syntyneiden konfliktien ratkomiseen. Kasvatukseen ja perheisiin liittyviä asioita voitaisiin ottaa esille myös enemmän maahanmuuttajille suunnattujen

kotoutumistoimenpiteiden yhteydessä. Esille on nostettu, että kotoutumista koskevat suunnitelmat tulisi tehdä koko perhettä varten. Tiedon välittäjäkanavina tulisi käyttää myös erilaisia kansalaisjärjestöjä puolin ja toisin.

Opetushallituksen mielestä opettajien perus- ja täydennyskoulutuksessa tulee yhä enemmän kiinnittää huomiota opettajien kykyyn vastata erilaisista taustoista tulevien oppilaiden tarpeisiin.

Opetusministeriön mukaan nuorisotyöllä tuetaan vanhemmuutta lähinnä yhteisöllisyyden kautta. Kun lapsen ja nuoren kasvu- ja elinympäristö muodostuu erilaisista yhteisöistä, on tärkeää, että näiden yhteisöjen arvot tukevat väkivallattomuutta ja ongelmien ratkaisua ilman väkivaltaa. Lasten ja nuorten eri kansalaisjärjestöjen ja vanhempien yhteistyöllä on tärkeä merkitys samoin kuin asuinalueen yleisellä kulttuurisella ilmapiirillä. Koko kylä kasvattaa on hyvä periaate myös kaupunkiyhteisöissä.

Opetusministeriö pitää oikean suuntaisina esitettyjä toimia vanhemmuuden tukemiseksi. Opetusministeriön valmistelemissa toimintaohjelmaluonnoksessa mediaväkivallan vähentämiseksi on lähdetty siitä, että vanhemmat tarvitsevat entistä enemmän tietoa medioiden käytöstä onnistuakseen kasvatustehtävässään. Mediakasvatus tulisi ulottaa lasten lisäksi vanhempiin ja varhaiskasvattajiin. Merkittävin mediakasvatuksen antaja on koululaitos, mutta mediakasvatusta tulisi antaa päiväkodeista lähtien aina aikuiskasvatukseen saakka.

Ihmisoikeusliitto ry:n mukaan ohjelmassa esitetty vanhemmuuden ja kasvattamisen tukeminen (luku 7:1) on sellaisenaan hyvä ehdotus. Asennekasvatuksesta ja vanhemmuuden tukemisesta tulisi tehdä jatkuva prosessi.

Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes korostaisi erityisesti suositusta kehittää ja resursoida äitiys- ja lastenneuvolatoimintaa kasvatustuen antamiseksi sekä varhaiseksi puuttumiseksi lasten kehitysriskeihin.

Kansanterveyslaitos tukee kaikkia tässä esitettyjä suosituksia.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta TANE kannattaa vanhemmille suunnattua koulutusta vanhemmuuden merkityksestä ja korostaa vanhempien ja päiväkodin/koulun yhteistyön merkitystä. Se kannattaa vanhemmuuden ja kasvattamisen tukemista ja erityisesti TANE haluaa painottaa aktiivisen isyyden merkitystä väkivallattomuuteen kasvussa. Perhekeskeiset työtavat eivät kuitenkaan saa tapahtua väkivaltaan puuttumisen kustannuksella.

Folkhälsan mielestä järjestöjen rooli vanhempien tukemisessa on jo nyt mittava ja sitä pitäisi vieläkin kehittää. Fyysisen väkivallan käyttäminen kasvatuksessa on tilastojen mukaan edelleen pelottavan yleistä. Tämä kysymys tulisi nostaa esiin selvemmin ja vanhemmille tulisi antaa konkreettisia toimintamalleja. Folkhälsanilla on hyviä kokemuksia nuorten vanhempien ryhmistä (perhekahvilat) ja tuesta murrosikäisten lasten vanhemmille.

7.2 Lasten ja nuorten lähiympäristö

Kansanterveyslaitos tukee kaikkia tässä esitettyjä suosituksia

Suomen Vanhempainliitto ehdottaa, että lasten ja nuorten lähiympäristöjä koskevassa suosituksessa kiinnitettäisiin huomio eristettyjen alueiden ja tilojen ehkäisyyn sijaan siihen, että kaavoituksessa ja rakennussuunnittelussa otetaan huomioon ympäristö lasten näkökulmasta ja pidetään huoli, että lasten lähiympäristöt rakennetaan viihtyisiksi ja virikkeellisiksi niin, että niissä löytyy eri ikäisille lapsille mielekästä tekemistä.

Opetusministeriön mukaan eduskunnan käsittelyssä olevassa nuorisolakiehdotuksessa ehdotetaan säädettäväksi, että nuoria kuullaan heitä koskevissa asioissa sekä siitä, että nuorille tulee varata mahdollisuus osallistua paikallisten ja alueellisten asioiden valmisteluun. Kaavoitus- ja rakennussuunnitelmat ovat keskeisiä lasten ja nuorten elinympäristöön vaikuttavia asiakirjoja.

Etelä-Suomen lääninhallituksen sosiaali- ja terveysosaston mielestä ei vain lasten ja nuorten lähiympäristössä vaan ylipäätään kaikessa kaavoituksessa ja fyysisten tilojen suunnittelussa tulisi kiinnittää huomiota siihen, että ne eivät mahdollista väkivallantekoja (läpinäkyvät bussikatokset, valaistut kävely- ja pyöräilytiet eikä sijoiteta pusikoiden viereen ym.)

Folkhälsan tukee ehdotusta että fyysisessä suunnittelussa entistä enemmän poistetaan sellaiset tilat ja alueet, jotka voisivat houkuttaa väkivallan käyttämiseen. Lapsilla ja nuorilla tulisi olla mahdollisuus turvallisesti liikkua omassa lähiympäristössä, mikä myös tukee fyysisen toiminnan tarvetta. Myös median vaikutus lähiympäristössä tulisi nostaa esille ohjelmassa selvemmin ja käsitellä konkreettisten toimenpide-ehdotuksien kautta, koska nuoret näkevät nykyään jatkuvasti väkivaltaisia tekoja televisiosta, videoista ja tietokonepeleistä. Myös psyykinen väkivalta, joka ilmenee uhkailuina internetin ja tekstiviestien kautta tulisi tehdä näkyvämmäksi.

7.3 Päivähoito

Lapin lääninhallitus tukee suositusta päiväkotiryhmien pienenä pitämisestä.

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry katsoo, että päivähoitoon mahdollisuuksia matalan kynnyksen ennaltaehkäisevänä palveluna on lisättävä esim. tehtävärakenteen kautta, jossa päivähoidossa on perhetyöhön perehtynyttä ammatillista henkilöstöä saatavilla (esim. perhetyöntekijän vastaanotto).

Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes korostaisi erityisesti suositusta ”Edistetään päivähoidossa lasten ja perheiden erityisen tuen tarpeen varhaista havaitsemista ja tehostetaan tuen antamista”.

Etelä-Suomen lääninhallituksen sosiaali- ja terveysosaston mielestä tulee edistää päivähoidossa lasten ja perheiden erityisen tuen tarpeen varhaista havaitsemista ja tehostetaan tuen antamista. Sen mielestä tekstiosaan tulee tehdä seuraava lisäys: ”Erityisen tuen tarpeessa olevien lasten ja perheiden varhainen havaitseminen sekä tuen antaminen näille perheille edellyttävät perhekeskeistä työskentelyä. Jotta varhainen tuki mahdollistettaisiin, tulee päivähoitopaikkoihin saada kirjallinen ohjeistus henkilöstölle konkreettisiksi toimenpiteiksi tilanteissa, joissa henkilöstöllä on huoli lapsen altistumisesta väkivallalle, mm. perheväkivaltatilanteissa. Ohjeituksessa tulee ilmetä yhteystietoineen paikallisen/ alueellisen tason viranomaistoimijat ja yhteistyötahot, joita päivähoitoon

henkilöstö voi tarvittaessa konsultoida. Varhaiskasvatuksen henkilöstön koulutusohjelmiin tulee sisällyttää myös tietoa perheväkivallan ilmenemismuodoista sekä vaikutuksista lapseen. Niin ikään koulutusohjelmiin tulee lisätä vaikeiden asioiden puheeksiottamis - koulutusta. Varhaiskasvatuksen ammattilaisille tulee olla mahdollista osallistua myös täydennyskoulutukseen em. teemojen osalta”.

7.4 Koulu

Lastensuojelun Keskusliiton mielestä väkivallattomien ongelmanratkaisutapojen opettaminen sopii luontevasti koulun tehtäviin ja liitto tukee tällaista pyrkimystä. Tärkeänä se pitää myös koulukiusaamisen ehkäisyä, johon ohjelmassa on kiinnitetty kiitettävästi huomiota.

Keskuskauppakamari näkee koululla merkittävän roolin väkivallan ja syrjäytyneisyyden ehkäisijänä. Esiopetuksella ja koulun järjestämällä iltapäivä- ja harrastustoiminnalla voidaan vähentää syrjäytymisen vaaraa ja järjestää mielekästä tekemistä niille lapsille ja nuorille, joilla on taipumusta väkivaltaiseen käyttäytymiseen.

Suomen Vanhempainliitto katsoo, että kouluissa lasten ja nuorten ihmissuhdetaitojen lisäksi tulisi vahvistaa myös opettajien vastaavia taitoja niin opettajien perus- kuin täydennyskoulutuksessa, koska opettajan työ perustuu ennen kaikkea dialogiin ja kohtaamiseen. Oppilashuollon käsittämistä koko koulu yhteisön tehtäväksi tulee vahvistaa ja opettajia ja muita kasvattajia tulee informoida lastensuojeluvaihtoehdoista ja vastuusta puuttua ongelmiin, joita he havaitsevat. Liitto pitää positiivisena, että suosituksissa painotetaan kodin ja koulun yhteistyötä ja vanhempien verkottumisen tärkeyttä oppilaiden hyvinvoinnin ja sosiaalisen kehityksen tukemisessa. Sivulla 40 ehdotetaan käynnistettäväksi alueellinen kokeilu eheytyksestä koulupäivästä, mutta mm. Jyväskylän yliopiston organisoimasta Mukava-hankkeesta (<http://www.mukavahanke.com/>) on jo kokemuksia, joita tulisi ensin hyödyntää ja pohtia, miten tuloksia voisi käyttää koulun arjessa ja mistä tarvitaan vielä erillisiä kokeiluja.

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry pitää koulun mahdollisuuksia väkivallan vastustamisessa hyvinä ja niitä on kehitettävä edelleen. Päivähoidon ja koulun väkivallan vastainen kasvatusasenne ja se, että henkilöstöllä on ammattitaitoa ottaa puheeksi riskikäyttäytyminen ja havaitsemansa huoli, on ensiarvoisen tärkeää ennaltaehkäisevää työtä.

Lapin lääninhallitus tukee suositusta kouluissa tehtävästä sosioemotionaalisen kehityksen vahvistamisesta, mutta toteaa että vanhempien mukaan saaminen on tärkeää. Lapin lääninhallituksen mukaan vanhemmat siirtävät 'tapakasvatusta' liika kouluille ja päiväkoteihin. Lapin lääninhallituksen mukaan olisi tärkeää, että vanhemmilla olisi yhteiset pelisäännöt. Kouluterveydenhuoltoon tulisi turvata riittävät resurssit ja kouluterveydenhoitajien tulisi ottaa koulukiusaaminen puheeksi jokaisen oppilaan kanssa terveystarkastuksen yhteydessä.

Förbundet Hem och Skola i Finland rf katsoo, että on tärkeää pitää koululaisten vanhempia automaattisesti osana koulu yhteisöä. Vanhempien tulisi saada myös tietoa siitä, että koulussa on suunnitelma väkivaltaa ja koulukiusaamista vastaan ja mikä on suunnitelman sisältö. Askel siihen, että vanhemmat saataisiin itse tähän työhön mukaan, saattaa olla

pitkä, mutta ei vähemmän tärkeä. Kouluissa opettajilla ja erityisesti rehtoreilla on avainrooli myös silloin, kun lapsen vanhempia yritetään saada verkostoitumaan lapsen sosiaalisen kehityksen tukemiseksi. Förbundet Hem och Skola i Finland rf nostaa esille mahdollisuuden ennalta ehkäisevään työhön. ”Vaari koulussa” – on hanke, jossa koulun arkipäivässä on mukana aikuisia periaatteella, että mitä enemmän aikuisia on kouluympäristössä, sen turvallisempi ympäristö on lapsille. Samat suositukset, jotka koskivat päiväkodissa työskentelevien eri ammattiryhmien yhteistyötä, tulisi liiton mielestä saattaa koskemaan myös kouluja. Kun on kysymys koulun mahdollisuuksista työskennellä väkivallan vähentämiseksi, tulisi mediakasvatus nostaa esille ja pohtia sen lisäämistä kouluun. Hyvä mediakasvatus antaisi lapsille valmiuden välttää mm. internetin välityksellä leviävää väkivaltaa.

Folkhälsanin mielestä koululla on ratkaiseva merkitys väkivallan vähentämisen ja aggressiivisen käyttäytymisen ehkäisemisen kysymyksissä ja se tukee ehdotusta, että koko kouluyhteisö yhdessä lasten vanhempien kanssa osallistuisi tähän työhön. Kouluille tulisi antaa riittävät henkilöt ja koulutusresurssit, jotta voitaisiin mahdollistaa parhaiten nuorison sosio-emotionaalisen kehityksen tukeminen. Suomenruotsalainen projekti ”Vi mobbar inte” (Me emme kiusaa) on hyvä esimerkiksi yhteistyöstä eri tahojen välillä ja on luonut uusia työtapoja ja materiaalia niin kouluille kuin myös kansalaisyhdistyksille. Kiusaamisen uusia ilmenemismuotoja tulisi jatkuvasti selvittää, nostaa esille ja ehkäistä niitä. Projekti ”FamiljeBoLaget” on taas nostanut opettajien ja lasten vanhempien välisen yhteistyön ja verkostot keskeiseen asemaan. Projekti on jo alkuvaiheessa näyttänyt sellaisen toiminnan tarvetta aikuisten yhteisen vastuun vahvistamiseksi.

Folkhälsan haluaa myös korostaa oppilashuollon riittävien resurssien tärkeyttä ja tukee ehdotusta, että opettajien koulutuksessa kiusaamiseen liittyvä problematiikka ja ehkäisemisen keinot nostetaan paremmin esille. Kokeilut kokopäiväkoulusta ovat kiinnostavia, niitä tulisi kannustaa ja olisi toivottava, että eri projektien kautta myös kansalaisjärjestöt osallistuisivat tähän työhön.

Opetushallitus toteaa, että vuonna 2003 voimaan tulleet muutokset koululainsäädäntöön velvoittavat kouluja ja oppilaitoksia laatimaan oppilas- tai opiskelijahuollon suunnitelman sekä kodin ja koulun/oppilaitoksen yhteistyön tavoitteet ja keskeiset periaatteet. Oppilas- ja opiskelijahuollon osiossa tulee kaikilla koulutusasteilla jatkossa olla oppilaitoskohtainen suunnitelma terveyden ja turvallisuuden edistämiseksi sekä toimenpiteiksi erilaisissa ongelma- ja kriisitilanteissa. Osana tätä kokonaisuutta koulut ja oppilaitokset laativat suunnitelman kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisemiseksi, tunnistamiseksi ja hoitamiseksi. Opetuksen järjestäjän tulee toimeenpanna tämä suunnitelma ja seurata sen toteutumista.

Opetushallitus on lisäksi avannut koulujen ja opetuksen tueksi verkkosivustoja helpottamaan uusien opetussuunnitelmien oppiainekohtaista ja aihekokonaisuuksien toteuttamista. Turvallisuuden edistämistä ja väkivallan ehkäisyä koskevia tavoitteita löytyy erityisesti oppilas- ja opiskelijahuollon verkkosivuilta. Turvanetti- portaali on Suomen laajin koulutukseen ja opetukseen tarkoitettu turvallisuustietoutta sisältävä portaali. Portaali jakautuu yksilön ja yhteiskunnan turvallisuus-osioon sekä turvallinen kouluympäristö-osioon. Valtakunnallinen koulurauhan julistus on taas Opetushallituksen, Mannerheimin Lastensuojeluliiton ja poliisin yhteistyössä toteuttama vuosittainen tapahtuma, jossa tiedotetaan lukuvuoden alussa kunkin vuoden kouluyhteistyöhön liittyvistä teemoista, toiminnasta ja uudesta materiaalista sekä kannustetaan kouluja koko lukuvuoden ajan kestävään toimintaan turvallisen koulun puolesta. Vuoden 2005

koulurauhateemana on turvallisuuden edistäminen ja väkivallan ehkäisy kodin ja koulun yhteistyötavoitteena. Lukuvuoden alussa koteihin lähetettävän Kouluturvallisuusoppaan tavoitteena on tukea koulukohtaista turvallisuuden edistämistä ja aiheeseen liittyvien teemojen käsittelyä: koulukiusaaminen, häirintä ja väkivalta, muita turvallisuuteen liittyviä asioita, kuten liikenneturvallisuus koulumatkoilla, oppilashuollon tavoitteet jne. Opas tukee kansallisen väkivallan ehkäisemiseen liittyvän ohjelman tavoitteiden eteenpäin viemistä koulun ja kodin yhteistyössä.

Opetushallitus toteuttaa ohjelmassa mainittuja tavoitteita eri viranomaisten yhteistyötä koskien mm. Opetushallituksen ja Stakesin yhteistyöryhmässä erityisesti oppilashuollossa ja muussa lasten ja nuorten terveyden ja turvallisuuden edistämisen liittyvässä toiminnassa. Opetushallitus toteaa, että suosituksissa mainittua oppilashuollon palveluiden saatavuutta ja oppilashuoltoa koskevia tietojen luovuttamista eri hallintokuntien välillä ollaan jo selvittämässä osana sosiaali- ja terveysministeriön oppilashuoltotyöryhmän työskentelyä.

Opetushallitus pitää tärkeänä myös suosituksissa esitettyä päivähoidon ja koulun tai eri koulutusasteiden välistä yhteistyön kehittämistä. Tämän jatkumon vahvistaminen on olennainen osa sen kehittämistyötä.

Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes korostaisi erityisesti koulukiusaamisen ehkäisyä sekä oppimisvaikeuksien tunnistamista ja ehkäisyä esi- ja alkuopetuksessa.

Kansanterveyslaitos tukee kaikkia tässä esitettyjä suosituksia. Opettajien koulutuksen lisäksi myös kouluterveydenhoitajien koulutuksessa poikien häiriökäyttäytymistä tulisi käsitellä nykyistä laajemmin.

Valtakunnansyyttäjänviraston mukaan tulisi vaikuttaa kehitykseen, joka tekee yksilöistä väkivaltaisista. Tähän tulisi pyrkiä havaitsemalla ja puuttamalla koulukiusaamiseen järjestelmällisesti koulun ja kodin välisellä aktiivisella yhteistyöllä ja laadukkaalla oikeuskasvatuksella.

Opetusministeriö pitää koulua koskevia suosituksia pääasiassa hyvinä. Lainsäädännöllä ja ohjauksella on pyritty toteuttamaan suositusten mukaisia tavoitteita. Opetushallituksen vahvistamien opetussuunnitelman perusteiden mukaan väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän ehkäiseminen, kodin ja koulun yhteistyö sekä oppilashuollon järjestäminen kuuluvat koulujen opetussuunnitelmiin, samoin tukitoimet oppimisvaikeuksissa. Koulujen kasvatustehtävissä korostetaan yhteistyötä, kannustavaa vuorovaikutusta ja rehellisyyttä. Opettajankoulutusta koskevissa esityksissä on kiinnitetty huomiota vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoihin sekä koulukiusaamiseen ja siihen puuttumiseen.

Opetusministeriön mukaan kunnan nuorisotoimen yhteistyö muiden viranomaisten kanssa kouluyhteisöissä ja esimerkiksi oppilashuoltoryhmissä on tärkeää, koska nuorisotoimi vastaa yhdessä kansalaisjärjestöjen kanssa lasten ja nuorten omana aikana tapahtuvasta harrastustoiminnasta, jolla on välittömiä yhteyksiä mm. koulun tilojen käyttöön sekä koululaisten iltapäivätoiminnan järjestämiseen. Sosiaali- ja terveysministeriö on asettanut oppilashuoltoon liittyvän lainsäädännön uudistustyöryhmän, johon kuuluu myös opetusministeriön ja Opetushallituksen edustajat. Sen tavoitteena on selkeyttää tietojen saantia ja luovutusta sekä henkilötietojen käsittelyä koskevat menettelyt oppilashuollossa.

Tasa-arvovaltuutettu katsoo, että kun ohjelmassa puhutaan lapsiin ja nuoriin kohdistuvasta väkivallasta, pitäisi käsitellä myös sitä, mitä eroja tyttöjen ja poikien kohtaamalla väkivallalla on. Koulutusta koskevassa osiossa (s. 37) mainitaan väkivalta, kiusaaminen ja häirintä. Seksuaalista tai sukupuoleen perustuvaa häirintää ei mainita nimenomaisesti, vaikka tutkimuksien mukaan jopa peruskoulutasolla tapahtuu häirintää, joka on seksuaalista häirintää tai häirintää sukupuolen perusteella. On tärkeää, että tällaiset häirintämuodot kouluissa tunnustetaan ja tunnustetaan ja että niihin puututaan asianmukaisesti. Vastuu häirintään puuttumisesta tulee olla koulutuksen järjestäjällä ja opettajilla, jotka käytännössä voivat siihen puuttua.

Professori Johanna Niemi-Kiesiläinen Uumajan yliopistosta pitää kannatettavina ohjelman periaatteita lasten kasvatuksen, vanhemmuuden tukemisen ja koulun mahdollisuuksista kasvattaa väkivallattomaan käyttäytymiseen. Hänen mukaansa ohjelmaehdotuksesta puuttuu kuitenkin sukupuolten välisen tasa-arvon sekä kiusaamisen välisen yhteyden havaitseminen, vaikka seksuaalinen häirintä peruskouluissa on vakava ja laajalle levinnyt tasa-arvo-ongelma. Väkivallan ehkäisemisen kannalta tärkein ehdotus lausujan mukaan on se, että oppilaitosten tulisi laatia ja toteuttaa suunnitelma väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän ehkäisemiseksi.

Unioni, Naisasialiitto Suomessa ry:n mukaan väkivallan vähentämishjelmaan on kirjattava suositus, että seksuaalisen ja sukupuolisen häirinnän ja ahdistelun kieltä sisällytettäisiin koulujen turvallisuussuunnitelmiin. Koulujen seksuaalikasvatusta tulisi säädellä opetussuunnitelmalla siten, että se tukee kaikkien oppilaiden seksuaalista itsemääräämisoikeutta ja huomioi tasavertaisesti moninaiset seksuaalisuuden muodot, kuten homo- ja biseksuaalisuuden.

Unioni, Naisasialiitto Suomessa ry ja Väkivaltaobservatorio katsovat, että ohjelmaluonnoksessa esiintyvä käsite ”koulukiusaaminen” pitäisi tarkentaa ja laajentaa koskemaan myös koulussa esiintyvää seksuaalista häirintää. Unioni mainitsee myös rasismin.

Vähemmistövaltuutettu pitää tärkeänä, että kouluja vastuutetaan turvaamaan kaikille turvallinen oppimisympäristö edellyttämällä niiltä tehokasta toimintasuunnitelmaa koulukiusaamiseen puuttumiseen. Kaikissa kouluissa ei tuoda riittävän selvästi esiin sitä, ettei paitsi kiusaamista niin ei myöskään sen rasistista syytä voi hyväksyä. Koulujen valmiuksia tukea etnisiin vähemmistöihin kuuluvia nuoria tulisikin vahvistaa.

7.5 Nuorison vapaa-aika

Nuorisotutkimusseura ry:n mukaan ohjelmassa ei ole kiinnitetty huomiota tyttöihin väkivallan kohteina. Tyttötyön kehittämiseen on panostettava myös väkivallan ehkäisyn ja hoidon näkökulmasta, koska tyttöjen huonovointisuus on lisääntynyt ja koulukiusaaminen on yleisempää kuin muissa Pohjoismaissa. Tavoite edellyttää myös sukupuolisensitiivisen poikatyön kehittämistä tavalla, jossa tunnustetaan väkivaltaongelma myös siltä kannalta, että poikien harjoittamaan väkivaltaan puututaan, kohdistui se sitten poikiin tai tyttöihin.

Opetusministeriön mukaan lapsille ja nuorille järjestettävän toiminnan ohella on korostettava nuorten mahdollisuuksia oman toiminnan järjestämiseen. Omassa toiminnassa kehittyy vastuun tunnetta ja itsenäistymistä sekä tervettä itsetuntoa, joka on tärkeä

vastavoima aggressiiviselle käyttäytymiselle. Iltapäivätoiminnan laajentaminen ensimmäisen ja toisen vuosiluokan oppilaista myöhempien vuosiluokkien oppilaisiin edellyttäisi lisärahoitusta.

Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry näkemyksen mukaan on tärkeää, että edellytykset nuorten vapaaehtoistoiminnalle luodaan nuorten omista lähtökohdista. Parhaiten tämä onnistuu nuorisojärjestöjen perustoimintaa tukemalla. Nuorisojärjestöjen ollessa erilaisten toimintamahdollisuuksien keskeinen tarjoaja, on tämä toiminta myös parasta ennaltaehkäisevää perusnuorisotyötä ja tälle toiminnalle tulee antaa tunnustusta ja yhteiskunnallista tukea.

Förbundet Hem och Skola i Finland rf katsoo, että suositus iltapäivätoiminnan ja harrastusmahdollisuuksien lisäämisestä 3. luokasta eteenpäin on tärkeä. On tärkeä, että harrastustoimintaan on mahdollisuus jo iltapäivällä eikä harrastukset keskity pelkästään iltaiikseen, vaan aikaa jää myös perheen rauhalliseen yhdessäoloon.

Folkhälsan katsoo, että mielekäs vapaa-aika ja riittävä aikuisten läsnäolo ovat olennaisia osia nuorten terveyden ja hyvinvoinnin tukemisessa ja siksi se on tyytyväinen siihen, että tässä kysymyksessä ohjelmaluonnos on selkeä ja että kansalaisjärjestöjen panos on otettu huomioon.

Opetushallitus toteaa, että vaikka ohjelmassa on välittömästi kouluun tai koulun ulkopuoliseen ohjattuun aikaan liittyviä suosituksia runsaasti, muita lasten ja nuorten vapaa-aikaan liittyviä suosituksia on vähän. Kuitenkin ohjaamattomaan vapaa-aikaan ja vapaa-ajan viettopaikkoihin liittyy runsaasti väkivaltaan liittyviä riskejä, joiden estämiseksi ohjelmassa olisi voitu paneutua esitettyä enemmän.

Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes korostaisi erityisesti suositusta päihitteettömän vapaa-ajantoiminnan järjestämisestä.

Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry katsoo, että väkivallan vähentämisen ohjelmassa todetaan suosituksessa aivan oikein, että nuorille järjestetyssä vapaa-aikatoiminnassa on syytä korostaa päihitteettömyyttä. Suositus kuitenkin jatkuu: ”Vapaa-aikatoiminnalle myönnettävän yhteiskunnan taloudellisen tuen kriteereinä käytetään mm. päihitteettömyyttä, väkivallattomuutta ja sukupolvien välistä vuorovaikutusta.” Allianssin mukaan myöskin päihtyneet nuoret tarvitsevat ohjausta ja tukea, ja moni kansalaisjärjestö tällaista toimintaa järjestääkin – ja tarvitsee toimintaansa tukea myös yhteiskunnalta.

Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry:n mukaan päihitteettömyyden korostaminen nuorten vapaa-ajan toiminnoissa ja aikuisten antama myönteinen esimerkki ovat tärkeitä. Yhteiskunnan on syytä tukea nuorten järjestettyä ja ohjattua päihitteetöntä vapaa-ajanviettoa.

Itä-Suomen lääninhallituksen poliisiosaston mukaan lasten ja nuorten kokeman ja käyttämän väkivallan torjumiseksi tehtyjen toimenpidesuosituksien toteuttaminen on merkittävä panostus tulevaisuuteen väkivaltarikostorjunnan vaikuttavimmassa, eli ennalta estävässä muodossa. Päihitteettömyyden korostamiseen kaikessa nuorille järjestetyssä vapaa-ajan toiminnassa liittyvä suositus nousee esille muiden tärkeiden suositusten joukosta, koska se omalta osaltaan liittyy alkoholipoliittisiin tavoitteisiin, joista yksi on väkivallan vähentäminen suomalaisessa yhteiskunnassa.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta TANE esittää huolensa väkivaltaan myönteisesti suhtautuvien vapaa-ajanharrastusten vaikutuksesta nuorten käyttäytymismalleihin ja median vaikutusta (erityisesti väkivalta ja pornografia ja näiden kanssa ”flirttailevat viestit” mediassa) pitäisi korostaa tehtyä enemmän.

7.6 Sosiaali- ja terveydenhoito

Espoon kihlakunnan poliisilaitos katsoo, että lapsuudessa opittu ja koettu väkivalta ovat yhteydessä myöhempään aikuisiän väkivaltaan. Poliisin näkökulmasta erityisen tärkeänä on kohdistaa ensisijaisia toimia suosituksiin, joilla voidaan puuttua ennakoita lapsiin ja nuoriin kohdistuvaan ja heidän käyttämäänsä väkivaltaan. Tässä yhteydessä korostuvat erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollolle esitetyt suositukset ja sen yhteistyö poliisin kanssa.

Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes korostaisi erityisesti suositusta väkivaltaa kokeneiden ja nähneiden lasten ja nuorten auttamiseksi.

Lapin lääninhallituksen mukaan avioerotilanteissa lapsille tulisi turvata ’avioerotilanteiden purkumahdollisuus’, sekä erosta selviämiseen olisi kiinnitettävä entistä enemmän huomiota.

Etelä-Suomen lääninhallituksen sosiaali- ja terveysosaston mielestä suositus, jossa todetaan, että ”viritetään ja ylläpidetään kulttuurista keskustelua lasten asemasta avioerotilanteissa” edellyttäisi myös sen pohtimista, miten perheessä, jossa on ollut väkivaltaa, eron jälkeen lapsen ja muualla asuvan vanhemman tapaamisia järjestetään. Joissakin tilanteissa voivat valvotut tapaamiset olla paikallaan. On pohdittava, millaisen mallin tapaamistilanteissa väkivaltaisesti käyttäytyvä vanhempi antaa lapselleen ja voisiko harkita, että tapaamiset keskeytetään siksi ajaksi kun esim. vanhemmalle on määrätty lähestymiskiello.

Ihmisoikeusliitto ry toteaa, että salassapitovelvollisuuden pitäisi perustua lapsen etuun eikä se saisi muodostua viranomaisten yhteistyön jarruksi.

Jyväskylän yliopisto pitää tärkeänä lasten turvataitoja edistävien ohjelmien kehittämistä.

Sosiaali- ja terveysministeriön talous- ja suunnitteluosasto toteaa, että tulisi pohtia käytännössä sitä, miten perheessä, jossa on ollut väkivaltaa, eron jälkeen lapsen ja muualla asuvan vanhemman tapaamisia järjestetään, ja onko niitä ylipäättään tarpeen järjestää. Oikeutettua on sen mielestä kysyä, onko ko. tilanteessa tapaaminen lapsen edun mukaista ja millaisen mallin väkivaltaisesti käyttäytyvä vanhempi tarjoaa lapselleen. Joissakin tilanteissa asia voidaan ratkaista järjestämällä valvottuja tapaamisia ja joskus voi olla syytä harkita tapaamisten jäädyttämistä vanhemmalle määrätyn lähestymiskiellon ajaksi.

8. Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentäminen

8.a Yleistä

8.b Naisiin kohdistuvan väkivallan tarkastelutapa

8.c Vakava ja lievä väkivalta

8.d Toistuvuus ja alistavuus kvalifiointiperusteeksi

8.e Rikossovittelu

8.1 Väkivallasta puhuminen ja siihen puuttuminen

8.2 Poliisin toiminta

8.3 Uhrien erityispalveluiden ylläpito ja kehittäminen

8.4 Väkivallan katkaisuhjelmat tekijöille

8.5 Lainsäädäntö, lainkäyttö

8.6 Raiskausten ja muun seksuaalisen väkivallan vähentäminen

8.7 Tutkimus ja tilastointi

Luvun rakenne etenee siten, että jaksossa 8a esitellään lausujien yleisiä kommentteja naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämiseen liittyvästä luvusta. Lähes kaikki lausunnot, joissa käsitellään naisiin kohdistuvaa väkivaltaa, kannattavat ohjelmaehdotuksen useimpia konkreettisia suosituksia.

Useissa lausunnoissa sen sijaan arvostellaan ehdotuksen lähestymistapaa puutteelliseksi ja vinoutuneeksi, ja muutamissa lausunnoissa pidetään eräitä ehdotuksia väkivallan uhreja syyllistävinä. Lausunnot on koottu lukuun 8b.

Naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyn kysymyksiin liittyvät myös ohjelmaluonnoksen alaluvussa 13.2 käsitellyt ehdotukset naisiin kohdistuvan väkivallan erityispiirteiden ottamiseksi paremmin huomioon rikoslainsäädännössä. Näitä esitellään luvuissa 8c-d. Naisiin kohdistuvaa väkivaltaa sivutaan myös lausunnoissa, jotka koskevat lähisuhdeväkivallan sovittelua. Kaikki sovittelua koskevat lausunnot on koottu yhteen lukuun 8e.

8.a Yleistä

Keskuskauppakamari kannattaa ohjelmaehdotuksessa esitettyjä toimenpiteitä naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämiseksi.

Itä-Suomen lääninhallituksen poliisinosaston mukaan naisten väkivaltaista kuolemaa koskevien tilastojen perusteella on erityisen perusteltua, että kansallisessa ohjelmassa väkivallan vähentämiseksi on selkeä painotus pyrkimyksissä vähentää naisiin kohdistuvaa väkivaltaa.

Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes toteaa, että ohjelmassa esitetyt ehdotukset vastaavat hyvin Sosiaali- ja terveysministeriön naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyn toimintaohjelman tavoitteita, joita Stakes pitää oikeasuuntaisina.

Suomen Koulu- ja Nuorisolääketieteen Yhdistys toteaa, että ehdotuksen yhtenä tavoitteena on vähentää naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ”enemmän ja nopeammin” kuin muun väkivallan. Yhdistyksen mielestä tämä priorisointi on hyvä myös lasten ja nuorten kehityksen kannalta. Tähän tähtäviä ehkäisytoimia pitäisi suunnata erityisesti poikiin ja miehiin ja madaltaa naisten väkivaltakokemusten ilmoittamiskynnystä.

Lyömätön Linja Espoossa katsoo, että suurin osa perheissä tapahtuvasta väkivallasta on naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ja sen vuoksi sen vähentämiseen tähtäävät toimet tärkeitä. Lausunnon mukaan lähes jokainen ohjelmaehdotuksessa esiintyvä suositus on tärkeä sellaisenaan lukuun ottamatta muutamaa kohtaa, jotka vaativat täsmentämistä. Poliisin toimintaan koskevaan osioon lausuja olisi kaivannut uhrin näkökulman rinnalle lapsen näkökulman huomioon ottamista, lisäksi väkivallan tekijän huomioiminen ja hoitoonohjaus jäi täysin ilman mainintaa.

Naisten Linja Suomessa ry pitää myönteisenä, että ohjelmassa on kiinnitetty erityistä huomiota naisiin kohdistuvaan väkivaltaan, koska naiset joutuvat väkivallan kohteeksi yleensä omassa parisuhteessaan, sekä työpaikoilla tapahtuvaan väkivaltaan, joka on lisääntynyt monilla naisvaltaisilla aloilla. Naisten väkivaltakuolemien puolittaminen lähivuosina on tärkeä tavoite, koska tutkimusten mukaan henkirikoksissa suurimmassa osassa tapauksia oli kysymys parisuhdeväkivallasta.

Porvoonseudun perheasiain neuvottelukeskus näkee ongelmia naisiin kohdistuvaa väkivaltaa käsittelevän luvun käsitteissä ja näkökulmassa. Koska kyseisessä luvussa pyritään käsittelemään koko pari- ja lähisuhdevallan problematiikkaa, jää se lausunnon mukaan auttamatta yksipuoliseksi ja suppeaksi valitun näkökulman vuoksi. Lähestymistavan pitäisi ottaa huomioon samalla naisiin kohdistuvan väkivallan erityiskysymykset koko laajuudessaan esim. ihmiskauppa ja prostituutio sekä pari- ja lähisuhdeväkivallan koko kirjo. Se huomauttaa lisäksi, että jos pari- ja lähisuhdeväkivalta ymmärretään vain yhtenä osana naisiin kohdistuvaa väkivaltaa, jäävät heikoimmassa asemassa olevat, eli lapset, edelleen huomiotta ja miehiin kohdistuva pari- ja lähisuhdeväkivalta noteeraamatta.

Keskusrikospoliisi toteaa, että naisiin kohdistuvaa väkivaltaa käsittelevässä ohjelman jaksossa ei ole tuotu esille paritusrikollisuuden piirissä tapahtuvaa väkivaltaa ja sillä uhkailua.

Opetushallitus pitää myös naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisyyn liittyviä toimenpiteitä tärkeinä lasten ja nuorten kasvuympäristön turvaamisessa.

Kansalaispalautetta antanut *Jyrki Tarkkonen* katsoo, että tarkasteltaessa naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ja siihen liittyvää tutkimusta, tulisi pyrkiä ihmisten tasa-arvoiseen kohteluun, jolloin yhteiskuntaa, sen ilmiöitä ja yksilöitä ei tarkasteltaisi sukupuolivärityneestä näkökulmasta, vaan ihmisoikeuksia kunnioittavasta sukupuolineutraalista lähtökohdasta käsin. Tarkkonen huomauttaa, että väkivalta kulkee perheissä usein sukupolvesta toiseen ja tässä mielessä tärkeintä olisi puuttua lapsiin kohdistuvaan väkivaltaan. Vaikka väkivallasta vastaa aina sen tekijä, on väkivallalla kuitenkin syynsä, jotka olisi selvitettävä, jotta tekojen määrää voidaan tulevaisuudessa vähentää.

Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry pitää myönteisinä asioina ohjelmaluonnoksen tavoitetta naisten väkivaltakuolemien puolittamiseksi, väkivaltaan puuttumiskynnyksen alentamista, viranomaisten yhteistyön ja koulutuksen tukemista (erityisen tärkeänä pidetään kaikkien oikeusviranomaisten koulutusta parisuhdeväkivallan erityispiirteitä) sekä uhrien (myös maahanmuuttajille suunnattujen) tukipalveluiden saatavuuden lisäämistä.

Espoon kihlakunnan poliisilaitoksen mukaan naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyssä eri viranomaisten, kuntien ja kansalaisjärjestöjen jne. koordinoitulla yhteistyöllä on tärkeä merkitys. Parisuhdeväkivallasta vain osa tulee poliisin tietoon eikä sen ennalta ehkäisy tai siihen puuttuminen yksin onnistu poliisin jälkikäteen tapahtuvilla toimilla. Tässäkin yhteydessä sosiaali- ja terveystoimelle esitetyt suositukset ja yhteistyö poliisin kanssa ovat tärkeitä.

8.b. Naisiin kohdistuvan väkivallan tarkastelutapa

Monissa perhe-, lähisuhde- ja parisuhdeväkivaltakysymysten kanssa toimivien tahojen lausunnoissa kritisoidaan naisiin kohdistuvaa väkivaltaa käsittelevän luvun ja samanaikaisesti koko ohjelman lähestymistapaa siitä, että siinä ei korosteta riittävästi naisiin kohdistuvaa väkivaltaa tasa-arvokysymyksenä eikä ihmisoikeusloukkauksena. Useiden lausunnonantajien mielestä ohjelmasta ei tule tarpeeksi selvästi esille erityisesti naisiin kohdistuvan väkivallan yhteydessä, että väkivalta on aina rikos ja ihmisoikeusloukkaus.

Toiseksi lausunnonantajat kritisoivat ohjelmaluonnoksen kohtia ja näkökulmaa, jonka mukaan väkivaltarikoksessa on kysymys paitsi tekijän alttiudesta ja motivoituneisuudesta käyttää väkivaltaa myös vuorovaikutuksesta tekijän, uhrin ja mahdollisesti muidenkin paikalla olevien kesken. Useiden lausujien mukaan luvussa 3.2. esiteltyjä vuorovaikutusmallin ja tilannetorjunnan periaatteita ei tulisi soveltaa naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämiseen.

Amnesty Internationalin Suomen osaston mukaan ohjelmaluonnos selittää väkivaltaa suurelta osin alkoholin käytöllä, syrjäytymisellä ja mielenterveysongelmilla. Em. ongelmien ehkäisy on lausunnon mukaan tärkeää ja ne voivat osaltaan kärjistää naisiin kohdistuvaa lähisuhdeväkivaltaa, mutta eivät selitä sitä kokonaisuudessaan. Ilmiön taustalla ovat usein sukupuolten väliseen historialliseen epätasa-arvoon liittyvät syyt, kuten naisten heikompi asema perheessä ja yhteiskunnassa. Toisaalta väkivalta myös estää sukupuolten välisen tasa-arvon kehittymistä, se toteaa. Amnesty Internationalin Suomen osaston lausunto keskittyy naisiin kohdistuvan lähisuhdeväkivallan vähentämistä koskeviin toimenpiteisiin. Järjestön mukaan naisiin kohdistuva väkivalta on ihmisoikeusloukkaus ja valtioilla on lukuisiin ihmisoikeussopimuksiin ja muihin asiakirjoihin perustuva velvollisuus estää ja tutkia naisiin kohdistuvat väkivaltatapaukset ja rangaista niistä. Ihmisoikeusnäkökulman olisikin syytä olla yksi ohjelman läpileikkaavista periaatteista.

Amnesty Internationalin Suomen osasto katsoo, että vuorovaikutus- ja tilannetorjuntamallien “soveltaminen lähisuhdeväkivaltaan ja seksuaaliseen väkivaltaan on erittäin ongelmallista, sillä ne pyrkivät myös uhrin vastuuttamiseen väkivallasta”. Lausunnon mukaan vastuu väkivaltaisesta käyttäytymisestä on aina tekijällä ja uhrin syyllistämistä on kaikin keinoin vältettävä. Amnesty Internationalin Suomen osasto katsoo,

että uhrin vastuun korostaminen nostaa kynnyistä ilmoittaa väkivallasta poliisille tai hakea apua.

Unioni, Naisasialiitto Suomessa ry:n mukaan “naisiin kohdistuvassa väkivallassa on useimmiten kysymys sukupuolten yhteiskunnalliseen epätasa-arvoon ja valtasuhteisiin perustuvasta ilmiöstä, johon puuttuminen edellyttää laajaa ymmärtämystä sukupuolittuneista rakenteista ja naisten ja miesten sekä tyttöjen ja poikien tasavertaisista oikeuksista esimerkiksi fyysiseen koskemattomuuteen, seksuaaliseen itsemääräämisoikeuteen, turvalliseen elinympäristöön ja elämään ilman häirintää, uhkaa ja pelkoa.” Unionin mukaan ohjelmaluonnoksessa esitettyjen toimenpiteiden pohjana olevaa analyysia väkivallasta ilmiönä on vielä tarkennettava naisiin kohdistuvan väkivallan osalta. On hyvä, että ohjelmassa nostetaan esiin vallankäyttö ja alistaminen väkivaltatilanteisiin, etenkin naisiin kohdistuvaan väkivaltaan liittyvinä ulottuvuuksina. Priorisoitavat toimenpiteet on valittava sitä näkökulmaa korostaen, että väkivalta on aina rikos ja ihmisoikeusloukkaus, ja naisiin kohdistuvassa väkivallassa on useimmiten kysymys sukupuolten yhteiskunnalliseen epätasa-arvoon ja valtasuhteisiin perustuvasta ilmiöstä, johon puuttuminen edellyttää laajaa ymmärtämystä sukupuolittuneista rakenteista ja naisten ja miesten sekä tyttöjen ja poikien tasavertaisista oikeuksista esimerkiksi fyysiseen koskemattomuuteen, seksuaaliseen itsemääräämisoikeuteen, turvalliseen elinympäristöön ja elämään ilman häirintää, uhkaa ja pelkoa. Unioni sanoo, että tekijän vastuuta väkivaltarikoksesta ja väkivaltakierteestä on painotettava. “Vastuuta väkivallasta ei saa siirtää missään määrin väkivallan uhrille lukuun ottamatta itsepuolustustilanteita, jossa väkivallan kohde on ensin tai aiemmin käyttänyt huomattavaa väkivaltaa esimerkiksi parisuhteessa.” Sen mielestä ohjelmaluonnoksessa on useissa kohdissa muotoiluja ja suosituksia, jotka korostavat väkivallan uhrien roolia väkivallan välttämässä. Nämä suositukset ovat valitettavia, koska niiden mukaan väkivallan tekijä toimii esimerkiksi vaistoimensa varassa eikä pysty hallitsemaan käyttäytymistään ja ottamaan siitä vastuuta, kun taas väkivallan potentiaalisten uhrien pitäisi rajoittaa elämäänsä, kontrolloida käyttäytymistään ja ottaa vastuu paitsi omasta, myös muiden käyttäytymisestä.

Sosiaali- ja terveysministeriön talous- ja suunnitteluosasto painottaa, että väkivallan tekijän vastuuttaminen on naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisytyön peruseriaatteita, mutta se on jäänyt aivan liian vähälle huomiolle ohjelmassa. Lausuja painottaa, että vastuuta ei missään muodossa saa laittaa uhrille.

Miessakit ry nostaa esille sen, että esim. lähisuhdeväkivallassa teko ei juuri koskaan ole ennalta harkittu eikä siksi voida ajatella, että rangaistuksen ja vastuuttamisen kautta rakentuva väkivaltatyö muodostaisi ratkaisun väkivaltaisen käyttäytymisen kestävään loppumiseen.

Svenska Kvinnoförbundet rf katsoo, että jos yhteiskunnassa halutaan todellisia asennemuutoksia aikaan suhtautumisessa naisiin kohdistuvan väkivaltaan, tarvitaan syvälle luotaavaa analyysiä asiasta ja sukupuolittuneista ja epätasa-arvoista rakenteista, jotka ovat miesten naisiin kohdistaman väkivallan taustalla. Jos naisiin kohdistuvan väkivallan selittämisessä keskitytään alkoholiin tai kulttuuriin liittyviin tekijöihin, tulee miesten naisiin kohdistama väkivallan ehkäisy mahdottomaksi.

A-klinikkasäätiön mielestä taas ohjelmaehdotuksessa olisi painokkaammin pitänyt tuoda esiin päihteiden rooli naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisessä.

Väkivaltaobservatorion mukaan ohjelmaluonnoksen suositusten pohjana oleva analyysi väkivallasta ei ole riittävä tai asianmukainen etenkin naisiin kohdistuvan väkivallan osalta. Se katsoo, että ohjelmassa tulee korostaa sitä näkökulmaa, että väkivalta on aina rikos ja ihmisoikeusloukkaus, ja naisiin kohdistuvassa väkivallassa on useimmiten kysymys sukupuolten yhteiskunnalliseen epätasa-arvoon ja valtasuhteisiin perustuvasta ilmiöstä, johon puuttuminen edellyttää laajaa ymmärtämystä sukupuolittuneista rakenteista ja naisten ja miesten sekä tyttöjen ja poikien tasavertaisista oikeuksista. Se vastustaa mietinnössä paikoittain esiintyvää näkemystä ns. vuorovaikutusmallista, jolla vastuuta väkivaltaisten tilanteiden syntymisestä siirretään väkivallan uhrille.

Naisten Apu Espoossa ry katsoo, että ohjelmaluonnoksesta puuttuu keskeisiä perusasiakirjoja, joita olisi tullut käsitellä naisiin kohdistuvan väkivallan yhteydessä tai niihin olisi pitänyt viitata laajemmin (Naisten oikeuksien sopimus, YK:n Naisiin kohdistuvan väkivallan vastainen julistus 1993, YK:n neljännen naisten asemaa käsitelleen maailmankonferenssin päätössiakirja ja Pekingin strategia 1995); niiden puuttuminen vaatii selvityksen sekä kyseisen luonnososuuden uudelleenkirjoitusta. Naisten Apu Espoossa ry kritisoi myös sitä, että ohjelma palaa teemoiltaan jo aiemmin Suomessa koettuun kehitysvaiheeseen, jolloin käytiin periaatteellista keskustelua tekijöiden väkivallasta vastuuttamiseksi ja uhuriin liittyvien kvaliteettien (pukeutuminen, alkoholin vaikutuksen alaisuus, tilannetekijät) poissulkemiseksi mm. raiskaustapausten oikeuskäsittelystä, sovittelun sopimattomuudesta väkivaltarikosten käsittelyyn, alkoholi- ja päihdeongelman ja naisiin kohdistuvan väkivallan esiintymisen erillisyydestä sekä mm. erilaisten kulttuurien ja uskontojen nimissä tapahtuvien naista alistavien ja väkivaltaa oikeuttavien käytäntöjen torjumisesta. 1990-luvulla tapahtunut kehitystyö naisiin kohdistuvan väkivallan ilmiön yhteiskunnallisen luonteen tiedostamiseksi ja ehkäisemiseksi toteutui Tasa-arvoasiain neuvottelukunta TANE:n asettaman ”Väkivaltajaoston” 1991 julkaiseman mietinnön ehdotusten ja jaoston aktiivisen työn turvin. On tarpeen jatkaa tuolloin aloitettua lainsäädännöllistä uudistustyötä. Varauksin, joita Naisten Apu Espoossa ry esittää lausunnossaan ja joita se esittää yksityiskohtaisesti kunkin luvun kohdalla, se kannattaa naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämistä pohtineen työryhmän ehdotuksia.

Naisten Apu Espoossa ry toteaa myös, että naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ei voida käsitellä tekijän ja uhrin välisestä vuorovaikutuksesta riippuvaisena kysymyksenä. Väkivallan uhrin vastuulle ei voi säilyttää sitä, ”kehittykö jokin tilanne väkivaltaiseksi ja millaisiksi sen seuraukset muodostuvat”. Parisuhdeväkivallasta tiedetään, että uhrin yritykset käyttää erilaisia selviytymiskeinoja itseensä kohdistuvan väkivallan välttämiseksi eivät laannuta väkivallan purkauksia. Eron pyrkivä parisuhdeväkivallan uhri tavoittelee vuorovaikutuksen päättymistä mutta väkivallantekijä saattaa yksipuolisesti mielikuvissaan toimia kuin suhde jatkuisi. Se katsoo myös, että tilannetorjunnan lähtökohta naisiin kohdistuvan väkivallan osalta puuttumalla tai vähentämällä niitä tilanteita, joissa väkivaltaa käytetään, muodostaa ongelman. Parisuhdeväkivalta tai seksuaalinen väkivalta tapahtuvat tilanteissa, joiden vähentäminen olisi elämän vähentämistä. Perhe-elämä, parisuhde, kotielämän tilanteet, oikeus turvalliseen liikkumiseen, yöllisiin kävelyihin, yksin tehtyihin puistoretkiin, pukeutumistapojen ja sosiaalisen kanssakäymisen muotojen valinta tulee voida toteuttaa vapaasti sukupuolesta riippumatta väkivallan tai sen uhkan rajoittamatta. Tällaisia suosituksia ei voida kannattaa eikä ohjelmassa tule lähteä siitä että, sosiaaliset tilanteet tai juhlat, kaupunkitila tai luonto olisivat käytettävissä eri sukupuolille eri tavoin ja eri vuorokaudenaikoina.

Naisten Linja Suomessa ry ei hyväksy ohjelmassa joissakin paikoissa esitettyä näkemystä ns. vuorovaikutusmallista, jolla vastuuta väkivaltaisten tilanteiden syntymisestä syytään väkivallan kohteelle, vaan se ehdottaa, että ohjelmassa painotettaisiin enemmän tekijän vastuuttamista ja että se huomioitaisiin myös väkivallan katkaisuohjelmien keskeisenä periaatteena.

Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry pitää tärkeänä ohjelmassa asetettuja syrjäytymisen ehkäisyä ja alkoholin kokonaiskulutuksen vähentämistä. Se kuitenkin huomauttaa, ettei alkoholi selitä parisuhdeväkivallan yleisyyttä Suomessa. Liioin vuorovaikutusmallia ja tilannetorjuntamallia ei Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry:n mukaan sellaisenaan voi soveltaa parisuhdeväkivaltaan. Painotuksen tulisi olla siihen kehitykseen vaikuttamisessa, joka tekee joistakin yksilöistä tai yhteisöistä väkivaltaisia. Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry:n mielestä väkivaltaa on torjuttava erillisohjelmien avulla eikä kokonaisuutena. Sukupuolittuneen väkivallan eri ilmiöt olisi sen mukaan kuulunut ottaa huomioon kautta linjan. Puutteina mainitaan kouluissa tapahtuva sukupuolinen häirintä sekä isyyden tukeminen. Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry korostaa, että naisiin kohdistuva väkivalta on Suomessa ihmisoikeusongelma ja sen estämiseen pitäisi varata riittävät resurssit.

Naisjärjestöt Yhteistyössä NYTKIS ry kritisoi sitä, että raportissa selitetään väkivaltaa mm. alkoholilla ja uhrin ja tekijän välisellä vuorovaikutuksella. "Lisäksi eri osa-alueita koskevissa suosituksissa (sekä "tavallisen" että seksuaalisen väkivallan osalta) painotetaan erilaisten turvasuunnitelmien ja -taitojen tärkeyttä sekä uhrin, tekijän ja "kolmansien osapuolien" roolia väkivaltatilanteiden ennaltaehkäisijöinä." NYTKIS ry:n mukaan tämä lähestymistapa ohittaa tekijän vastuun ja syyllistää jo ennestään aiheetta syyllisyyttä tunnevan uhrin. NYTKIS ry:n mukaan parisuhdeväkivallan dynamiikkaan kuuluu, että tekijä käyttää hyväkseen läheistä suhdetta ja uhrin häntä kohtaan osoittamaa kiintymystä ja lojaalisuutta. Kansallisessa ohjelmassa väkivallan vähentämiseksi tulee ilmaista selvästi, että väkivalta on aina tekijän vastuulla eikä siirtää osasyllisyyttä uhrille tai muille henkilöille.

Porvoonseudun perheasiain neuvottelukeskukseen mukaan ohjelma tukee osittain sellaisia olettamuksia pari- ja lähisuhdeväkivallasta, joita keskus pyrkii murtamaan ammattihenkilökunnan koulutuksessa. Lausunnon mukaan pari- ja lähisuhdeväkivalta ei ole vain alkoholisoituneiden ja syrjäytyneiden perheiden ongelma, vaan sitä tapahtuu kaikissa sosiaaliluokissa ja kulttuureissa, sen kohteena voi olla kuka tahansa ja tekijänä voi olla puoliso, ex-puoliso, lapsi, muu perheenjäsen, sukulainen tai tuttava. Lausunnon mukaan pitäisi päihdehuollon eri strategioissa ja toimintaohjelmissa erityisesti huomioida pari- ja lähisuhdeväkivalta omana erityiskysymyksenä, koska fyysinen väkivalta ja päihteet usein esiintyvät yhdessä

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta TANE:n mukaan väkivallan esiintymistä ei voida selittää turhautumisella, alkoholilla tai testosteronituotannolla. TANE kritisoi myös voimakkaasti mietinnössä useaan kertaan esiintyvää tapaa leimata naisiin kohdistuva väkivalta alemman sosiaaliluokan ryypiskelyväkivallaksi. TANEn mukaan tutkimukset osoittavat, että naisiin kohdistuvaan väkivaltaan syyllistyneissä on raivoraittiita, keskiverto kohtuukäyttäjiä sekä alkoholin suurkuluttajia. TANE:n mielestä väkivallan selittämisen yhteydessä ei tule puhua myöskään esimerkiksi tekijän ja uhrin vuorovaikutuksesta. Väkivallan näkeminen vuorovaikutustilanteena syyllistää TANEstä uhria ja vähentää tekijän vastuuta. TANE korostaa, että väkivallan käyttö on opittua käyttäytymistä ja sen voi myös oppia pois. Tässä korostetaan tekijän vastuuttamista. TANE kritisoi myös ohjelmaehdotuksessa näkemäänsä tapaa leimata naisiin kohdistuva väkivalta alemman sosiaaliluokan ryypiskelyväkivallaksi.

Huono-osaisuuden korostuminen poliisin tietoon tullessa väkivallassa selittyy lausunnon mukaan tietoon tulon selektiivisyydellä.

Tasa-arvovaltuutettu katsoo, että naisiin kohdistuva väkivalta on nähtävä oman tyyppisenään väkivallan muotona eikä siihen voi soveltaa muihin väkivaltamuotoihin kuuluvia ajatusmalleja ja yleistyksiä yhteiskuntaluokkien, alkoholinkäytön ja syrjäytymisen vaikutuksista väkivallan ilmenemiseen. Nimenomaan perheväkivaltaan liittyvät valta- ja alistamisperheet antavat naisiin kohdistuvalle väkivallalla oman tunnusmerkistön, jota muissa väkivallan muodoissa ei ilmene.

Sosiaali- ja terveysministeriön perhe- ja sosiaaliosaston sekä talous- ja suunnitteluosaston mielestä naisiin kohdistuva väkivalta ja parisuhdeväkivalta poikkeavat luonteeltaan muusta väkivallasta ja täten ne edellyttävät omia erityistoimenpiteitä. Sosiaali- ja terveysministeriön perhe- ja sosiaaliosasto huomauttaa, että parisuhde- ja naisiin kohdistuvaa väkivaltaa esiintyy kaikissa sosiaaliryhmissä ja tämä näkökulma tulisi olla ohjelmassa selkeämmin esillä. STM on valmis lähisuhte- ja perheväkivallan ehkäisemishojelman puitteissa ja muulla ohjaustoimilla viemään eteenpäin sitä toiminnan muutosta, jota väkivallan vähentämishojelmassa on esitetty sosiaali- ja terveydenhuollon osalle.

Naisjärjestöjen Keskusliitto katsoo, että väkivallan näkeminen tekijän ja uhrin vuorovaikutustilanteena tekee uhrista osasyllisen. Liiton mukaan uhria syyllistävä on sivun 44 ehdotus suosia ”turvallisuustaitojen kehittämistä, jotta voitaisiin estää väkivallan kohteeksi joutumista ja lieventää seurausten vakavuutta väkivaltatilanteissa”. Lausunnon mukaan uhrin syyllistäminen ilmenee myös kohdan 8.6 (”seksuaalisen väkivallan vähentäminen”) suosituksissa.

Myös sosiaali- ja terveysministeriön talous ja suunnitteluosasto pitää hylättävinä näitä samoja suosituksia, joissa sen mukaan voidaan ajatella, että uhri olisi osasyllinen. Väkivalta on rikos ja väkivallan tekijän tulee vastata teostaan.

Etelä-Suomen lääninhallituksen sosiaali- ja terveystoimisto katsoo, että valta ja sukupuoli – tekijät väkivallan ilmiönä, jotka ovat keskeisiä esim. ruotsalaisissa mietinnöissä, ovat unohtuneet tästä ohjelmasta ja pitää sitä puutteena. ESLH toteaa, että naisiin kohdistuva väkivalta poikkeaa muusta väkivallasta ja vaatii oman käsittelynsä ja oman toimintaohjelmansa. Väkivallan ehkäisytyössä sekä väkivaltatilanteiden selvittelytyössä tulee yhteistyökysymysten käsittelyyn varata erityisesti paikallistason resursseja (mm. kotineuvola, koti - päiväkot, koti - koulu, koti - nuorisotoimi) sekä viranomaisyhteistyökysymysten selkiyttämiseen rakentaa malleja (mm. hälytyskeskus-poliisi-sosiaalipäivystys, terveyskeskus-sairaala-sosiaalitoimi- poliisi- syyttäjä, neuvola-päivähoito-koulu-sosiaalitoimi). Esimerkiksi voidaan tehdä selvityksiä toimialakohtaisesti yhteistyömahdollisuuksista, sisältäen myös lainsäädännölliset oikeudet ja velvoitteet. Koordinoidun lähestymistavan rinnalle tarvitaan spesifejä toimintatapoja, jotta saadaan tietoa hyvien käytäntöjen syntymisestä esim. siitä miten väkivaltaa käyttävät miehet voisivat päästä irti väkivaltakäyttäytymisestään.

Professori Johanna Niemi-Kiesiläinen Uumajan yliopistosta katsoo, että väkivalta olisi ohjelmassa tullut selkeämmin nähdä tasa-arvo-ongelmana, osana epäoikeutettua vallankäyttöä ja että väkivallalla on aina tekijä, johon ajatukseen perustuu rikosoikeudellinen järjestelmäkin.

8 c. Vakava ja lievä väkivalta

Ohjelmaluonnoksen periaatteita koskevassa luvussa todetaan, että ohjelmassa keskitytään erityisesti väkivallan vakavien seurausten vähentämiseen (s. 1). Useissa lausunnoissa lausujat painottavat, että naisiin kohdistuvan väkivallan kohdalla ei tulisi tehdä eroa lievään ja vakavaan väkivaltaan, koska kaikenlainen väkivalta on uhria ja lapsia traumatisoivaa. Toisaalta lausunnoissa on otettu kantaa vakavaan ja lievään väkivaltaan siinä mielessä, että lainsäädännöstä tulisi poistaa lievään väkivaltarikokseen liittyvä asianomistajarikosluonne.

Naisten Linja Suomessa ry kannattaa tavoitetta väkivallan vakavien seurausten vähentämiseksi, mutta katsoo, että käsitteen ”vakava väkivalta” määrittely ohjelmassa ei huomioi riittävästi tyypillistä vakavaa parisuhdeväkivaltaa, joka on usein jatkunut pidemmän aikaa ennen kuin tulee viranomaisten tietoon. Toistuva, läheisen henkilön tekemä väkivalta, vaikka se ei sairaalahoitoa vaatisikaan, ja väkivallan pelossa eläminen ovat naiselle erityisen traumatisoivia kokemuksia. Myös lapsille väkivaltaisten tilanteiden todistajiksi tai kohteiksi joutuminen on vaurioittavaa.

Etelä-Suomen lääninhallituksen sosiaali- ja terveysosasto toteaa, että kun ohjelmassa on kysymys väkivallasta laajana yhteiskunnallisena ilmiönä, olisi käsitettä vakava väkivalta ollut tarpeen määritellä perusteellisemmin.

Naisten Linja Suomessa ry kannattaa ohjelmassa esitettyä näkemystä siitä, että rikosoikeudellisia tunnusmerkistöjä muutettaisiin paremmin vastaamaan parisuhdeväkivallan erityispiirteitä. Naisten Linja korostaa, että yksi rikoksen ankaroitamisperusteista voisi olla tekijän ja uhrin läheinen suhde.

Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry kannattaa esitettyjä täsmennyksiä rikosoikeudelliseen järjestelmään. Parisuhdeväkivallan erityispiirteiden huomioon ottamiseksi yksi rikoksen ankaroitamisperuste voisi olla tekijän ja uhrin läheinen suhde.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta TANE pitää ongelmallisena keskittymistä vakavaan väkivaltaan. Se korostaa kaikenasteisen väkivallan tuomittavuutta. Erityisesti naisiin kohdistuvassa väkivallassa on TANEn mukaan vaikea määritellä, missä vaiheessa väkivalta on vakavaa.

Uumajan yliopiston professori Johanna Niemi-Kiesiläisen mukaan naisiin kohdistuvan väkivallan kohdalla lievän ja vakavan väkivallan vastakkainasettelu ei ole mielekäs, koska parisuhdeväkivaltaa koskevien tutkimusten mukaan väkivalta on vakavaa, toistuvaa ja muuttuu vaarallisemmaksi ajan kuluessa, ellei siihen puututa. Lausujan mukaan usein tehokkainta on puuttua mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Kaikkiin väkivallan käytön asteisiin tulisi suhtautua vakavasti.

Niemi-Kiesiläinen ehdottaa edelleen, että lievän pahoinpitelyn asianomistajarikosluonne tulisi poistaa. Myös muiden väkivaltarikosten, mm. laittoman uhkauksen ja seksuaalirikosten, tulisi olla yleisen syytteen alaisia rikoksia.

Unioni, Naisasialiitto Suomessa ry katsoo, että keskittyessään vakavaan väkivaltaan ohjelma jättää liian vähälle huomiolle naisten elämää rajoittavia ja epätasa-arvoisia

asenteita ruokkivia ilmiöitä, kuten seksuaalisen häirinnän. Järjestön mukaan häirintä on osa naisiin kohdistuvaa väkivaltaa, ja verbaalisen ja fyysisen häirinnän salliminen vaikkapa kouluyhteisössä antaa signaalin, että naisten ja tyttöjen koskemattomuuden suojeleminen ei ole tärkeää. Sukupuoleen tai seksuaalisuuteen liittyvä nimittely ja kontrollointi ovat yleisiä kiusaamisen ja leimaamisen tapoja nuorten keskuudessa. Se puuttuu myös ohjelmaluonnoksen kohtaan, jossa todetaan ongelmalliseksi arvioida väkivallan muutoksia pelkästään lievimpiä väkivaltakokemuksia mittaavien kyselyjen avulla, koska ne saattavat kertoa enemmän väestön herkkyydestä määritellä kokemukset väkivaltaisiksi kuin itse väkivallan kehityksestä. Unionin mukaan tämä on ongelmallinen muotoilu naisiin kohdistuvan väkivallan kannalta ja naisiin kohdistuvan väkivallan uhan kokeminen tulisikin erottaa muusta väkivallasta. Naisiin kohdistuvaa väkivaltaa kuvaa se, että vain murto-osa todellisista väkivaltatapauksista tulee tietoon. Pelon ja väkivallan uhan kokemusten vähätteleminen etenkin viranomaisten taholta voi nostaa yleisesti naisten kynnystä ilmoittaa väkivaltatapauksista. Myös ”pelon maantiede” eli se, että naiset kokevat pelkoa esimerkiksi tietyissä kaupunginosissa liikkuaan, on osa naisiin kohdistuvan väkivallan luonnetta valtarakenteena, ja tämä pelko on otettava vakavasti.

Porvoonseudun perheasiain neuvottelukeskukseen mukaan pari- ja lähisuhteessa tapahtuva vakava väkivalta ei ole vain fyysistä, vaan psyykkiset seuraukset ovat usein paljon vakavampia kuin esim. yksi lyönti. Siksi ehdotukset s.14 kummuttavat. ”Erityisesti pyritään vähentämään sairaalahoitoa vaativaa parisuhdeväkivaltaa”. Hyvä suositus sinänsä mutta ei riittävä. Sama koskee seuraavaa suositusta s. 14 ”...erityisesti saada vähentymään ne tapaukset, joissa väkivaltaa on käytetty esim. vähintään lyöty eikä vain uhkailtu.”

Amnesty International Suomen osaston mielestä ministeriön ohjelma painottaa erityisesti väkivallan vakavien seurausten (kuolema, sairaalahoidon tarve) vähentämistä. Vaikka tavoite on hyvä, lähestymistapa on ongelmallinen naisiin kohdistuvan lähisuuhdeväkivallan estämisen näkökulmasta. Lähisuuhdeväkivalta alkaa usein lievänä pysyen pitkään piilossa ja muuttuen pitkittyessään vakavaksi. Jatkuva väkivalta ja pelko aiheuttavat naiselle ja myös perheen lapsille vakavan trauman, jolla voi olla pitkäkestoiset seuraukset. Siksi on tärkeää puuttua myös lievään väkivaltaan ja sen uhkaan. Näin myös ehkäistään ennalta vakavaa väkivaltaa.

Monika-Naiset liitto ry katsoo, että kaikenlainen naisiin kohdistuva väkivalta tulisi määritellä vakavaksi väkivallaksi ja liiton mielestä lainsäädännöstä tulisi poistaa *lievä väkivaltarikos* –käsite, mikä on osoittautunut ongelmalliseksi nimenomaan parisuhdeväkivallan kohdalla.

Naisjärjestöjen Keskusliitto huomauttaa, että vakavaa väkivaltaa voi olla myös erilaisista alistavista ja halventavista teoista vuosien tai vuosikymmenien kuluessa muodostunut uhrin itsetuntoa ja minuutta heikentävä tapahtumasarja, mikä on melko tyypillistä parisuhdeväkivallalle. Tällaisessa parisuhdeterrorin muodossa fyysistä väkivaltaa ei välttämättä esiinny. Naisjärjestöjen Keskusliiton mukaan kaikkeen pari- ja lähisuuhdeväkivaltaan tulisi suhtautua äärimmäisen vakavasti.

Naisjärjestöjen Keskusliitto katsoo, että koska pahoinpitelyssä on kysymys rikoksesta, tulisi poliisin tehdä vain esitutkinta ja jättää johtopäätösten tekeminen syyttäjälle. Nytkiänsä mukaan parisuhteissa tapahtuvassa väkivallassa poliisin täytyy aina tehdä esitutkinta ja antaa syyttäjän tehdä päätökset pahoinpitelyn asteesta. Järjestön mukaan parisuhdeväkivallasta tulee aina nostaa syyte.

Sosiaali- ja terveysministeriön talous- ja suunnitteluosasto katsoo, että poliisi saattaa kirjata lähisuhteessa tapahtuneen pahoinpitelyn lieväksi, vaikka se täyttäisi tavallisen pahoinpitelyn tunnusmerkistön. Lievät pahoinpitelyt ovat asianomistajarikoksia ja näin jää uhrin varaan, haluaako ja uskaltaako hän viedä asian oikeuteen. Koska pahoinpitelyssä on kysymys rikoksesta, tulee poliisiin tehdä vain esitutkinta ja jättää johtopäätösten tekeminen syyttäjälle.

Unioni, Naisasialiitto Suomessa ry pitää tavoitteita henkirikosten määrän vähentämisestä ja naisiin kohdistuvien henkirikosten puolittamisesta tärkeinä ja kannatettavina. Lausunnon mukaan keskittyminen vakavaan väkivaltaan on kuitenkin myös ongelmallista siitä syystä, että etenkin parisuhde- ja lähisuuhdeväkivallassa ja naisiin kohdistuvassa väkivallassa yleisesti väkivalta ja sen uhka ovat usein jatkuvia, toistuvia ja väkivallan vakavuuden suhteen pahenevia. Tällaisissa tapauksissa yksittäisten väkivaltarikosten jaottelu lieviin ja muihin ei välttämättä ole perusteltua. Esimerkiksi lievän pahoinpitelyn luonne asianomistajarikoksena on ongelmallinen siksi, että lähisuuhdeväkivallassa pahoinpitelyn uhri voi kokea painostusta olla nostamatta syytettä. Kaiken vakavan väkivallan vähentämisessä ennaltaehkäisyllä, kuten asennekasvatuksella ja sellaisilla vain naisille suunnatuilla matalan kynnyksen tukitoiminnoilla, joissa naiset voivat tuoda esiin lähisuuhdetilanteitaan, on keskeinen merkitys.

Väkivaltaobservatorio kannattaa sinänsä erityisesti vakavan väkivallan vähentämisen tavoitetta. Sen mukaan käsitteen määrittely ohjelmassa ei kuitenkaan ota huomioon tyypillistä vakavaa parisuhdeväkivaltaa, joka useimmissa tapauksissa on jatkunut jo pidemmän aikaan ennen kuin se tulee ensimmäistä kertaa viranomaisten tietoon.

Väkivaltaisille naisille apua tarjoava toimintamuoto *Väkivalta-apua* kiinnittää myös huomiota vakavaan väkivaltaan. Sen mukaan parisuhdeväkivaltaa käsitellään käytännössä edelleen mustavalkoisesti lähinnä miesten naisiin kohdistamana väkivaltana; tiedetään kuitenkin, että fyysisesti väkivaltaiset ongelmanratkaisutavat parisuhteissa ovat naisilla yhtä yleisiä kuin miehillä, vaikkakin naiset jäävät fyysisessä mittelössä tavallisesti alakynteen. *Väkivalta-apua* -toimintamuoto katsoo, että jos väkivaltaa pyritään ehkäisemään, ei riitä, että katsotaan vain lopputulosta. Lausujan näkemyksen mukaan naisten harjoittaman väkivallan väheksyntä on merkittävä väkivaltaisuutta ylläpitävä tekijä yhteiskunnassamme. Kansallisen ohjelman erityishuomion fokusointi ”vakaviin seurauksiin johtavaan väkivaltaan” ei saisi johtaa pois väkivaltaisuuden todellisten syiden lähteiltä.

8.d Toistuvuus ja alistavuus kvalifiointiperusteeksi

Hyvin yleisesti lausunnoissa kannatetaan luvussa 13.2 ollutta ehdotusta (s. 74) selvittää mahdollisuuksia korjata lainsäädäntöä tavalla, joka nykyistä paremmin tunnistaa ja tunnustaa naisiin kohdistuvassa väkivallassa usein esiintyvät yleisesti paheksuttavat piirteet: läheiseen ihmiseen kohdistuvan väkivallan toistuvuuden ja alistavuuden.

Naisjärjestöjen Keskusliitto pitää kannatettavana ehdotusta (s. 74) lainsäädännön uudistamiseksi siten, että siinä otetaan huomioon naisiin kohdistuvassa väkivallassa usein esiintyvät piirteet kuten toistuvuus ja eri tavoin tapahtuva alistaminen ja kontrollointi siten kuin ne on otettu huomioon Ruotsin ns. naisrauhanrikosta koskevassa lainsäädännössä. Tämän ei kuitenkaan pidä koskea vain törkeää väkivaltaa sisältäviä rikoksia. Yksittäiset

teot saattavat vaikuttaa lieviltä, mutta kokonaisuutena ja pitkään jatkuneena muodostavat törkeän rikoksen, mikä on otettava huomioon rikoslaisa. Tämä on myös Ruotsin naisrauharikoksen taustalla.

Naisjärjestöt Yhteistyössä NYTKIS ry mukaan Suomen rikoslakia tulisi muuttaa siten, että se tunnistaisi erityisen, useimmiten naisiin kohdistuvan parisuhdeväkivallan. Järjestö tukee ajatusta, että Suomeen säädettäisiin erikseen Ruotsin naisrauhalain kaltainen laki, joka tunnistaisi naisiin kohdistuvan väkivallan tunnusmerkistön ja erityispiirteet. Tällöin uhrin ja tekijän läheinen suhde olisi raskauttava tekijä väkivaltatapauksen oikeuskäsittelyssä. Lisäksi toistuvat, parisuhteessa tapahtuvat, lainsäädännön näkökulmasta lievät pahoinpitelyt tulkittaisiin törkeiksi, syyttäjän alaisiksi rikoksiksi. Nykykäytännön mukaan vuosiakin jatkunut lyöminen ja vammojen aiheuttaminen voidaan tulkita lieväksi pahoinpitelyksi yhtä syyteharkintaan johtanutta väkivaltatekoa tarkasteltaessa..

Väkivaltaobservatorio kannattaa Ruotsin mallin mukaista Kvinnofrid-lainsäädäntöä, joka tunnistaisi naisiin kohdistuvan väkivallan tunnusmerkistön ja erityispiirteet. Yksittäisiä tekoja ja kasautuvia pahoinpitelyjä on tarkasteltava samanaikaisesti Väkivaltaobservatorio ottaa kantaa myös tarvittavien säädösten luonteeseen. Sen mukaan naisiin kohdistuvan väkivallan kokonaislaajuinen tunnistaminen vaatii oman naisrauhasäädöksen; törkeän pahoinpitelyn tunnusmerkistön muuttaminen ei riitä.

Naisten Apu Espoossa ry katsoo, että rikosoikeudellisen järjestelmän merkitys naisiin eri muodoissa kohdistuvan väkivallan ehkäisemisessä on monitasoinen, sillä sen antama viesti väkivallan paheksuttavuudesta vaikuttaa yhteiskunnan kehityssuuntaan syvästi. Rikosoikeudellinen järjestelmä tavoittaa hitaasti naisten yhteiskunnallisen aseman tutkimisen myötä esiin tulevat muutostarpeet. Ajankohtainen uudistustarve on ns. naisrauharikoksen sisällyttäminen lainsäädäntöön Suomessa. Parisuhdeväkivaltaan puuttuminen vaatii yksittäisten tekojen ja kasautuvien pahoinpitelyiden samanaikaisen tarkastelun sekä rikos-oikeudelliset seuraamukset molemmista.

Monika-Naiset liitto ry katsoo, että ruotsalaistyyppisen naisrauha-lainsäädännön käyttöönottoa tulisi ehdottomasti selvittää myös Suomessa. Lainsäädännön tulisi kattaa kaikenlainen naisiin kohdistuva parisuhdeväkivalta.

Tasa-arvovaltuutettu pitää kannatettavana ehdotusta lainsäädännön uudistamiseksi siten, että siinä otetaan huomioon naisiin kohdistuvassa väkivallassa usein esiintyvät piirteet, kuten toistuvuus ja eri tavoin tapahtuva alistaminen ja kontrollointi siten kuin ne on otettu huomioon Ruotsin ns. naisrauharikosta koskevassa lainsäädännössä.

Etelä-Suomen lääninhallituksen sosiaali- ja terveystoimiston mielestä lainsäädännön muuttaminen Ruotsin rikoslain mukaiseksi vastaamaan naisrauhapykälää naisiin kohdistuvan väkivallan vähentäminen on tarpeen toteuttaa myös Suomessa.

Sosiaali- ja terveystoimiston talous- ja suunnitteluosasto kannattaa ehdotusta lainsäädännön uusimista siten, että lainsäädännössä otetaan huomioon naisiin kohdistuvassa väkivallassa usein esiintyvät piirteet kuten toistuvuus ja eritavoin tapahtuva alistaminen ja kontrollointi siten kuin ne on huomioitu Ruotsin ns. naisrauharikosta koskevassa lainsäädännössä..

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta TANE kannattaa selvitystä rikoslainsäädännön korjaamisesta naisiin kohdistuvan väkivallan paremmin tunnistavaksi. Ruotsin

naisrauhasäännös mainitaan esimerkkinä ulkomaisista hyvistä käytännöistä, joiden tulisi olla selvitystyön pohjana.

Suomen Lakimiesliitto kannattaa ohjelmassa naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämiseksi kohdassa 13.2. esitettyjä suosituksia väkivallan vähättelyn ehkäisemiseksi.

8.e Rikossovittelu

Ohjelmaluonnoksessa oli kaksi suositusta, joissa mainitaan rikossovittelu. Naisiin kohdistuvan väkivallan yhteydessä, tutkimusta ja tilastointia koskevassa alaluvussa 8.7 suositellaan, että tuettaisiin kokeiluja sovittelun ja restoratiivisen oikeuden käyttämisestä lähisuhdeväkivaltatapauksissa. Ehdotuksena taustana on se, että eräissä maissa on lähisuhdeväkivaltaa käsitelty myös rikossovittelussa ja vastaavissa menettelyissä, joista käytetään usein yleisnimeä restoratiivinen eli korjaava oikeus. Niissä pyritään rikoksen uhrin ja tekijän ohjatun vuoropuhelun perusteella saamaan tekijä ymmärtämään uhrin kokemus ja ottamaan vastuu teostaan. Samoin pyritään saamaan uhrin kokemat vahingot korvatuiksi sekä korjaamaan ihmisten väliset suhteet. Rikossovitteluun osallistuu rikosten osapuolten ohella puolueeton sovittelija. Muissa korjaavan oikeuden muodoissa neuvonpitoihin osallistuu tyypillisesti myös uhrin ja tekijän tukihenkilöitä ja mahdollisesti yhteisön edustajia. Ohjelmaluonnoksessa todetaan, että sovittelun ja muiden restoratiivisen oikeuden menetelmien käyttäminen lähisuhteissa tapahtuneissa väkivaltarikoksissa jakaa kuitenkin mielipiteitä. Eräät tutkimukset niin Suomessa kuin muuallakin ovat antaneet rohkaisevia tuloksia menetelmien käytöstä joissakin tapauksissa. Niiden merkitys on kuitenkin myös kiistetty kriminaalipoliittisessa keskustelussa.

Luonnoksen luvussa 13 nuoria käsittelevässä alaluvussa suositetaan rikosasioiden sovittelun valtakunnallistamista. Sen mukaan olisi saatettava voimaan lainsäädäntö sovittelutoiminnan hallinnollisesta organisoinnista, rahoituksesta ja menettelyistä sovittelua toteutettaessa.

Ohjelmaluonnosta valmisteltaessa rikosasioiden sovittelutoimintaa ei ollut erikseen säännelty Suomen lainsäädännössä. Sovittelun organisointi ja ohjaaminen on Suomessa kuntien harkinnanvaraisesti järjestämää ja kustantamaa toimintaa. Kunnat ovat järjestäneet sovittelupalvelut vaihtelevin tavoin. Sovittelun valtakunnallistamisen ajateltiin parhaiten toteutuvan säätämällä sovittelutoiminnasta laki, ja tätä koski luonnoksen suosituskkin.

Sovittelu mainitaan myös luonnoksen liitteenä olevien Euroopan neuvoston suositusten kohdassa g ”Sovittelun käytön kehittäminen”. Sen mukaan sovittelun käyttöä yhteisymmärrykseen perustuvana ja oikeudenloukkauksia korjaavana keinona ehkäistä ja ratkaista konflikteja tulisi edistää. Samalla sovittelun soveltamisalaa, menetelmiä ja eettisiä periaatteita tulisi selventää.

Valtaosa lausunnoista suhtautuu hyvin kriittisesti sovittelun käyttöön lähisuhdeväkivaltarikosten käsittelyssä ja suoranaisesti vastustaa sovittelun käyttöä lähisuhdeväkivaltarikoksissa. Osa lausujista suhtautuu siihen hyvin varauksellisesti ja esittää joukon ehtoja, joita olisi täytettävä, jos tällaista sovittelua harjoitetaan. Vaikka sitä ei lausunnoissa yleensä nimenomaan mainita, kanta näyttää usein torjuvan myös tutkimukseen liittyvän lähisuhdesovittelun kokeilutoiminnan (jota suositus lähinnä koski).

Osassa lausuntoja on myös muotoiluja, jotka näyttävät hylkäävän sovittelun minkä tahansa väkivaltarikosten käsittelyssä, ei pelkästään lähisuhdeväkivallassa.

Amnesty Internationalin Suomen osaston mukaan ohjelmassa suositellaan lähisuhdeväkivallan kokeilujen tukemista, mutta ohjelmasta ei selviä, millä perusteilla näin tehdään, vaan päinvastoin todetaan, että asia on kiistanalainen. Se toteaa, että lähisuhdeväkivalta on aina rikos ja siitä on seurattava asianmukainen rangaistus. Käytännössä sovittelun käyttö johtaa väkivaltarikosten yhteydessä usein syyttämättä jättämiseen. Amnestyn mukaan sovittelun piiriin kuuluvat rikokset tulisi määritellä laissa ja tällöin pahoinpitely- ja seksuaalirikokset, lähisuhdeväkivalta ja aikuisten lapsiin kohdistama väkivaltaa tulisi rajata sovittelun ulkopuolelle.

Ensi- ja turvakotien liitto suhtautuu erittäin varauksellisesti ohjelmassa esitettyyn suositukseen sovittelun käytöstä lähisuhdeväkivaltatapauksissa. Perheväkivalta on rikos, jonka yhteydessä uhrin kannalta on kyseenalaista, että restoratiivisen oikeuden periaatteita noudattaen sovittelemalla hyvitetään uhria. Perhe- ja lähisuhdeväkivallan sovittelu eroaa ominaispiirteiltään ja luonteeltaan muiden rikosten sovittelusta. Ensi- ja turvakotien liitto haluaa erityisesti korostaa sitä, että mikäli sovittelukäytäntöä lähisuhderikosten yhteydessä noudatetaan, osapuolten oikeusturvan kannalta sovittelijoiden sekä asianosaisen, uhrin tai tekijän erillistapaamisten toteuttaminen on kaikissa tilanteissa välttämätöntä. Liiton näkemyksen mukaan sovitteluun ei voida ottaa tapauksia tai sovitteluprosessia jatkaa erillistapaamisten jälkeen silloin, kun tulee ilmi, että väkivalta on toistuvaa ja jatkunut pitkään tai kun asianosaiset ovat olleet sovittelussa toistuvasti perhe- ja lähisuhdeväkivaltarikoksen seurauksena, vaikka sovittelut olisivatkin johtaneet sopimukseen ja sen täyttymiseen.

Unioni, Naisasialiitto Suomessa ry katsoo, että sovittelun käyttö oikeuskäsittelyä edeltävänä tai väkivallan tekijän tuomioon lieventävästi vaikuttavana menettelynä on kiellettävä sekä yleisen syytteen alaisten että asianomistajarikosten kohdalla silloin, kun kyse on väkivaltarikoksesta. Kansalliseen ohjelmaan väkivallan vähentämiseksi on sisällytettävä tätä tarkoittava suositus. Sovittelun kieltämisen tavoitteena on edistää lähisuhde- ja parisuhdeväkivallan määrittelyä rikokseksi ja näiden tapausten ottamista vakavasti niin, että uhria tuetaan väkivallasta irtautumisessa ja syytteen nostamisessa sen sijaan, että häntä painostettaisiin hyväksymään tilanne ja jäämään toistuvan väkivallan uhriksi. Unionin mukaan yksi ensisijaisista toimenpiteistä väkivallan vähentämiseksi on lähisuhdeväkivallan sovittelun kieltäminen. Unioni vastustaa jyrkästi sovittelumenettelyn käyttöä lähisuhdeväkivallassa ja tätä koskevan suosituksen sisällyttämistä ohjelmaan. Lähisuhdeväkivaltarikosten käsittely kuuluu aina oikeusjärjestelmälle. Lähisuhde- ja parisuhdeväkivallassa väkivallan tekijän ja uhrin suhde on usein hyvin ambivalentti, ja tekijällä voi olla huomattavan suuri valta esimerkiksi painostaa uhria suostumaan sovitteluratkaisuun. Väkivaltarikosta ei voi hyvittää uhrille anteeksipyyntöä tai perheneuvonnalla. Väkivallan uusiutuminen on pari- ja lähisuhdeväkivallassa erittäin tyypillistä, jolloin sovittelulla ei pystytä katkaisemaan väkivallan kierrettä. Lähisuhdeväkivallan sovittelu on useissa Euroopan maissa kielletty, eikä sovittelun nimenomaiselle suositamiselle ole perusteita.

Väkivaltaobservatorio vastustaa myös jyrkästi suositusta lähisuhdeväkivallan sovittelun tukemisesta. Lausunnon mukaan lähisuhdeväkivallan sovittelu vaarantaa uhrin oikeusturvan; väkivallan kohteeksi joutunut nainen ei pysty kertomaan väkivallasta aiheutuneista seurauksista miehen läsnä ollessa, koska hän joutuu jatkuvasti ottamaan huomioon, miten hänen käyttäytymisensä vaikuttaa mieheen. Lisäksi sopiminen ja

anteeksipyytäminen kuuluvat olennaisena osana jo parisuhdeväkivallan dynamiikkaan. Sovittelussa väkivallan uhri ja tekijä eivät kohtaa samanarvoisina neuvottelijoina. Pahoinpitely- ja seksuaalirikoksia, lähisuhdeväkivaltaa tai aikuisten lapsiin kohdistamaa väkivaltaa ei tule sovittaa.

Naisjärjestöjen Keskusliiton mukaan sovittelua voidaan käyttää joissakin tilanteissa, mutta se ei sovellu naisiin kohdistuviin väkivallantekoihin. Lausunnon mukaan sovittelun onnistuminen edellyttää tasa-arvoista neuvotteluasemaa, mitä naisiin kohdistuvassa väkivallassa tekijällä ja uhrilla ei ole. Yleensä parisuhdeväkivalta on jo jatkunut pitkään ja tekijä on alistanut ja kontrolloinut uhria ja tekee sitä myös sovittelutilanteessa, jossa uhrilta kysytään, haluaako hän antaa tekijälle anteeksi. Keskusliiton mukaan uhrin anteeksipyyntö antaa tekijälle oikeutuksen jatkaa edelleen väkivaltaista käyttäytymistään. Muita sovittelun ongelmia lausunnon mukaan ovat seuraavat: uhrin turvallisuutta ei sovittelutilanteessa pystytä takaamaan; vapaaehtoistyötä tekevilta sovittelijoilta voi puuttua riittävä ammattitaito ymmärtää parisuhdeväkivaltaan liittyvä vallankäyttö ja sen traumatisoiva luonne; sovittelussa tehtyjen sopimusten seuranta on ollut vapaaehtoista ja lyhytaikaista, joten on vaikea saada tietoa, onko väkivalta loppunut sovittelun jälkeen vai jatkuuko se vielä.

Naisjärjestöt Yhteistyössä NYTKIS ry kritisoi ohjelmaluonnoksen lausumaa, jonka mukaan eräät tutkimukset niin Suomessa kuin muuallakin ovat antaneet joissakin tapauksissa rohkaisevia tuloksia restoratiivisen oikeuden menetelmien käytöstä lähisuhdeväkivallassa. Suomessa viimeisin parisuhdeväkivaltaan liittyvästä sovittelusta tehty tutkimus ei lausujan saaman tiedon mukaan antanut ”rohkaisevia tuloksia” vaan aihe jakoi sekä työryhmän mielipiteet että asiantuntijakentän laajemminkin. NYTKIS ry painottaa, että suurin osa niistä ammattilaisista ja asiantuntijoista, jotka ovat perehtyneet syvällisesti parisuhdeväkivaltaan vastustavat sovittelun käyttöä näissä tapauksissa. Huomionarvoista on, että valtaosassa Euroopan maista lähisuhteissa tapahtuvaa väkivaltaa ei sovittaa. Naisjärjestöt Yhteistyössä NYTKIS ry vastustaa mietinnössä esitettyä suositusta, että sovittelun käyttämistä lähisuhdeväkivallassa tuetaan ja päinvastoin vaatii, että rikosasioiden sovittelua koskevassa lakiesityksessä väkivallan sovittelu rajataan kokonaan pois.

Raiskauskriisikeskus Tukinainen mukaan ohjelmaluonnoksessa on esitetty näkökulmana, että lähisuhdeväkivaltarikosten sovittelu olisi yleistä ja menestyksellistä, mikä antaa täysin väärän näkökulman todellisuudesta. Tukinainen vaatii huomioitavaksi esimerkinomaisesti vaikkapa Norjan, jossa seksuaalirikoksia tai lähisuhdeväkivaltaa ei koskaan sovittaa. Sovittelun esille tuomista siinä valossa, että uhri saisi näin helpommin vahingonkorvauksia, ei vastaa todellisuutta. Lausunnon mukaan uhrin oikeusturva sovittelusopimuksissa on usein erittäin heikko ja vaara suoranaisiin oikeuden menetyksiin on suuri.

Raiskauskriisikeskus Tukinainen ei suosittele sovittelua käytettäväksi lähisuhdeväkivaltarikoksiin. Se ehdottaa, että lakiluonnokseen koskien sovittelun valtakunnallistamista tulee selkeästi kirjata rikokset, joita ei siis sovittaa eikä laki saa jäädä tulkinnanvaraiseksi tältä osin. Lain tulkinnan jättämistä yksittäisille sovittelijoille tai sovittelutoimistoille lausuja ei missään tapauksessa voi hyväksyä. Raiskauskriisikeskus Tukinainen muistuttaa lainsäätäjiä oikeusvaltioperiaatteista myös uhrin näkökulmasta katsottuna. Se korostaa, että seksuaalirikosten ja aikuisten lapsiin kohdistamien lähisuhdeväkivaltarikosten kyseessä ollen sovittelu ei ole sopiva ratkaisu väkivaltaongelmaan. Seksuaalirikokset luonteensa puolesta eivät sovellu sovitteluun.

Lapsiin kohdistuvan lähisuhdeväkivaltarikoksen kohdalla lapsi ei ole tasavertainen sopimuskumppani eikä ikänsä puolesta sovellu sovittelusopimuksen osapuoleksi. Myöskään vanhempi lapsen huoltajana ei voi sopia väkivaltarikoksia alaikäisen uhrin puolesta. Näissä tapauksissa on ensisijaisesti huolehdittava uhrin oikeusturvasta, joka sovittelussa saattaisi vaarantua. Tämä näkökulma tulee selkeästi esille myös ”Perheväkivallan kohtaaminen sovittelussa” –projektin yhteydessä julkaistussa oppaassa. (”Seksuaalirikoksia ja aikuisten lapsiin kohdistamia lähisuhdeväkivaltarikoksia ei sovitella”, Opas lähisuhdeväkivallan rikosasioiden sovittelua harkitsevalle, s. 7, Oppaan rahoitus: oikeusministeriö ja Rikoksentsortantaneuvosto) Oppaan tekstiosuudet erityisesti sivuilla 5-7 sisältävät Suomen oikeusjärjestelmän kannalta tärkeää tietoa niin ammattilaisille kuin heille, jotka harkitsevat sovittelua. Lisäksi oppaassa kuvaillaan hyvin lähisuhdeväkivaltaa rikoksena (Opas, s. 4).

Nuorisotutkimusseura ry suhtautuu varauksellisesti ehdotukseen, jonka mukaan ”tuetaan kokeiluja sovittelun ja restoratiivisen oikeuden käyttämisestä lähisuhdeväkivallassa”. Pari- ja läheissuhdeväkivallalle on Nuorisotutkimusseura ry:n mukaan ominaista tekijän ja uhrin välinen epätasa-arvo. Sovittelutilanteissa uhriksi joutuneen on siksi usein vaikea kertoa väkivallasta ja sen aiheuttamista seurauksista. Sovittelu ei sovi tällaisen väkivallan viranomaiskäsitellyn muodoksi.

Naisten Linja Suomessa ry suhtautuu erittäin kielteisesti esitykseen, että tuettaisiin kokeiluja sovittelun käyttämisestä pari- tai läheissuhdeväkivaltatapauksissa. Lausujan mukaan parisuhdeväkivallalle on ominaista tekijän ja uhrin välinen epätasa-arvo. Väkivallan kohteeksi joutunut nainen joutuu omassa toiminnassaan jatkuvasti ottamaan huomioon, miten hänen käyttäytymisensä vaikuttaa mieheen. Tästä syystä nainen ei pysty kertomaan väkivallan hänelle aiheuttamista seurauksista miehen läsnä ollessa. Tämä asia on todettu useissa parisuhdeväkivallasta tehdyissä tutkimuksissa. Sovittelu ei tästä syystä missään tapauksessa sovi pari-, eikä muuhunkaan läheissuhdeväkivaltaan.

Monika-Naiset liitto ry katsoo, että väkivaltarikoksien sovittelusta tulisi luopua täysin.

Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry vastustaa kokeiluja läheissuhdeväkivallan sovittelumiseksi. Perusteluksi esitetään tekijän ja uhrin epätasa-arvo ja se, että parisuhdeväkivalta on aina rikos, johon viranomaisten on puututtava tehokkaasti.

Tasa-arvovaltuutettu suhtautuu kriittisesti suositukseen sovittelun käyttämisestä naisiin kohdistuvan väkivallan tapauksissa. Mahdollisten kokeilujen yhteydessä tulisi erityisesti kiinnittää huomiota siihen tosiasiaan, että perheväkivaltaan liittyvät olennaisesti valta ja alistamisperheet eivätkä tekijä ja uhri ole sovittelussa tasavertaisessa asemassa. Sovittelijoiden tulisi saada koulutusta, jossa opitaan tunnistamaan eri tyyppiseen väkivaltaiseen käyttäytymiseen liittyvät erityispiirteet.

Professori Johanna Niemi-Kiesiläinen Uumajan yliopistosta katsoo, että on tärkeää, että viesti väkivallan käytön kiellosta tulee yhteiskunnalta. Lähisuhdeväkivallan sovittelu siirtää vastuun rikosten seuraamuksista uhrille. Väkivallan uhri ei juuri koskaan ole sellaisessa asemassa, että hän voisi tasavertaisena osallistua sovitteluun. Sovittelija tai syyttäjä ei voi tietää, milloin uhri pelkää tekijää. Ne harvat tutkimukset, jotka ohjelmaehdotuksessa esitetyllä tavalla suosittavat sovittelun käyttöä, ovat päättyneet tähän johtopäätökseen sellaisten sovitteluun osallistuneiden kokemusten perusteella, jotka ovat jo päättäneet erota ja joissa nainen on pystynyt toimimaan itsenäisesti. Lausujan mielestä sovittelua ei tulisi käyttää lähisuhdeväkivallassa.

Rikosuhripäivystys pitää tärkeänä sovittelutoimintaa, jossa restoratiivisen oikeuden periaatteita noudattaen sovittamalla hyvitetään uhria. Sovittelutoiminnan kanssa tehtävän yhteistyön tiivistäminen yhteisillä toimitiloilla ei tue lausujan toimintaperiaatteita ja linjauksia toteutumista. Lausuja toteaa, että sen näkökulma on yksiselitteisesti rikoksen uhrin näkökulma, myös suhteessa sovitteluun. Kaikki tapaukset eivät sovellu sovittavaksi. Fyysisesti tiivis yhteistyö sovittelutoiminnan kanssa voisi vaikeuttaa tavoitteiden ja tehtävien pitämistä erillään ja olla jopa este joillekin rikoksen uhreille tukipalveluumme hakeutumiselle.

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallitus korostaa uhrien hyväksi tehtävän työn merkitystä. Uhrien auttamisen ei tule perustua uhrin ja tekijän vastakkainasetteluun, vaan on syytä etsiä ohjelmassa mainitulla tavalla restoratiivisen oikeuden soveltamismahdollisuuksia sekä uhrien että tekijöiden ja koko yhteisön hyväksi.

Sosiaali- ja terveysministeriön talous- ja suunnitteluosasto katsoo, että sovittelu ei sovellu perheväkivaltatapauksiin.

Sosiaali- ja terveysministeriön perhe- ja sosiaaliosasto toteaa, että ministeriössä on valmisteltu hallituksen esitys laiksi rikosasioiden sovittelun järjestämisestä. Lainsäädännöllä turvataan sovittelun tarjoaminen kattavasti koko maassa.

Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry toteaa, että ohjelmaluonnoksen sivulla 73 mainitaan kaksi sinänsä myönteistä rikosoikeudellista prosessia, nuorten rikosten käsittelyprosessin nopeutettu aikataulu ja sovittelutoiminta. Näiden kahden toimintatavan väliseen suhteeseen olisi syytä kiinnittää erityistä huomiota, koska on tullut tietoon tapauksia, että nopeutetun prosessin (nuori on pikaisesti tuotu käräjäoikeuteen tuomittavaksi) vuoksi ei olla nuorelle ehditty edes ehdottaa sovittelumenettelyä, vaikka nuoren rikkomus olisi ollut omiaan siihen.

Itä-Suomen lääninhallituksen poliisiosasto toteaa, että nuorten tekemien rikoksien käsittelyprosessin nopeuttamiseen, nuorten rikosseuraamusjärjestelmän kehittämiseen ja rikosasioiden sovittelutoiminnan valtakunnallistamiseen liittyvät suositukset ovat myös tärkeitä.

Kehittämiskeskus Oy Hämeen mielestä rikosten sovittelutoiminnan lisääminen ja kehittäminen tulisi ottaa mukaan kansalliseen ohjelmaan. Yhteistyön lisääminen viranomaisten, kansalaisten ja järjestöjen välillä on tärkeää. Mittaristoa tulee kehittää.

Miessakit ry toteaa, että tällä hetkellä rikosten sovittelupalvelua maamme 444 kunnasta käyttää 225. Väestöstä yli kolmasosa on vailla sovittelupalvelua. Enemmistössä niistäkin kunnista, joissa sovittelua järjestetään, sen järjestäminen on annettu jonkin viranhaltijan sivutoimeksi ja järjestelmä koko maassa on erittäin epäyhtenäinen ja sattumanvarainen. Lausujan mukaan sovittelusta täytyy säätää lailla. Syyttäjät lähettävät sovitteluun kaikista lähisuhdeväkivaltatapauksista n. 7 %. Lähisuhdeväkivallan sovittelua koskevan tuoreen tutkimuksen mukaan sovittelu oli enemmistössä tapauksia onnistunut.

8.1 Väkivallasta puhuminen ja siihen puuttuminen

Nuorisotutkimusseura ry:n mukaan ei ole ongelmattonta, että ohjelman pääpaino on vakavassa väkivallassa, sillä erityisesti pari- ja läheissuhdeväkivallassa lieväänkin väkivaltaan puuttuminen ehkäisee vakavaa väkivaltaa. Nuorisotutkimusseura ry katsoo, että jos naisten väkivaltakuolemat todella halutaan puolittaa, parisuhdeväkivaltaan on puututtava mahdollisimman varhain. Olisikin tärkeää kehittää edelleen sensitiivisiä menetelmiä tällaisen väkivallan tunnistamiseksi. Samoin palvelujen maksuttomuus olisi tärkeää väkivallan kohteeksi läheissuhteissaan joutuneille naisille.

Naisten Linja Suomessa ry pitää tärkeänä kiinnittää huomiota siihen, miten eri viranomaiset toimivat kohdatessaan väkivallan kohteiksi joutuneita naisia. Jos naisten väkivaltakuolemien puolittamistavoite halutaan ottaa vakavasti, tulee parisuhdeväkivalta tunnistaa mahdollisimman aikaisessa vaiheessa ja siihen on puututtava tehokkaasti. Viranomaisten, paitsi poliisien myös sosiaali- ja terveydenhuollon sekä koulu- ja oikeuslaitoksen edustajien peruskoulutus ja jatkuva täydennyskoulutus olisikin tärkeää, jotta he osaisivat tukea ja auttaa väkivallan kohteeksi joutunutta naista ja lapsia. Tärkeää on myös pyrkiä rohkaisemaan miestä osallistumaan väkivallan katkaisuohjelmiin.

Tasa-arvovaltuutettu katsoo, että sekä terveydenhoito- että sosiaaliala tarvitsevat riittävää ja jatkuvaa perus- ja täydennyskoulutusta väkivaltailmiöiden tunnistamiseksi. Samalla tulee luoda selkeät organisatoriset rakenteet ja toimintamallit. Tavoitteena tulee olla paikallistason toimiva palveluketju, jossa eri viranomaiset tekevät yhteistyötä, kuten suosituksessa sivulla 45 on esitetty. Tasa-arvovaltuutettu pitää myös hyvänä käytäntöä, jossa poliisin mukana työskentelee sosiaalialan työntekijä.

Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer ry:n mukaan väkivallan puheeksi ottamisella ja tiukalla puuttumisella voidaan väkivaltakynnystä nostaa ja sen seuraukset saattaa yleisen mielipiteen paheksunnan kohteeksi. Väkivallan ehkäisyyn paikallisella tasolla voidaan vaikuttaa laaja-alaisella turvallisuussuunnittelulla. Olemassa olevien palveluiden tunnetuksi tekemiseen tulee keskittää voimavaroja lähitulevaisuudessa etenkin kriisipalveluiden osalta.

Itä-Suomen lääninhallituksen poliisinosaston mukaan naisiin kohdistuvan väkivallan voidaan odottaa vähenevän jos väkivallan puheeksi ottamista ja puuttumiskynnyksen madaltamista, viranomaisyhteistyön parantamista, sekä seksuaalirikoksiin syyllistyneiden kiinnijäämisriskin lisäämistä koskevien suosituksien toimeenpanossa onnistutaan.

Itä-Suomen lääninhallituksen sosiaali- ja terveystoimisto toteaa, että naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemisellä ja vähentämisellä on merkitystä myös lasten hyvinvoinnille. Osa-alue on laaja ja kattava verrattuna muihin osa-alueisiin ja se pitää kaikkia osa-alueen suosituksia tärkeinä. Tämän väkivallan osa-alueen vähentämiseksi halutaan sosiaali- ja terveydenhuollon näkökulmasta painottaa erityisesti seuraavia suosituksia: madalletaan väkivallan puheeksi ottamisen kynnyksiä, parannetaan yhteistyötä niin viranomaisten välillä kuin myös muiden toimijoiden kanssa, kehitetään paikallisia verkostoja ja yhteistyötä uhrien ja väkivallan näkijöiden auttamiseksi, terveydenhuollossa kehitetään välineitä pahoinpitelyn uhrien tunnistamiseksi ja henkilökunnan valmiuksia kohdata väkivaltaa ja ohjata uhri palveluihin, luodaan valtakunnallisesti kattava sosiaalipäivystysjärjestelmä ja väkivallan tekijöitä vastuutetaan ja ohjataan hoitoon.

Väkivaltaobservatorion mukaan viranomaiskoulutus vaatii lisähuomiota ja -resursointia. Vakavan parisuhdeväkivallan ehkäisemiseksi viranomaisten olisi kyettävä tunnistamaan väkivalta mahdollisimman aikaisessa vaiheessa ja puuttumaan siihen tehokkaasti. Viranomaisten (poliisit, sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaiset, koulu- ja oikeuslaitoksen edustajat) peruskoulutus ja riittävä ja jatkuva ammattikoulutus on tärkeää, jotta he osaisivat tukea ja auttaa väkivallan uhreja, sekä aikuisia että lapsia.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta TANE pitää moniammatillista yhteistyötä erittäin kannatettavana ja kannattaa suositusta terveydenhuollon välineiden kehittämisestä naisiin kohdistuvan väkivallan tunnistamiseksi (esim. PAKE).

Valtakunnansyyttäjänviraston mukaan tulisi tehostaa rikoksen ilmitulon jälkeistä viranomaisyhteistyötä (poliisit, syyttäjät, sosiaalitoimi) sekä viranomaisten, järjestöjen ja muun kansalaisyhteiskunnan yhteistyötä väkivaltarikosten uusimisriskin vähentämiseksi. Erityisesti parisuhdeväkivaltaan liittyy ominaispiirteenä sen toistuvuus. Kokemuksen mukaan teoista tuomittavat rangaistukset eivät yksin tehokkaasti pysty vaikuttamaan tähän piirteeseen. Pyritään paikallistasolla luomaan ja kehittämään erilaisia väkivallan katkaisuoajelmia (esim. Espoon ns. "Lyömätön Linja"), joiden sisältönä on väkivallattomien käytösmallien oppiminen parisuhteeseen liittyvien konfliktitilanteiden ratkaisemista varten.

Valtakunnansyyttäjänviraston mukaan tulisi pyrkiä luomaan valtakunnallisesti kattava sosiaalipäivystysjärjestelmä siten, että poliisilaitoksiin sijoitetaan sosiaalitoimen työntekijöitä. Kokemuksen mukaan tämä tehostaa poliisin, syyttäjän ja sosiaaliviranomaisten yhteistyötä myös väkivaltarikosten ilmitulon jälkeisessä tilanteessa pyrittäessä puuttumaan tilanteeseen niin kokonaisvaltaisin toimenpitein, että rikoksen uusimisriski konkreettisesti vähenee.

Etelä-Suomen lääninhallituksen sosiaali- ja terveysosaston mielestä väkivallan vähentämistä edistävät myös väkivallattoman elämän mallit ja rauhanomaisten kiistojen ratkaisut ja näitä tulisi suunnata erityisesti miehille, koska väkivaltatapauksissa nainen on alistettu ja keinot useimmiten vähissä. ESLH katsoo, että lasten turvataitojen kehittäminen on hyvä, mutta myös naisten (s. 44) ja miesten turvallisuustaidot ja väkivallattomien tapojen opettaminen ja juurruttaminen eri ohjelmilla on saatava mukaan. ESLH kritisoi sitä, että väkivallan tekijän vastuuttaminen on mainittu lyhyesti kaiken muun vähemmän tärkeän asian keskellä s. 47, vaikka sen pitäisi olla eräs perusajatus väkivallan ehkäisytyössä

Folkhälsanin mielestä enemmän huomiota tulisi kiinnittää vanhuksiin väkivallan uhreina. Yhä enemmän erittäin huonokuntoisia ihmisiä asuu yksin kotona ja heillä on riski eristäytyä, useat vanhukset pelkäävät liikkua ulkona ja riski joutua nuorempien omaisten väkivallan kohteeksi on myös todellinen. Perheväkivallan iäkkäiden uhrien saattaa olla vaikea ottaa asia puheeksi ja siksi iäkkäitä väkivallan uhreja tapaavien sosiaali- ja terveydenhoidon henkilöstön koulutuksessa tulisi kiinnittää tähän kysymykseen huomiota.

8.2 Poliisin toiminta

Naisten Linja Suomessa ry katsoo, että ohjelmassa olisi pitänyt kiinnittää enemmän huomiota rikostutkintaan, sen kehittämistarpeisiin ja siihen, että poliisi- ja

oikeusviranomaisia koulutetaan naisiin kohdistuvasta väkivallasta, sen tunnistamiseksi ja tutkimiseksi. Tätä työtä on jatkettava, sillä poliisi pystyy lukuisilla varsin pienillä työkäytäntöjen muutoksilla kohentamaan tutkinnan tasoa. Viranomaisten välisen yhteistyön tiivistäminen parisuhdeväkivaltatapauksissa on keskeistä ja hyödyllistä olisi tehdä valtakunnallinen selvitys erilaisista tavoista käsitellä parisuhdeväkivaltaa, jotta tällaisia malleja olisi mahdollista toteuttaa muillakin paikkakunnilla.

Turun kihlakunnan poliisilaitoksella ei ole huomautettavaa poliisin toimintaa kotihälytystilanteissa koskevien suositusten johdosta. Poliisihallinnossa koulutukseen on panostettu, mutta sitä on mahdollista vielä entisestään tehostaa. Myös poikkihallinnolliseen koulutus on tärkeää viranomaisverkoston luomisen kannalta.

Oulun lääninhallituksen poliisiosasto kannattaa ehdotusta poliisin ammattitaidon parantamiseksi koulutuksella naisiin kohdistuvan väkivallan käsittelemiseksi ja ehkäisemiseksi.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta TANE:sta poliisin tulisi yhtenäistää käytäntöjään naisiin kohdistuvassa väkivallassa ja pyrkiä puuttumaan havaittaviin riskitilanteisiin jo ennakolta. Ilmoituskynnystä pitäisi pyrkiä alentamaan erityisesti naisiin kohdistuvassa ja seksuaalisessa väkivallassa.

Professori Johanna Niemi-Kiesiläinen Uumajan yliopistosta katsoo, että sosiaali- ja terveystoimen yhteistyö poliisin kanssa edellyttää, että tieto vakavista rikoksista menee poliisille. Lainsäädäntö on tältä osin ristiriitainen ja estää henkilöstöä ilmoittamasta erittäinkin vakavista rikoksista. Lainsäädännön muutostarve tulisi lausujan mielestä kartoittaa.

8.3 Uhrien erityispalveluiden ylläpito ja kehittäminen

Jyväskylän yliopisto pitää tärkeänä ja kiirehdittävänä tiedottamista kriisipalveluista ja erilaisista tukimuodoista väkivallan kierteen katkaisemiseksi.

Vähemmistövaltuutettu pitää arvokkaana, että maahanmuuttajanaiset on huomioitu esimerkiksi naisille suunnatun väkivallan uhrien tukipuhelimen toiminnassa (Naisten Linja) ja ehdottaa, että toiminnasta saatujen hyviä kokemusten perusteella samantyyppistä neuvonta- ja tukitoimintaa tulisi suunnata myös maahanmuuttajamiehille.

Nuorisotutkimusseura ry on huolissaan, että parisuhdeväkivallan hoidossa uhrien eli yleensä naisten hoidon tarvetta ei ole vielä riittävästi tunnistettu eikä tässä ohjelmassa ole korostettu naisten eri hoitokäytäntöjen kehittämisen tarpeellisuutta. Perheterapiatyön rinnalle ja jopa sitä korvaamaan tarvitaan suurta panostusta vertaisryhmätyölle perustuviin hoitokäytäntöihin.

Naisten Linja Suomessa ry korostaa naisille suunnattujen matalankynnyksen palvelujen tarpeellisuutta (maksuttomat puhelinpalvelut, erilaiset neuvonta- ja tukipaikat) ja niiden toiminnan turvaamista, koska väkivaltaa parisuhteessaan kokeneiden naisten kynnys kääntyä viranomaisten puoleen on korkea. Myös maahanmuuttajanaisten erityiset tiedon ja tuen tarpeet on huomioitava ja taattava heille mahdollisuus saada palveluita omalla äidinkielellään. Naisten Linja Suomessa ry kannattaa poliisin toimintaan liittyviä

suosituksia, kuten turvasuunnitelman laatimista yhdessä uhrin kanssa, uhrin informoimista tarjolla olevista tuki- ja auttamismuodoista sekä tappouhkauksiin reagoimista (10.1) ja tiukennuksia ampuma-aseiden hallussapitoon (10.3) samoin kuin turvatekniikan nopeaa käyttöönottamista (s. 52, 53 ja 63). Näillä toimilla voitaisiin lisätä väkivallan uhrien turvallisuutta

Tasa-arvovaltuutettu katsoo, että ns. matalan kynnyksen paikat ovat tärkeitä ja niiden tulisi olla ilmaisia käyttäjille. Väkivallan uhreille, tekijöille ja näkijöille tulisi olla saatavana apua ja palveluja riippumatta siitä, missä osassa maata he asuvat. Myös turvakotien määrän tulee vastata todellista tarvetta ja turvakotien samoin kuin puhelinneuvonnan rahoituksen tulee olla pysyvää.

Lapin lääninhallitus toteaa, että Lappi on pitkien välimatkojensa vuoksi erilainen toimintaympäristö, jossa kuntarajat ylittävä toiminta täytyy yhä useammin mahdollistaa. Esimerkiksi turvakotipaikan saatavuus on ongelmallista, sillä lähisuhde- ja perheväkivaltatilanteiden erityispalvelut keskittyvät keskuksiin ja ovat järjestöjen tarjoamia. Myös turvatekniikan käyttö voi olla ongelmallista, sillä välimatkojen pituuksien vuoksi apu ei ehdi ajoissa paikalle. Lapin lääninhallitus huomauttaa myös, että hälytyslaite ei myöskään poista perusongelmaa, mikäli nainen jää väkivaltaiseen ympäristöön. Väkivallan uhrin kohtaamiseksi tarvitaan koulutusta ja kunnallisten palveluketjujen kehittämistä; lähisuhde- ja perheväkivaltatilanteissa toimimisen voisi liittää sosiaali- ja terveysalojen oppiaineeksi.

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallitus kannattaa sitä, että väkivaltaa kokeville naisille ja lapsille luodaan perus- ja erityispalveluverkosto kuntien ja läänien tasolle, ja ohjelman esittämällä tavalla poistetaan alueellinen eriarvoisuus avun saamisessa.

Rikosuhripäivystyksen vastaus ohjelmassa esitettyyn ehdotukseen selvittää mahdollisuutta toimintansa vakiinnuttamiseksi on, että he pitävät toimintaamme jo nyt vakiintuneena. Vakinaisuuden lisäksi heidän palvelunsa pitäisi voida tuottaa valtakunnallisesti niin, että ne olisivat tasavertaisesti saatavilla uhrin asunpaikasta riippumatta. Rikosuhripäivystys toivoi tämän tavoitteen näkyvän ohjelmassa sisäisen turvallisuuden ohjelman mukaisesti.

Turun kihlakunnan poliisilaitos kommentoi sivulla 52 mainituista hälytyslaitteista, joilla väkivallan uhkaamat naiset saavat nopeasti ja huomaamatta yhteyden hätäkeskukseen. Mikäli tämä jossakin vaiheessa toteutuu, he edellyttävät tarkkaa harkintaa sen suhteen kenelle hälytyslaite annetaan. Muussa tapauksessa heidän mukaansa on se vaara, että hälytyslaite menettää merkityksensä. Lisäksi he muistuttavat, että poliisiin paikalle tuleminen kestää aina oman aikansa.

Sosiaali- ja terveysministeriön perhe- ja sosiaaliosasto sekä *talous- ja suunnitteluosasto* pitävät turvatekniikan käyttöönottoa tärkeänä naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemiseksi. Laitteiden käyttöönottoa ilman aikaa vievää kokeiluvaihetta tulisi harkita, sillä niistä on saatu kokemusperäistä tietoa muualta.

Etelä-Suomen lääninhallituksen sosiaali- ja terveysosaston mielestä turvatekniikasta on jo niin paljon kokemuksia ettei enää tarvitse kokeilla vaan ryhtyä tuumasta toimeen. Samoin kohdassa 8.5. ja 10.2 mainittu lähestymiskiekkon valvontaa koskevat kohdat. ESLH:n mielestä maahanmuuttajakysymykset ovat tärkeitä, mutta suositus sivulla 51 jää liian kevyeksi. Maahanmuuttajakysymyksiä tulisi jatkossa miettiä syvällisemmin. Joissakin turvakodeissa on maahanmuuttajanaisten osuus jopa 50%.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta TANE:n mielestä turvakotiverkosto tiedetään riittämättömäksi ja siksi verkostoa on parannettava. Turvakotien ja auttavien puhelimien rahoitus on turvattu. *TANE* korostaa maahanmuuttajanaisten aseman parantamista ja strategioita, jotka tehostavat viranomaisavun saamista ja avun hakukynnyksen madaltamista. Oleskelulupajärjestelmää on kehitettävä siten, että lähisuhdeväkivallasta voi ilmoittaa ja hakea siihen apua ilman pelkoa luvan menettämisestä ja karkotuksesta.

Monika-Naiset liitto ry kannattavat suositusta, jonka mukaa selvitetään mahdollisuutta käsitellä väkivaltaa parisuhteissaan kokeneiden maahanmuuttajanaisten oleskelulupakysymykset oikeudenmukaisesti siten että muun muassa pelko oleskeluluvan menetyksestä ei ehkäise väkivaltaan puuttumista ja että uhria ei tosiasiallisesti rangaista karkotuksella. Tämä on erityisen tärkeää ihmisoikeusnäkökulmasta.

Monika-Naiset liitto ry:n mukaan Ruotsissa 90-luvulla parisuhdeväkivallan uhreina kuolleista naisista maahanmuuttajataustaisia oli kolme kertaa väestöosuutta enemmän ja esittää vastaavan selvityksen tekemistä myös Suomessa. Järjestön mukaan salaisessa osoitteessa olevia turvakoteja tarvitaan vakavassa hengenvaarassa oleville.

Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakesin mukaan maahanmuuttajanaisten on muita suurempi riski joutua kohdeksi väkivaltaisesta, ja heidän on erityisen vaikea nykyisin saada palveluja. Niiden kehittämistä tulisi priorisoida varsin korkealle.

8.4 Väkivallan katkaisuohtelmat tekijöille

Useissa lausunnoissa kannatetaan väkivallan katkaisuun tähtäävien ohjelmien käyttämistä ja myös niiden kytkemistä rikosoikeudelliseen järjestelmään. Useimmat näistä lausunnoista samalla kuitenkin edellyttävät, että hoito-ohjelmaan osallistuminen ei saa estää väkivaltaan syyllistyneen tuomitsemista.

Naisten Linja Suomessa ry pitää tärkeänä, että selvitetään, millä tavalla väkivallan katkaisuohtelmat voitaisiin kytkeä osaksi rikosoikeudellista seuraamusjärjestelmää.

Naisten Apu Espoossa ry katsoo, että rikosoikeudelliseen järjestelmään tulisi liittää väkivallantekijöille tarkoitettuja ohjelmia, joihin osallistumiseen heidät rangaistuksen lisäksi veloitetaan rikoksen uusimisen estämiseksi.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta TANE ehdottaa, että väkivallan tekijään kohdistuva väkivallan katkaisuohtelma on syytä ottaa osaksi rikosseuraamusjärjestelmää erityisesti naisiin kohdistuvan väkivallan ja seksuaalisen väkivallan yhteydessä. Ohjelmaan sitoutuminen ei saisi korvata teosta määrättävää tuomiota.

Miessakit ry katsoo, että hoito-ohjelmien tms. liittämistä rikosseuraamusjärjestelmään on tarkoin harkittava, koska tämänhetkiset tulokset kertovat, ettei näin käynnistetty väkivaltatyö motivoi tekijää. Tuloksellisin väkivaltatyö alkaa tekijän omasta halusta väkivallattomuuteen ja tähän tahtoon perustuvasta työskentelystä. Lausunnon mukaan hoito-ohjelmia ei yksistään voi pitää riittävinä ehkäisy- ja hoitokeinona väkivaltaproblematiikassa, jossa väkivallan tausta voi olla monisyinen ja -tasoinen. Hoito-ohjelmia on tutkittu erityisesti USA:ssa, jossa niitä ei ole pidetty erityisen tuloksellisina.

Miessakit ry huomauttaa, että miesten hoito-ohjelmat on nostettu yhdeksi naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisykeinoksi, mutta haluaa korostaa, että väkivallan taustalla voi olla monitahoisia vaikeuksia, jotka voivat edellyttää erilaisia hoidollisia interventioita. Hoito-ohjelmissa on usein kyse määräaikaista ryhmistä eikä niitä yksistään voi pitää riittävinä ehkäisy- ja hoitokeinona väkivalta –problematiikassa, jossa väkivallan tausta voi olla monisyinen.

Espoon kihlakunnan poliisilaitoksen mukaan suositukset, joilla mahdollistetaan parisuhdeväkivallan uhrille mahdollisimman laaja auttaja- ja tukiverkosto ovat tärkeitä. Heidän mukaan parisuhdeväkivallan vähentämiseen liittyvät oleellisesti myös toimenpiteet, joilla väkivaltaisesti käyttäytyvä henkilö ohjataan väkivallan katkaisuohteluihin. Käytännössä on kuitenkin todettu, että ohjautuminen ei pelkkään vapaaehtoisuuteen perustuvana ole tehokasta. Heidän mukaansa ohjaamisen tulisi myös olla lailla säädettyä menettelyä.

Lyömätön Linja Espoossa kannattaa, että väkivallan tekijöille kehitettäisiin väkivallan katkaisuohteluita niin, että jokaisella apua tarvitsevalla olisi mahdollisuus käyttää palveluita asuinpaikasta riippumatta. Heidän mukaansa tulisi myös selvittää ne keinot, joilla väkivallan tekijöiden motivaatiota ohjelmiin osallistumiseen voidaan lisätä. Lisäksi heidän mukaansa olisi hyvä selvittää se, voidaanko väkivallankatkaisuohtelut liittää rikosseuraamusjärjestelmään.

Suomen Lakimiesliitto kannattaa ohjelmassa ehdotettujen väkivallan katkaisuohteluiden kehittämistä myös nuorille sekä muillekin kuin parisuhteessa väkivaltaan syyllistyneille. Liitto epäilee kuitenkin muuhun kuin vapaaehtoisuuteen perustuvan ohjelman hyötyä.

Naisjärjestöjen Keskusliiton mukaan väkivallan katkaisuohtelut tekijöille ovat tärkeitä, jotta väkivallan kierre saadaan katkaistua. Järjestön mukaan väkivallan katkaisuohtelut tulee kytkeä osaksi rikosseuraamusjärjestelmää erityisesti naisiin kohdistuvan väkivallan ja seksuaalisen väkivallan ollessa kysymyksessä. Naisjärjestöjen Keskusliitto vaatii myös, että luodaan yhtenäiset standardit väkivallan katkaisuohtelulle ja ohjelmien tuloksia arvioidaan kattavasti.

Naisjärjestöjen Keskusliiton mukaan väkivallantekijän vastuuttaminen teostaan on naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisytyön peruseriaatteita, mutta se on jäänyt aivan liian vähälle huomiolle ohjelmassa.

Naisjärjestöt Yhteistyössä NYTKIS ry kannattaa ehdotusta jonka mukaan tulee selvittää, miten väkivallankatkaisuohtelut voidaan kytkeä osaksi rikosoikeudellista järjestelmää.

Tasa-arvovaltuutettu kannattaa ehdotusta, että väkivallan katkaisuun tähtäävät ohjelmat liitetään rikosseuraamusjärjestelmään silloin kun se on mahdollista. Katkaisuohtelut eivät saisi koskaan olla vaihtoehtona tuomiolle.

Sosiaali- ja terveysministeriön talous- ja suunnitteluosasto katsoo, että väkivallan katkaisuohtelut tulisi kytkeä osaksi rikosseuraamusjärjestelmää erityisesti naisiin kohdistuvan väkivallan ja seksuaalisen väkivallan ollessa kysymyksessä.

Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry kannattaa väkivaltaisille miehille suunnattuja ohjelmia, joiden liittyminen rikosprosessiin olisi selvitettävä jatkossa.

Professori Johanna Niemi-Kiesiläinen Uumajan yliopistosta katsoo, että vain sellaisten ohjelmien kytkemistä osaksi virallista seuraamusjärjestelmää tulisi harkita, jossa väkivallan tekijä tunnustaa käyttäneensä väkivaltaa ja myöntää vastuunsa väkivallasta eikä syytä esimerkiksi uhrin provosoivaa käytöstä tai alkoholin käyttöön.

Etelä-Suomen lääninhallituksen sosiaali- ja terveystieteiden osaston mielestä pitäisi olla riittävä ja selkeä suositus siitä, että katkaisuhjelmat tulisi liittää osaksi rikosseuraamusjärjestelmää

Unioni, Naisasialiitto Suomessa ry:n mielestä väkivallan tekijöille on tärkeää etsiä hoitomuotoja ja kannustaa heitä osallistumaan väkivallan katkaisuhjelmiin. Lausunnon mukaan on mietittävä, missä muodossa väkivallan tekijöille suunnatun väkivallasta irtautumisen tukeminen on mielekästä sisällyttää rikosseuraamusjärjestelmään. Väkivaltaan syyllistynyttä ei saa jättää tuomitsematta rangaistukseen hoitoon hakeutumisen perusteella.

Porvoonseudun perheasiain neuvottelukeskukseen mukaan ohjelmassa on hyvin kapea ja yksipuolinen näkemys väkivallan tekijöiden hoitamisesta tai auttamisesta, koska ohjelmassa puhutaan vain hoito-ohjelmista ja vastuuttamisesta. SE toteaa, että psyko-educatiivisen hoidon keinoin voidaan auttaa vain tiettyä ehkä melko pientäkin osaa pari- ja lähisuhdeväkivallan käyttäjästä. Pitäisikin pyrkiä luomaan auttamisjärjestelmiä, joissa olisi valmiutta monipuoliseen, yksilölliseen auttamiseen väkivaltaisen käyttäytymisen lopettamisessa. Ennalta päätetyt hoito-ohjelmat ovat usein raskaita sekä työntekijöille että asiakkaille. Siksi onkin ihmeteltävää, että vain tämä ”ohjelmallinen” malli esiintyy virallisissa suunnitelmissa.” Porvoonseudun perheasiain neuvottelukeskukseen mukaan tarvittaisiin tutkimusta siitä, mikä tai millainen hoito tai apu todella auttaa väkivaltaisen käyttäytymisen lopettamisessa.

Amnesty Internationalin Suomen osaston mukaan väkivallan katkaisuhjelmat tekijöille ovat tärkeitä, jotta väkivallan kierre saadaan katkaistua. Ohjelmien toimivuutta on äärimmäisen tärkeä arvioida ja uhrin turvallisuuden takaamisen on oltava myös näiden ohjelmien lähtökohta.

8.5 Lainsäädäntö, lainkäyttö

Suomen Lakimiesliitto kiinnittää huomiota siihen, että elektroniseen valvontaan liittyy sekä periaatteellisia että resurssiongelmia. Tapaukset, joissa lähestymiskielto määrätään, ovat hyvin erilaisia. Lähestymiskiellon määrittäminen ei edellytä täyttä näyttöä. On tarkkaan harkittava, saadaanko elektronisesta valvonnasta käytännössä sellaista hyötyä, että se oikeuttaa kajoamaan valvottavan perusoikeuksiin.

8.6 Raiskausten ja muun seksuaalisen väkivallan vähentäminen

Eräitä raiskausten ja muiden seksuaalirikosten ehkäisemiseen tarkoitettuja suosituksia kritisoidaan voimakkaasti useissa lausunnoissa. Näiden lausuntojen mukaan ehdotukset eivät riittävästi korosta tekijän vastuuta. Erityisesti ehdotukset toimista, joilla mahdolliset uhrin ja kolmannet henkilöt voisivat vähentää seksuaalirikosten tapahtumisen riskiä, ovat lausujien mukaan omiaan vapauttamaan tekijät vastuusta ja syyllistämään uhreja.

Nuorisotutkimusseura ry:n mukaan tyttöihin ja naisiin kohdistuva seksuaalinen väkivalta tulee nostaa erityiseksi painopistealueeksi väkivallan ehkäisyssä ja heille on luotava matalan kynnyksen hoitopaikkoja, joilla on valtakunnallinen kattavuus. Seura korostaa myös, että ohjelman taustalla vaikuttava nk. rikollisuuden tilannetorjunnan malli ei sovellu seksuaaliseen väkivaltaan. Se on kestävä lähtökohta, joka on omiaan leimaamaan seksuaalisen väkivallan uhreja, jotka syyllistyvät tapahtumista itseään jo ennestään. Seksuaalinen väkivalta on erityislaatuinen rikos eikä sitä voi käsitellä samalla tavalla kuin muita rikoksia. Uhrille langetettu häpeä on omiaan piilottamaan naisiin ja varsinkin nuoriin tyttöihin kohdistuvaa seksuaalista väkivaltaa yhteiskunnallisena ongelmana. Tämän sijasta ilmoittamiskynnystä olisi alennettava ja kiinnitettävä huomiota seksuaalirikoksiin syyllistyneiden kiinnijäämisriskin lisäämiseen. Erityisesti alaikäisten, seksuaalisen väkivallan kohteeksi joutuneiden tyttöjen asianmukaiseen ja sensitiiviseen kohteluun sekä avun saamisen edistämiseen olisi syytä kiinnittää erityistä huomiota.

Naisten Linja Suomessa ry kannattaa ohjelman tavoitetta raiskausten ja muun seksuaalisen väkivallan vähentämisestä, mutta painottaa, että viranomaisten pitäisi pidättäytyä julkisuudessa esittämästä kannanottoja, joissa pohditaan uhrin vastuuta raiskauksen estämisessä. Tällaiset puheet nostavat entisestään naisten kynnystä kääntyä muun muassa poliisin puoleen. Tärkeä olisi kiinnittää huomiota siihen, miten ilmoittamiskynnystä saataisiin alennettua ja kiinnijäämisriskiä kasvatettua. Viranomaisten, ja erityisesti poliisin, valmiuksia kohdata seksuaalisen väkivallan kohteeksi joutuneita henkilöitä tulee lisätä. Raiskauksen uhreille olisi myös aikaisempaa paremmin tiedotettava heidän oikeuksistaan rikosprosessissa. Viranomaisten olisi kannettava vastuunsa seksuaalisen väkivallan kohteeksi joutuneiden nuorten tyttöjen tukemiseksi ja auttamiseksi.

Ihmisoikeusliitto ry haluaa korostaa, että raiskattuja ei tule syyllistää millään tasolla eikä heidän velvollisuuksiaan seksuaalirikosten välttämiseksi tule painottaa.

Lyömätön Linja Espoossa mielestä raiskausten ja muun seksuaalisen väkivallan vähentämisen osiossa on käsitteitä, joiden käyttöä tulisi harkita uudelleen. Näistä erityisesti käsite ”potentiaalinen uhri” herätti heissä paljon ristiriitaisia ajatuksia. ”Potentiaalisen uhrin” kaltaisissa käsitteissä on vaarana se, että esimerkiksi osa seksuaalisen väkivallan vastuusta siirtyy sen uhrille.

Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry pitää hyvinä tavoitteina pyrkiä lisäämään seksuaalirikoksiin syyllistyneiden kiinnijäämisriskiä ja parantaa uhreille tarjottavia palveluja. Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry vastustaa kuitenkin sitä, että ohjelmassa on korostettu uhrien mahdollisuuksia vaikuttaa riskitilanteiden syntymiseen ja kehittämiseen.

Amnesty Internationalin Suomen osaston mukaan ohjelman sisältämät ehdotukset ovat vääräsuuntaisia, sillä niissä painottuvat potentiaalisiin uhriin suunnatut toimet ja heidän käyttäytymisensä kontrollointi. Amnesty Internationalin Suomen osaston mukaan uhrin toimintaa painottavat ehdotukset vähentävät uhrien halukkuutta ilmoittaa rikoksista poliisille, vaikka ohjelmaluonnoksessa sinänsä oikein todetaan ongelmaksi se, että vain pieni osa seksuaalirikoksista tulee ilmi.

Naisjärjestöt Yhteistyössä NYTKIS ry:n mukaan riskitilanteista tiedottaminen ja niiden välttämistä koskeva neuvonta (tai tämän painottaminen) on ristiriidassa sen tosiasian kanssa, että useimmiten raiskaaja on uhrin sukulainen, ystävä tai tuttu. Naisten normaalin elämän kohtuuttoman rajoittamisen sijaan painopiste tulee olla potentiaalisissa raiskaajissa.

Toisin sanoen yhteiskunnan tulee NYTKIS ry:n mukaan viestiä, että raiskaus on aina vakava rikos ja että raiskaaja on yksin vastuussa teostaan.

Naisjärjestöjen Keskusliiton mukaan on hyvä muistuttaa ihmisiä sosiaalisesta vastuusta muiden auttamisessa, mutta lausuja kummastelee tilannetorjunnan ohjeita seksuaalirikosten yhteydessä. Liiton mukaan suurin osa seksuaalirikoksista tapahtuu tuttujen välillä ja iso osa pari- ja lähisuhteessa.

Amnesty Internationalin Suomen osasto ja Naisjärjestöt Yhteistyössä NYTKIS ry kritisoivat jyrkästi sitä luonnoksen kohtaa, jonka mukaan merkittävä vähemmistö seksuaalirikoksista liittyy siihen, että eri kulttuureita edustavat naiset ja miehet tulkitsevat tilanteita ja toistensa käyttäytymistä toisin kuin toinen odottaa. Amnesty Internationalin Suomen osaston mukaan tällainen maininta voidaan tulkita jopa uhria syyllistäväksi. NYTKIS ry:n mukaan kohta on erityisen häiritsevä ja siinä on rasistisia viittauksia. Amnesty Internationalin Suomen osaston mukaan väkivaltaista käytöstä ei missään olosuhteissa tule ”ymmärtää” kulttuurisilla syillä, ja järjestö katsoo tällaisen ajattelun olevan itse asiassa omiaan lisäämään rasismia ja ennakkoluuloja.

Amnesty Internationalin Suomen osaston kannattaa ehdotusta, jonka mukaan olisi panostettava eri kulttuuripiireistä tulevien maahanmuuttajien koulutukseen suomalaisesta lainsäädännöstä, tavoista ja normeista, mutta tähän pitäisi panostaa uhrien koulutuksen sijaan.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta TANE kannattaa sitä, että raiskauksesta ja muusta seksuaalisesta väkivallasta kehitetään valistusta ja koulutusta. TANE korostaa sekä tytöille että pojille suunnatun koulutuksen merkitystä nuorten asenteisiin. Myös rangaistavaksi säädetyistä alaikäisen seksuaalisesta hyväksikäytöstä ja seksipalvelujen ostamisesta nuorelta pitäisi tiedottaa enemmän.

8.7 Tutkimus ja tilastointi

Ohjelmaluonnoksen Tutkimus ja tilastointi-lukuun tuli lausuntoja, jotka koskivat suositusta, jossa ehdotettiin, että tuetaan kokeiluja sovittelun ja restoratiivisen oikeuden käyttämisestä lähisuhdeväkivaltatapauksissa. Lausunnot esitettiin jaksossa 8.e.

9. Työväkivallan vähentäminen

9.1 Väkivallan ilmitulo ja seuranta

9.2 Valmiudet kohdata väkivaltaa

9.3 Työyhteisön sisäinen yhteistyö

9.4 Työympäristö

Vähemmistövaltuutetun mukaan työväkivallan vähentämiseksi ohjelman tulevassa toimeenpanossa tulisi kiinnittää huomiota väkivallan riskien kertautumiseen esimerkiksi rasististen motiivien yhdistyessä riskityöksi arvioituun, kuten yöbussien kuljettamiseen.

Ihmisoikeusliitto ry pitää puutteena sitä, että työväkivallan yhteydessä luvussa 9 ei ole huomioitu sitä, että tulevaisuuden Suomessa yhä useampi työyhteisö on monikulttuurinen henkilöstörakenteeltaan. IOL:n mukaan työyhteisöissä on ensisijaisen tärkeää panostaa sellaiseen toimintakulttuuriin, jossa rasismia ei vähätellä eikä suvaita missään muodossa. Tämä edellyttää, että rasistisiin yksittäistapauksiin puututaan järjestelmällisesti ja välittömästi.

Keskuskauppakamari kannattaa toistuvissa, vakavissa työpaikkaväkivaltarikoksissa yhteisölähestymiskieltoja työrauhan ja työturvallisuuden säilyttämiseksi.

Lapin lääninhallituksen mukaan riskien arviointi ja vartioinnin järjestäminen pitäisi olla minimivaatimus esim. useissa terveydenhuollon yksiköissä.

Niuvanniemen sairaala toteaa, että terveydenhuoltohenkilöstö on mainittu suosituksessa turhan suppeasti. Kansainvälisten tutkimustulosten mukaan muutkin terveydenhuollon toimijat kuin ohjelmassa mainitut joutuvat toistuvasti väkivallan kohteeksi työpaikallaan ja virkamiehen asemassa. Ammattiryhmistä voidaan mainita esimerkiksi lääkärit, sairaanhoitajat, sairaankuljetushenkilöstö ja sosiaalityöntekijät.

Niuvanniemen sairaalan mukaan riskien kartoitus, korjaavat toimenpiteet ja vaikutusten seuranta on toteutettava työpaikoilla henkilöstöä laajasti kuullen.

Opetushallitus toteaa, että väkivallan uhka on nykyisin läsnä monissa ammateissa, esimerkiksi hoito- ja hoiva-aloilla, opetustyössä, monissa asiakaspalvelu- ja vartiointitehtävissä sekä liikenteessä. Kaikki toiminta, jolla voidaan vähentää ihmisten joutumista työssään alttiiksi väkivallalle, ovat kannatettavia. Tässä yhteydessä myös uhrien asemaa auttavat ja tukevat toimenpiteet ovat tärkeitä.

Palvelualojen ammattiliitto PAM ry huomauttaa lausunnossaan, että ravintoalalla tiedetään henkilökuntaa kielletyn ilmoittamasta häiriötilanteista viranomaisille, koska pelätään tämän voivan johtaa anniskeluoikeuksien menettämiseen. Näin henkilöstö joutuu toimimaan ilman viranomaisapua vaikeissa rauhoittamis- ja poistamistilanteissa. Siksi

liiton mielestä tähän asiaan olisi kiinnitettävä huomiota pyrittäessä työväkivallan nykyistä systemaattisempaa ilmoittamiseen poliisille ja harkittaessa mahdollisuutta myöntää työnantajalle asianomistaja-asema.

PAM kiinnittää huomiota myös palvelualan työväkivallan nykyisen tutkintajärjestelmän puutteisiin. Työsuojelupiirien ehkäisevät ohjeistukset eivät tavoita riittävästi työpaikkoja. Kuolemaan johtaneista tapaturmista laaditaan tutkintaraportti, jonka tarkoituksena on ehkäistä vastaavia tulevia tilanteita. Tällaista ei kuitenkaan laadita, jos kuolema johtuu rikoksesta. PAM katsoo, että kuolemaan tai haavoittumiseen johtavaa työväkivaltaa voitaisiin vähentää selvittämällä tapausten yksityiskohdat ja toteuttamalla työkohteissa yksinkertaisia teknisiä parannuksia, henkilökohtaisia suojauksia tai rakenteellisia ja ympäristöllisiä ratkaisuja. Siksi työmarkkinaosapuolten olisi pyrittävä siihen, että myös rikoksista johtuneet kuolemantapaukset palvelualojen työpaikoilla tutkittaisiin kuten tapaturmaonnettomuudet ja sekä työsuojelupiirien että tapaturmaonnettomuuksien ehdotukset ehkäiseviksi toimiksi saatettaisiin alojen yritysten tietoon. PAM kiinnittää lisäksi huomiota siihen, että työsuojelupiirien päätökset vaarallisen yksintyöskentelyn kieltämisestä voivat jäädä toteutumatta pitkittyneiden oikeusprosessien vuoksi. Liitto ehdottaa, että työsuojelupiireille annettaisiin valtuudet työntekijän hengen ja terveyden suojelemiseksi määrätä tällaisissa tapauksissa työnantajia välittömästi velvoittavia kehittämistoimenpiteitä, esim. työn tekemistä parityöskentelyinä.

PAM kiinnittää huomiota siihen, että palvelualoilla on paljon pieniä yrittäjiä ja esimerkiksi kauppakeskuksissa yritykset ovat pääasiassa pieniä ja niitä on runsaasti. Kauppakeskuksissa ei kuitenkaan työturvallisuuslain edellyttämä keskinäinen yhteistoiminta vaaratekijöiden poistamiseksi toteudu. Siksi liitto korostaa kauppakeskuksessa toimivien yrittäjien keskinäistä vastuuta ja pitää tarpeellisena täsmentää eri tavoin työturvallisuuslain velvoitetta yhteistoiminnasta. Lisäksi liitto painottaa vaaratilanteiden käsittelemistä ammatillisessa koulutuksessa ja työpaikkojen perehdyttämisessä ja sitä, että yritykset kiinnittäisivät huomiota työntekijöiden henkilökohtaisiin edellytyksiin ja soveltavuuteen teetettäessä riskityötä.

A-klinikkasäätiö toteaa, että päihdepalveluissa toimiva henkilöstö on yksi työväkivallan riskiryhmä. Sen kokemuksen mukaan väkivaltaa voidaan vähentää käyttämällä palvelupisteissä tasavertaisia ja asiakasta kunnioittavia keskustelu- ja vuorovaikutustaitoja sekä turvaamalla palvelujen käyttäjille mahdollisuus saada tarvitsemiaan palveluja riittävän joustavasti. Alimitoitettut ja kankeat huumeiden käyttäjien palvelut aiheuttavat säätiön käsityksen mukaan väkivaltaa.

Elinkeinoelämän keskusliitto EK tukee Kauris-menetelmän kehittämistä. Sen sijaan se ei kannata työpaikoilla sovittavia väkivallan vähentämishjelmia seurantamenettelyineen. Se toteaa järjestelmistä keskustellun uuden työturvallisuuslain valmistelun yhteydessä eikä ohjelma korvaisi niitä erilaisia hyviä käytäntöjä ja jo tehtyjä toimenpiteitä, joiden kautta on päästy alakohtaisesti konkreettisiin tuloksiin työpaikkaväkivallan vähentämiseksi. Niin ikään riskityöpaikkojen henkilömitoituksessa se viittaa työturvallisuuslakiin ja sen yksintyöskentelyä säättävän menettelyn perusteluihin. EK korostaa, että asiantuntevalla ja toimivalla työturvallisuus- ja työterveyshuolto-organisaatiolla on keskeinen merkitys työpaikan väkivaltilanteiden hallinnassa eikä se kannata väkivaltilanteiden jälkihoitoa koskevien määräysten lisäämistä työturvallisuus- ja työterveyshuoltolakiin.

Työterveyslaitoksen mukaan tulevina vuosina tulisi systemaattisesti seurata, mitä muutoksia työväkivallan kohteeksi joutumisessa mahdollisesti tapahtuu. Erityisesti tulee

kiinnittää huomiota alkoholin ja huumeiden vaikutuksesta työpaikkaväkivaltaan. Työturvallisuuslaki sisältää sekä fyysistä väkivaltaa että häirintää ja epäasiallista kohtelua työssä koskevat säädökset. Työterveyslaitoksen mukaan on tärkeää, että seurataan, miten työturvallisuuslain työväkivaltaa koskevat määräykset (§27 ja §28) toimivat ja on otettu huomioon työpaikoilla.

Suomen Lääkäriliitto toteaa tyydytyksellä, että tähän asiaan on oikeusministeriön taholta puututtu, koska erityisesti terveydenhuollon alueella on viimeisten vuosien aikana koettu selvää väkivallan ja sen uhan lisääntymistä.

Terveys- ja sosiaalialan koulutuksen suorittaneiden alalla työskentelevien ammatti- ja etujärjestö Tehyn mukaan kaikki 16 suositusta ovat työnteekijöiden turvallisuutta edistäviä toimenpiteitä. Osa niistä vaatii vähemmän panostusta kuin toiset. Tehyn mukaan ohjelmaluonnoksen tausta-aineistoksi tulisi liittää Kansainvälisen työjärjestön ILO:n Työpaikkaväkivalta palvelualoilla ja tämän ilmiön vastaiset toimen –ohjeistus, joka neuvoteltiin kolmikantaisesti lokakuussa 2003.

Työterveyslaitoksen mukaan erityisesti keinot naisten työssään tai työhön liittyen kohtaaman lisääntyneen väkivallan kehityksen pysäyttämiseksi ja kääntämiseksi myönteiseen suuntaan ovat tärkeitä. Työterveyslaitos toteaa myös raportin keskittyvän työväkivallan vähentämisen osalta ulkoiseen ja palveluun liittyvään väkivaltaan. Työyhteisön sisäistä väkivaltaa sen sijaan ei käsitellä. Työterveyslaitoksen mukaan työyhteisöjen sisäinen väkivalta on suureksi osaksi henkistä väkivaltaa, kiusaamista häirintää ja epäasiallista kohtelua. Myös siihen on tärkeä kiinnittää huomio (kuten raportissa ansiokkaasti kiinnitetään koulukiusaamisen osalta).

Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer ry pitää tärkeänä etenkin väkivaltaan työtehtävissä liittyvien toimien tehostamista ja järjestelmien luomista, jolla työpaikkaväkivaltaa voidaan vähentää. Lisäksi tärkeää on parantaa työpaikka väkivallan tutkimustiedon hankintaa sekä tilastointi ja erilaisten seuranta menetelmien kehittämistä. Työtehtäviin liittyvä väkivallanriski on työturvallisuuskysymys, johon työsuojelullisilla toimilla tulee varautua ja puuttua. Työnantajalla on velvollisuus ehkäistä ja puuttua havaitsemaansa työväkivaltaan. Tiedotustoimintaa tulee edelleen tehostaa ja työnantajien vastuuta tulee korostaa.

Palvelualojen ammattiliitto PAM ry keskittyy lausunnossaan työväkivaltaan ja toteaa ohjelmaehdotuksen kyseisen jakson suositukset tarpeellisiksi. Lausunnossa esitetään tilastotietoa eri aloilla kohdatun väkivallan yleisyydestä.

Itä-Suomen lääninhallituksen sosiaali- ja terveysosasto pitää työväkivallan vähentämisen suosituksia tärkeinä ja korostaa tälläkin osa-alueella ennaltaehkäisyä. Työväkivallan vähentämiseksi sosiaali- ja terveydenhuollossa halutaan korostaa erityisesti seuraavia suosituksia: ammatillisten valmiuksien lisääminen väkivallasta aloilla, joilla riski on olennainen, työympäristön suunnittelu, tehostetaan omaisuuden suojaamista ja valvontaa, ammattimaisen vartioinnin tarpeen arviointi sekä se, että tarkistetaan riskityöpaikkojen henkilöstömitoitus.

9.1 Väkivallan ilmitulo ja seuranta

Niuvanniemen sairaala katsoo, että työnantajan asianomistaja-asema työpaikkaväkivaltatapauksissa on aiheellista selvittää.

Suomen Lääkäriliitto kannattaa käytäntöä, että kaikista väkivaltatilanteista ja niiden uhista tulee ilmoittaa eteenpäin. Suomen Lääkäriliiton mielestä tämän saman nollatoleranssin tulee koskea myös työpaikalla esiintyvää henkistä väkivaltaa.

Valtakunnansyyttäjänvirasto kommentoi suositusta, jossa esitetään harkittavaksi sitä, pitäisikö työnantajalle antaa asianomistaja-asema työväkivaltarikoksissa. Valtakunnansyyttäjänviraston mukaan väkivaltatekojen kriminalisoinnissa suojelun kohteena ovat yksilön henki, terveys ja ruumiillinen koskemattomuus. Tähän asetelmaan ei ongelmitta sovi se, että jollakin ulkopuolisella taholla olisi määräämisvalta tilanteessa, jossa uhri itse ei jostain syystä haluaisi olla prosessissa aktiivinen. Lisäksi työnantajataho itsekkin voi olla rikosoikeudellisessa vastuussa työpaikalla mahdollistuneesta väkivaltatilanteesta, jos työturvallisuuslain edellyttämät toimenpiteet työntekijän suojaamiseksi työssä uhkaavan ilmeisen väkivallan uhan ehkäisemiseksi on laiminlyöty. Näillä perusteilla ohjelman tätä suositusta ei pidetä kannatettavana.

Elinkeinoelämän keskusliitto EK ei pidä perusteltuna, että työnantajalle annettaisiin asianomistaja-asema työväkivaltarikoksissa.

Helsingin kauppakamari pitää tärkeänä työpaikkaväkivallan sisällyttämistä kansalliseen ohjelmaan väkivallan vähentämiseksi, koska vuoden 2002 työturvallisuuslaissa velvoitettiin työnantaja selvittämään, arvioimaan ja ryhtymään toimiin työntekijää työssään kohtaaman väkivallan ehkäisemiseksi ja poistamiseksi. Kauppakamari kannattaa sitä että työnantajalle annettaisiin asianomistaja-asema työpaikkarikosasioissa. Tällöin työnantaja voisi harkintansa mukaan tehdä työntekijän kohtaamasta väkivallasta tai sen uhasta rikosilmoituksen poliisille. Työnantajalle on annettava keinot täyttää työturvallisuuslain velvoitteet, etenkin väkivallan tai sen uhan ollessa jatkuvaa. Lisäksi on huomioitava se, että eriasteinen häiriökäyttäytyminen vaikuttaa negatiivisesti myös liiketoiminnan harjoittamiseen, jonka takia siihen on voitava myös puuttua.

Työterveyslaitoksen mukaan työväkivallan riskialoilla tulee selvittää, millaiset työyhteisön toimintaan liittyvät ongelmat tai tilanteet lisäävät väkivallan riskiä.

Suomen Lakimiesliitto kannattaa ehdotettua Kauris-menettelyn kehittämistä sekä sen selvittämistä, voidaanko työnantajalle antaa asianomistaja-asema työväkivaltarikoksissa. Esitettyyn yhteisölähestymiskieltoon Suomen Lakimiesliitto sen sijaan suhtautuu varauksin. Suomen Lakimiesliitto ei pidä tarpeellisena eikä tarkoituksenmukaisena yhteisöjen suojaamista vastaavalla menettelyllä.

9.2 Valmiudet kohdata väkivaltaa

Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakesin mukaan sosiaali- ja terveysalalla työssä koetun väkivallan ja sen uhan määrä on noussut viimeisen kymmenen

vuoden aikana. Ammatillisen koulutuksen kehittäminen on erittäin tarpeen riskialttiilla aloilla uhkatilanteiden ennaltaehkäisemiseksi, laukaisemiseksi ja käsittelemiseksi.

Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer ry:n mukaan terveyden- ja sosiaalihuoltoalalla ongelmallista on erottaa sairauteen perustuva väkivaltaisuus muusta väkivaltaisesta käyttäytymisestä. Etenkin ammatilliseen lisäkoulutukseen tulee kiinnittää erityinen huomio tämän seikan huomioimiseksi ja turvallisten työotteiden levittämiseksi. Sosiaali- ja terveydenhuoltoalalla vallitsee osittain kulttuuri, jonka mukaan hoitajien työhön sisältyy yhtenä osana olla väkivaltaisen uhkailun ja väkivaltaisen toiminnan kohteena, tällaisen toimintamallin hiljaista hyväksyntää ei tule sallia, vaan kaikin mahdollisin keinoin tulee pyrkiä väkivallattomaan työyhteisöön alasta riippumatta.

Työterveyslaitoksen mukaan uhkaavan ja väkivaltaisen henkilön kohtaamiseen valmistavaa koulutusta tulee antaa työpaikalla säännöllisesti kaikille sellaisille työntekijöille, joilla on työssä merkittävä riski joutua väkivallan kohteeksi.

Työterveyslaitos toteaa raportissa suositeltavan terveydenhuollon henkilökunnan valmiuksien kehittämistä väkivaltatilanteiden kohtaamisessa ja sen vaikutusten vähentämisessä. Työväkivallan osalta työterveyshuolto on keskeinen resurssi. Työterveyslaitoksen mukaan työväkivallan osalta tulisi painottaa työterveyshuollon roolia ja kehittää erityisesti sen valmiuksia ja mahdollisuuksia tukea työpaikkoja väkivallan ehkäisyssä sekä työväkivallankohteeksi joutuneiden tukemisessa ja auttamisessa.

Työterveyslaitos suosittaa, että esimiehille tulee tarjota tietoa ja koulutusta henkisen väkivallan ja häirinnän tunnistamiseen työpaikalla sekä toimenpiteistä sen ehkäisemiseksi, vähentämiseksi ja syntyneiden tilanteiden käsittelemiseksi. Työterveyslaitos pitää tärkeänä, että työterveyshuoltohenkilöstölle annetaan koulutusta sekä työssä henkisen väkivallan ja kiusaamisen kohteeksi joutuneiden että henkisestä väkivallasta syytettyjen tukemiseen.

Terveys- ja sosiaalialan koulutuksen suorittaneiden alalla työskentelevien ammatti- ja etujärjestö Tehy toteaa, että väkivallan verkkosivujen osalta on mainittava, että Tehyn mielestä Työturvallisuuskeskukselle tehtävä sopii eikä nähdä estettä eikä EU:n Suomen turvallisuutta ja terveyttä koskeville internetsivuille voisi väkivallan sisällyttää nykyistä laajemmin.

9.3 Työyhteisön sisäinen yhteistyö

Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer ry:n mukaan on keskeistä luoda yhteinen tahtotila työpaikoille väkivallattoman työyhteisön aikaan saamiseksi. Väkivaltaa ruokkivan yhteiskunnallisen kehityksen ehkäisemiseen tulee kiinnittää erityistä huomiota, sillä yhteiskunnan taloudellisia ja inhimillisiä resursseja säästetään toimimalla yhteiskuntaa tukevalla eikä hajottavalla tavalla. Tällaista kehitystä tukee voimakkaasti se, että syrjäytymisen ehkäisemisen toimenpiteillä torjutaan etenkin työpaikkaväkivallan syntymistä ja sen seurauksia. Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer ry:n mukaan tähän työhön tulee kiinnittää erityistä huomiota ja taata siihen tarvittavat resurssit.

Työterveyslaitoksen mukaan työpaikoilla tulisi asettaa tavoitteeksi kaikenlaisen väkivallan nollatoleranssi ja rohkaista henkilöstöä raportoimaan kaikki väkivalta- ja uhkatilanteet. Myös kielellinen väkivalta, uhkailu, pilkkaaminen, solvaaminen, nimittely jne. tulee

saattaa systemaattisen raportoinnin kohteeksi. Työyhteisöjen sisällä ilmenevän henkisen väkivallan kohteeksi joutuminen on merkittävä työterveysongelma. Jatkuvan henkisen väkivallan ja epäasiallisen kohtelun kohteeksi joutuminen on voimakas sosiaalinen stressitekijä, joka heikentää kohteeksi joutuneen hyvinvointia ja lisää monenlaisia stressioireita. Henkisen väkivallan vaikutukset ulottuvat myös toisaalta koko työyhteisöön toisaalta väkivallan kohteeksi joutuneen perheeseen ja muuhun lähipiiriin. Työterveyslaitoksen mukaan kiusaajille annettu tuki voi katkaista kiusaamisen kierteen Työterveyslaitos toteaa työturvallisuuslain (§28) velvoittavan työnantajan ryhtymään toimenpiteisiin mikäli työyhteisössä ilmenee työntekijän terveydelle haittaa tai vaaraa aiheuttavaa häirintää tai muuta epäasiallista kohtelua.

9.4 Työympäristö

Suomen Lääkäriliitto korostaa rakenteellisten turvajärjestelmien tärkeyttä, kuten turva- ja hälytyslaitteiden sekä erityisten poistumisteiden rakentamista terveydenhuollossa toimivan henkilöstön suojaamiseksi.

Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakesin mukaan on tarpeen tehostaa työympäristön suunnittelua siten, että häiriötilanteita voidaan ennakoida, ja että työntekijöillä on tarvittaessa mahdollisuus päästä turvaan. Riskityöpaikoilla tarvitaan työpareja ja vartijoita sekä työntekijöiden että asiakkaiden turvaamiseksi.

Työterveyslaitos mukaan työturvallisuuslain 27§:ssä on säädetty työnantajan velvoitteista työssä, johon liittyy ilmeinen väkivallan uhka. Säädöksen mukaan työ ja työolosuhteet on järjestettävä siten, että väkivallan uhka ja väkivaltatilanteet ehkäistään mahdollisuuksien mukaan ennakolta. Työterveyslaitos painottaa, että ohjelman mukaisesti väkivallan uhkaan työssä voidaan varautua ja sitä voidaan ehkäistä monin keinoin. Erityisesti palveluun liittyvään työväkivaltaan voidaan varautua kiinnittämällä huomiota ulkoisiin oloihin, kuten tilaratkaisuihin, huonekalujen sijoittamiseen, näkyvyyteen, kulkuteihin, valvontakameroihin jne. Raportin suosituksissa todetaankin työympäristön, esimerkiksi tilasuunnittelun merkitys häiriötilanteiden synnyn ehkäisyssä.

Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer ry:n mukaan terveyden- ja sosiaalihuollossa työskentelevien naisten osuus alalla toimivista on huomattavan suuri ja täten naisiin kohdistuvan väkivallan runsaus on henkilöstörakenteesta johtuvista syistä myös sosiaali- ja terveydenhuoltoalalla hyvin runsasta. Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer ry:n mukaan henkilöstörakenteellisilla toimilla voidaan myös vaikuttaa väkivalta käyttäytymistä ehkäisevästi. Lisäksi tilannetorjunnan menetelmiin tulee kiinnittää huomio, sillä niillä saavutetaan tuloksia nopeasti vaikka vaikutukset eivät ulotu kaikkeen väkivaltaan. Teknisillä apuvälineillä ja niiden kehittämisellä voidaan hälytysjärjestelmiä parantaa ja turvata pikainen avunsaanti uhkatilanteissa.

Terveys- ja sosiaalialan koulutuksen suorittaneiden alalla työskentelevien ammatti- ja etujärjestö Tehyn mukaan väkivaltateon motiiviin vaikuttaminen, eli tarpeettomien ärsyttävien tekijöiden, kuten jonotusaikojen vähentäminen perustuu yksinomaan työnantajan direktiovaltaan, jolloin viime kädessä on kyse peruspalvelujen osalta kunnallisesta päätöksenteosta.

Helsingin kauppakamari toteaa ohjelmassa esitetystä ammattimaisen vartiointin ja teknisen valvonnan käytön lisäämisestä työpisteissä, että kyseessä on liiketoiminnan kannalta myös kustannuskysymys. Kauppakamarin mukaan lähtökohtana on oltava riittävät poliisiresurssit, joita kauppakeskukset ja yritykset tarpeen mukaan täydentävät teknisillä keinoilla ja vartiointiliikepalveluilla. Päävastuu turvallisuudesta on kuitenkin oltava yrityskohteissakin yhteiskunnalla.

Helsingin kauppakamari kannattaa yritysten yhteistoiminnan lisäämistä työpaikkaväkivallan torjumiseksi, koska koordinoimalla resurssien käyttöä saadaan aikaan kustannustehokasta ja vaikuttavaa toimintaa. Hyvien mallien ja käytänteiden luomiseksi yritysten yhteistoimintaa varten olisi rikosentorjuntaneuvoston hyvä suunnata esimerkiksi projektirahoitusta tähän tarkoitukseen lähivuosina.

Elinkeinoelämän keskusliitto EK:n mielestä työympäristöä koskevat suositukset ovat pääosin kannatettavia.

Työministeriö pitää hyvänä, että työväkivalta on nostettu ohjelmassa esille ja pitää erityisen hyvänä ehdotuksia, jotka liittyvät mm. työtilojen suunnitteluun ja ulkopuolisen vartiointin tarpeen järjestämiseen. Työministeriön näkemyksen mukaan esimerkiksi virkailijakunnan tietoisuuden lisääminen työpaikan riskeistä on oleellista turvallisuuden takaamiseksi.

10. Erityisiä toimia vakavan väkivallan vähentämiseksi ja seurausten lieventämiseksi

10.1 Tappouhkauksiin reagoiminen

10.2 Elektronisen valvonnan käyttö lähestymiskielloissa

10.3 Tiukennukset ampuma-aseiden hallussapitoon

10.4 Ohjeita väestölle

10.1 Tappouhkauksiin reagoiminen

Turun kihlakunnan poliisilaitoks kommentoi suositusta, jossa poliisin tulisi ryhtyä uhattua suojaaviin toimiin ainakin silloin, kun uhkauksen esittää henkilö, jolla on tuomio törkeästä rattijuopumuksesta ja tuomio jostakin väkivaltarikoksesta. Turun kihlakunnan poliisilaitoksen mukaan poliisin voimavarat eivät missään tapauksessa riitä kaikkiin suosituksessa mainittuihin uhkaajiin. Lisäksi heidän mukaansa voidaan miettiä, onko tämäntapainen jaottelu edes tarkoituksenmukaista, koska joka tapauksessa poliisi joutuu ratkaisemaan mahdolliset toimenpiteensä yksittäistapauksittain, missä yhtenä osatekijänä voidaan ottaa huomioon uhkaajan rikostausta.

10.2 Elektronisen valvonnan käyttö lähestymiskiellossa

Kriminaalihuoltolaitoksen mielestä jää epäselväksi, mihin selvityksiin suositus elektronisen valvonnan käytöstä perustuu. Elektronisen valvonnan käyttö on raskas kansalaisen vapauteen puuttuva interventio. Millaisiin tapauksiin sitä sovellettaisiin (erityisen väkivaltaiset) ja millä tavalla se pantaisiin täytäntöön? Lähestymiskielto tarkoittanee sitä, että oikeus voi kieltää jotain henkilöä lähestymästä toista (tietyt alueet ja paikat), mutta ei muuten voi rajata hänen liikkumisvapauttaan. Esityksessä on viitattu sähköisesti valvottuun kotiarestiin ja siitä saatuihin myönteisiin kokemuksiin. Kriminaalihuoltolaitos pitää viittausta Ruotsin kokemuksiin jopa harhaanjohtavana, sillä Ruotsissa käytössä on seuraamus nimeltään ”intensiv övervakning med elektronisk kontroll”. Sen hyvistä tuloksista kiitos lankeaa pääosin valvojien vastuulla olevalle päihdekontrollille sekä muulle monipuoliselle ja intensiiviselle työlle, jota tuetaan sähköisellä kontrollilla. Se ei siis suinkaan yksinään ole mainittua hyvää tulosta saanut aikaan.

10.3 Tiukennukset ampuma-aseiden hallussapitoon

Tasa-arvovaltuutettu kannattaa suositusta (s 64), jonka mukaan poliisin tulisi johdonmukaisesti kieltäytyä antamasta aseenkantolupaa tai peruuttaa olemassa oleva lupa silloin kun henkilö on tiedetty väkivaltaiseksi tai alkoholiongelmaiseksi.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta TANE kannattaa toimia aseenkantolupakäytännön tiukentamiseksi (luvan peruuttamien väkivaltarikoksiin syyllistyneiltä tai alkoholisoituneilta).

Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes tukee ehdotuksia ampuma-aseiden hallussapidon tiukentamiseksi.

Etelä-Suomen lääninhallituksen sosiaali- ja terveystieteiden osaston mielestä tiukennukset ampuma-aseiden hallussapitoon on saatava lainsäädäntöön.

Sosiaali- ja terveysministeriön perhe- ja sosiaaliosaston ja talous- ja suunnitteluosaston mielestä ohjelmassa on aiheellisesti kiinnitetty huomiota ampuma-aseiden käyttöön väkivallanteossa. Lupien peruuttaminen on mahdollista tehdä nykyisenkin lainsäädännön mukaan ja käytäntöä olisikin syytä selvittää ja mahdollisesti tiukentaa.

Oulun lääninhallituksen poliisiosasto kannattaa ampuma-aseiden hallussapitolupien tehokkaampaa peruuttamista erityisesti päihderiippuvaisilta henkilöiltä. Oulun läänin poliisiosasto toteaa ampuma-aselainsäädännön osalta, että vastoin ehdotuksen tekstiä, lainsäädäntöä olisi tarkistettava peruuttamisäännösten osalta. Nykyinen säännös, ampuma-aselain 67 §, ei sisällä suoraan mahdollisuutta päihteiden käytön vuoksi peruuttaa ampuma-aseiden hallussapitolupaa. Asia on tältä osin enemmänkin hallinto-oikeuksien linjausten varassa.

10.4 Ohjeita väestölle

Ei yksityiskohtaisia lausuntoja.

11. Toimet väkivallan uhrien auttamiseksi ja tukemiseksi

11.1 Pelastustoimi

11.2 Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluverkosto

11.3 Uhrien tuki- ja korvausjärjestelmä

11.4 Uusiutuvan uhriksi joutumisen ehkäisy

Vähemmistövaltuutetun mukaan tavoitteena tulisi pitää sitä, että mahdollisimman monessa uhrille apua tarjoavassa palveluverkostossa olisi valmiuksia kohdata myös toisesta kulttuurista lähtöisin oleva ja muuta kuin suomea tai ruotsia pääkielenään puhuva henkilö. Ellei tämä ole mahdollista, tulisi puutetta korvata tukemalla etnisten vähemmistöjen omien järjestöjen tai tukipisteiden toimintaa näiden tilanteiden hoitamisessa.

Rikosuhripäivystys mukaan taloudellisia resursseja tulisi ohjata pitkäjänteisesti rikoksen uhreille kohdennettuun palvelutuotantoon. Hyvän ja laaja-alaisen palveluverkoston väkivaltaa ehkäisevä vaikutus pitäisi tunnistaa ja tunnustaa nykyistä selkeämmin. Mitä parempi palveluketju- ja verkosto meillä on, sitä suurempi on sen väkivaltaa ennalta estävä vaikutus.

Itä-Suomen lääninhallituksen sosiaali- ja terveysosaston mielestä kappale 11 jää ohueksi ja päällekkäiseksi suhteessa muihin kappaleisiin ja sosiaali- ja terveydenhuollon palveluverkosta koskevat suositukset vähäisen maininnan tasolle. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut ja suositukset niiden kehittämisen suhteen on mainittu kappaleissa 6,7,8,9 ja 10. Itä-Suomen lääninhallituksen sosiaali- ja terveysosasto ehdottaa, että tämä kohta siirrettäisiin ja sisällytettäisiin em. kappaleisiin.

11.1 Pelastustoimi

Sosiaali- ja terveysministeriön perhe- ja sosiaaliosasto katsoo, että sosiaalipäivystyksen ja kokonaisuudessaan sosiaalihuollon ja hätäkeskustoiminnan yhteistyö on riittävän kehittämisen kohteena tämän hetkisin toimin.

11.2 Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluverkosto

Ei yksityiskohtaisia lausuntoja.

11.3 Uhrien tuki- ja korvausjärjestelmä

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallitus toteaa, että Rikosuhripäivystyksen roolia, sen toimintaa ja organisaatiota voidaan pitää jo vakiintuneena ja on tiedostettava

sen vahvuuden olevan sen toiminnan ja organisaation luonteessa kolmannen sektorin edustajana. On tärkeää, että roolissaan uhrin tukijana Rikosuhripäivystys on riippumaton toimija. Valtiovallan ja kolmannen sektorin yhteistyössä uhrien auttamiseksi tämä asetelma on syytä säilyttää ja päivystyksen toiminnan vahvistamiseksi valtiolta voi osoittaa tukensa vahvistamalla resursointia. Uhrien auttamisessa koordinaation vahvistaminen on kannatettava tavoite. Erityisesti on toivottavaa, että sosiaalipäivystyksen kehittäminen johtaa viranomaisten välisen yhteistyön vahvistumiseen.

Rikosuhripäivystyksen mukaan kansallisessa ohjelmassa väkivallan vähentämiseksi ehdotetaan selvitettäväksi heidän toimintansa nivomista sosiaalipäivystyksiin. Tämä ehdotus ei huomioi RIKU:n luonnetta ja toimintaperiaatteita kolmannen sektorin toimijana, järjestöjen ja kirkon verkostomuotoisena yhteistyöhankkeena. Rikun yhteistyösopimukseen perustuvassa organisaatiossa hyödynnetään toteuttajatahojen monialaista palveluketjua ja asiantuntemusta ja aktiivinen yhteistyö viranomaisten kanssa kuuluu sen toimintaperiaatteisiin. Toiminta on ammatillisesti ohjattuun vapaaehtoistyöhön perustuvaa, viranomaisten toimintaa täydentävää tukitoimintaa. RIKU:n rinnakkaistoimijoita yhteistyökumppaneina ovat kriisipalveluita tuottavat tahot kuten turvakodit ja kriisikeskukset, jolloin rikosuhri- ja kriisityö muodostavat asiakkaalle yhden palvelupisteen palveluketjun toteutumisen. Yhteistyöstä on hyötyä asiakkaille ja työntekijöille. Tällainen yhteistyö on arkipäivää tälläkin hetkellä useassa RIKU:n aluetoimistossa ja palvelupisteessä. Yhdistämättä RIKU:a viranomaistoimintaan, se pitää erityisen tärkeänä, että yhteistyötä ja työnjakoa sosiaalipäivystysjärjestelmän ja muun viranomaistoiminnan mm. poliisi- ja oikeushallinnon kanssa kartoitetaan, ja kehitetään, jotta palveluketjun mahdolliset todelliset puutteet voitaisiin havaita RIKU:n itsenäinen asema kolmannen sektorin toimintana tuo tärkeän lisäarvon sekä avun tarvitsijoille että yhteistyökumppaneille. Rikosuhripäivystys on kiinnostunut olemaan mukana ohjelmassa esitettyjen tavoitteiden ja suositusten edelleen kehittämisessä ja toteuttamisessa.

Rikosuhripäivystyksen mukaan ohjelmassa ei ole saanut riittävää huomiota väkivallan uhrien tarvitsema henkilökohtainen tuki oikeusprosessin eri vaiheissa. Väkivallan uhriksi joutuneet miehet ja naiset ikään ja kansallisuuteen katsomatta tarvitsevat puhelintuen, kriisiterapian, oikeusavun, turvakoti/ asumispalvelujen, toimeentulotuen lisäksi mm. henkilökohtaista tukea oikeusprosessin eri vaiheissa.

Espoon kihlakunnan poliisilaitoksen mukaan väkivallan uhrin aseman edistämistä tulee toimilla edelleenkin kehittää. Tärkeiksi katsotaan järjestöjen ja muiden toimijoiden tuottamat palvelut.

Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes tukee ehdotuksia väkivallan uhrien auttamiseksi.

12. Uusintarikollisuuden, järjestäytyneen rikollisuuden ja rasistisen väkivallan ehkäisy

12.1 Uusintarikollisuuden vähentäminen

12.2 Järjestäytyneen rikollisuuden torjunta

12.3 Rasistisen väkivallan ehkäiseminen

12.1 Uusintarikollisuuden vähentäminen

Kriminaalihoitolaitos katsoo, että ensiksikin olisi ollut syytä määritellä tarkemmin, mitä uusintarikollisuudella yleensä tarkoitetaan ja mikä on uusintarikollisuuden ja väkivaltarikollisuuden suhde. Lisäksi epäselväksi jää KHL:n mukaan myös uusimisriskiarvioita koskeva lause, ja niitä olisi pitänyt perustella tarkemmin kuin mitä nyt on tehty.

Kriminaalihoitolaitos esittää myös, että kognitiivisia taitoja ja päihdehoidon mahdollisuuksia lisäävien ohjelmien lisäksi pitäisi suositella omana osionaan vankilasta vapautuneen elinolojen ja tarvittavien tukipalveluiden sekä niihin liittyvän viranomaisyhteistyön järjestämistä eri tasoilla. Lisäksi olisi pitänyt eriytyneemmällä tavalla kuvata, mitä tukipalvelujen ja elinolojen järjestämisellä tarkoitetaan. Luvun viimeisessä kappaleessa todetaan, että erilaisilla ohjelmilla voidaan saavuttaa tuloksia jo riskinuorten kanssa. Tätä kysymystä olisi voitu pohtia jossain toisessa yhteydessä (esim. luku 13.1 Lasten ja nuorten ja näihin kohdistuvan väkivallan vähentäminen).

Nuorisotutkimusseura ry katsoo, että uusintarikollisuutta koskeva osio on liiaksi vankilapainotteinen ja siinä on ohitettu kokonaan yhdyskuntaseuraamustyö.

Terveystieteiden tutkimuskeskus ry katsoo, että suosituksissa tulisi painottaa päihdeongelmaisten vankien hoitopolkujen jatkumista myös vapautumisen jälkeen. Jos vangit jäävät vapaututtuaan ilman tarvittavaa hoitojatkumoa, kasvaa uusintarikollisuuden riski merkittävästi. Ehkäisevää päihdetyötä tekevillä järjestöillä on tärkeä rooli päihdeongelmaisten vankien tukemisessa vapautumisen jälkeen.

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallitus katsoo, että ongelma uusintarikollisuuteen vaikuttamisessa on se, että kuntoutukseen, tuettuun työllistämiseen, asunnon järjestämiseen ja normaalista elämästä selviämiseen tarvittavaan psykososiaaliseen tukeen ei löydy resursseja yhteiskunnalta, eli tuomion suorittaneen kotikunnasta. Tämä perusongelma olisi syytä tuoda ohjelmassa selvästi esiin, koska kyse on poliittisen päätöksenteon asiasta ja valtiovalta voisi tahtoessaan puuttua tilanteeseen. Ohjelmassa ei valitettavasti esitetä resurssikysymyksiin liittyviä näkökohtia ja suosituksia.

Niuvanniemen sairaalan näkemyksen mukaan uusintarikollisuuden vähentämisasiossa tulisi kuulla niinkin marginaalisen erikoisalana kuin oikeuspsykiatrian asiantuntemusta vielä jo tähän kirjatun lisäksi.

Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes tukee ehdotuksia uusintarikollisuuden ehkäisyksi.

Kriminaalihuollon tukisäätiö KRITS pitää ohjelmaluonnoksen puutteena sitä, että tarkastelussa on jäänyt vähemmälle huomiolle kriminaalihuollon asiakkaisiin, vankeihin ja vapautuviin liittyvä väkivallan ehkäisytyö sekä jälkihuollon kysymykset. Uusintaväkivallan ehkäisyssä tulisi keskeinen huomio asettaa niiden toimenpiteiden kehittämiseen, miten vankeusaikana ja erityisesti vapautumisen ensi kuukausina voidaan tukea kohderyhmään kuuluvia niin, että todennäköisyys näiden väkivaltaiseen käyttäytymiseen laskisi. On ilahduttavaa, että seuraamusjärjestelmässä pyritään nykyisin määrätietoisesti rakentamaan erilaisia uusintarikollisuutta ehkäiseviä ohjelmia myös väkivallan ehkäisyn osalta. Vaille riittävää huomiota on jäänyt vastaavien ohjelmien kehittäminen ja toteuttaminen vapaudessa erityisesti riskiryhmiin kuuluville. Kuntien vastuulla oleva jälkihuolto vastaa huonosti uusintarikollisuuden ehkäisytarpeisiin (asunnottomuus, toimeentuloturva, kuntoutusjatkomot, palvelujen puute).

Suomen Lakimiesliitto korostaa vapautuviin vankeihin kohdistuvien tukitoimien tärkeyttä sekä mielenterveyspalvelujen tärkeyttä väkivaltarikosten ehkäisyssä.

Sosiaali- ja terveysministeriön perhe- ja sosiaaliosasto pitää hyvänä sitä rangaistusten täytäntöönpanossa viime vuosina kehittämisen kohteena ollutta suuntausta, missä teon syihin, kuten väkivaltaan ja seksuaalirikoksiin on pyritty vaikuttamaan erilaisin ohjelmin rangaistusaikana. Nämä ohjelmat voisivat olla osana myös vapaudessa suoritettavia rangaistuksia.

Itä-Suomen lääninhallituksen sosiaali- ja terveysosasto pitää tärkeinä sosiaali- ja terveydenhuollon näkökulmasta seuraavia suosituksia, joissa korostetaan päihdehoidon mahdollisuuksia ja tukitoimia sekä koulutusta ja osaamista sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstölle.

12.2 Järjestäytyneen rikollisuuden torjunta

Kriminaalihuollon tukisäätiö KRITS katsoo, että ohjelmassa olisi pitänyt ottaa esille myös vankiloiden sisäinen väkivalta ja siihen vaikuttaminen.

Keskuskauppakamari katsoo, että vaikka ohjelmaehdotuksessa ei ole erillisiä toimenpidesuosituksia järjestäytyneen rikollisuuden torjumiseksi, liittyvät järjestäytynyt rikollisuus ja väkivalta kuitenkin toisiinsa, koska väkivaltaa käytetään rikollisten tavoitteiden saavuttamiseen. Yritysten näkökulmasta on välttämätöntä, että ohjelmassa otetaan huomioon järjestäytyneen rikollisuuden erillisluonne ja sen kasvava uhka elinkeinoelämälle.

Terveyden edistämisen keskus ry katsoo, että huumeongelman ehkäisyyn panostaminen on merkittävässä roolissa myös järjestäytyneen rikollisuuden torjunnassa.

Tasa-arvovaltuutettu esittää harkittavaksi, tulisiko järjestäytyneitä rikollisuutta koskevaan kohtaan (s. 70) sisällyttää esimerkiksi ihmiskauppa, prostituutio ja ihmissalakuljetus, jotka kytkeytyvät usein järjestäytyneeseen rikollisuuteen.

Sosiaali- ja terveysministeriön talous- ja suunnitteluosasto katsoo, että järjestäytyneitä rikollisuutta koskevaan kohtaan tulisi laittaa myös järjestäytyneen rikollisuuden laajimpia muotoja kuten ihmiskauppa, paritus, prostituutio, ihmissalakuljetus ja laittoman työvoiman välitys.

Keskusrikospoliisi huomauttaa, että mietinnössä on käsitelty suppeasti järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvän väkivaltarikollisuuden erityispiirteitä. Keskusrikospoliisi erittelee nämä erityispiirteet seuraavasti: ryhmien sisäinen väkivalta (kurinpito- ja ylenemisjärjestelmä), ryhmien keskinäinen väkivalta (toimialuejaot ja muu välienselvittely), viranomaisiin, todistajiin ja kanssaepäiltyihin kohdistuva väkivallan uhka, rikollisryhmien tarjoamat väkivaltaiset palvelut (velanperintä ym.), vankilarikollisuus, sekä Suomessa vaikuttavien ulkomaisten rikollisryhmien väkivallan ja väkivaltaisten toimintatapojen ulottuminen Suomeen.

Keskusrikospoliisi katsoo, että ohjelmassa tulisi tuoda esille järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvän väkivaltarikollisuuden erityispiirteitä, esimerkiksi vankilaväkivaltaa. Keskusrikospoliisin mukaan ohjelmassa tulisi käsitellä viranomaisiin ja todistajiin kohdistuvia turvallisuusuhkia, jotka eivät tosin toistaiseksi ole olleet määrällisesti huomattavia, mutta joihin on kuitenkin suhtauduttava vakavasti yhtäältä väkivallan kohteen henkilökohtaisesta näkökulmasta että toisaalta rikostutkinta- ja oikeusjärjestelmän uskottavan toiminnan varmistamiseksi. Keskusrikospoliisi katsoo, että ohjelmassa tulisi esittää suosituksia erityisesti todistajansuojelua koskevien järjestelyjen vahvistamiseksi.

Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes tukee toimia väkivallan järjestäytyneen rikollisuuden ehkäisyksi.

Amnesty Internationalin Suomen osasto oudoksuu sitä, että järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaa koskevassa kohdassa tai muuallakaan ei edes mainita naiskauppaa. "Naiskauppa on naisiin kohdistuvan väkivallan muoto ja vakava ihmisoikeusloukkaus, joka vaatii useita erityistoimenpiteitä. Naiskauppaan voi myös liittyä vakavia pahoinpitelyrikoksia."

12.3 Rasistisen väkivallan ehkäiseminen

Vähemmistövaltuutettu ehdottaa, olisiko syytä harkita väkivallan vähentämisen ohjelman tämän osan nimeämistä uudelleen rasistisen väkivallan ehkäisemiseksi ja *väkivaltaan puuttumiseksi*. Ohjelman osaksi tulisi ottaa se, että poliisi kehittää toimintaansa rasistisiin rikoksiin puuttumisessa, jota kautta myös etnisten vähemmistöjen luottamus poliisin toimintaan lisääntyy. Tältä osin tarvittaisiinkin tutkimustietoa poliisille tehtyjen rasististen rikosten selvittämisestä sekä siitä miltä osin rikosilmoitukset ovat johtaneet syytteeseen ja myöhemmin tuomioihin. Vähemmistövaltuutetun havainnot siitä, että poliisi ei useinkaan kirjaa rasistista motiivia rikoksesta tehtyyn rikosilmoitukseen tai että syrjäntärikoksesta tehtyä ilmoitusta vähätellään näyttäisivät osoittavan että perusteita epäluottamukselle on olemassa. Tältä osin ohjelman toimeenpanossa tulisi olla yhtäläisyyttä niiden suositusten kanssa, joita on tehty kohdassa 8.2.

Vähemmistövaltuutetun mukaan riittävän aikainen puuttuminen ns. arkipäivän rasismiin eli rasistiseen häirintään on keskeinen tavoite etnisten vähemmistöjen turvallisuutta parannettaessa. Yhdenvertaisuuslaki (21/2004) tarjoaa työelämässä ja palvelujen

tarjonnassa mahdollisuuden puuttua tehokkaasti rasistiseen häirintään. Koska laki ei ulotu yksityisten ihmisten välisiin suhteisiin, olisi rikoslaissa syytä selvemmin kriminalisoida häirintä yksittäisten ihmisten välillä silloin kun se perustuu esimerkiksi uhrin etniseen alkuperään. Myös tiukentamalla rikoslain kiihottamista kansanryhmää vastaan koskevan säännöksen sanamuotoa ja tulkintaa voitaisiin viestittää tuomitsevampaa suhtautumista rasistisiin viesteihin ja tekoihin. Yleisiin asenteisiin ja suhtautumiseen rasistisiin loukkauksiin voitaisiin joltakin osin vaikuttaa esimerkiksi tiedotuskampanjoilla. Tietoa häirintään ja väkivaltaan puuttumisen keinoista ja saatavilla olevasta tuesta voisi käsitellä esimerkiksi kuntien kotouttamisohjelmissa.

Keskuskauppakamari katsoo, että yritysten näkökulmasta ulkomaalaisiin ja etniseen vähemmistöihin kohdistuvaan rasistiseen väkivaltaan, sen syihin ja seurauksiin on puututtava tehokkaasti. Yrityksen koko henkilöstön on tunnettava olonsa turvalliseksi niin työssä kuin vapaa-aikana. Ohjelmaehdotuksessa esitettyjen ennalta ehkäisevien toimenpiteiden lisäksi rikoksien uhreille tarkoitettuja, nykymuodossaan puutteellisia palveluja tulee kehittää. Lisäksi yritykset voivat osaltaan tukea ulkomaisen tai etniseen vähemmistöön kuuluvan työvoiman kotouttamisessa. Tämä edellyttää yritysten ja työyhteisöjen asenteiden ja toimintakulttuurien kehittämistä, jotta monikulttuurisuus työelämässä voi lisääntyä.

Suomen Vanhempainliitto katsoo, että rasistisen väkivallan ehkäisemiseen tulee panostaa. Kouluihin tulee saada rasismien vastaista kasvatusta ja suvaitsevaisuuskasvatusta, ennen kaikkea monikulttuurista toimintaa, erilaisten ihmisten kohtaamisia luonnollisissa tilanteissa.

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallitus katsoo, että kuten ohjelmassa on esitetty kehitettäväksi keinoja sekä etnisten vähemmistöjen sisällä tapahtuvaan että heihin valtaväestön taholta kohdistuvaan väkivaltaan puuttumiseen, on tärkeää myös sisällyttää etnisiä kysymyksiä ja rasismien ehkäisyn valmiuksia viranomaistehtäviin hakeutuvien peruskoulutukseen.

Opetusministeriön mukaan rasistisen väkivallan vähentämiseksi opetusministeriön toimialalla on keskeisessä asemassa monikulttuurisuuden ja suvaitsevaisuuden edistäminen. Kasvatustoiminta suuntautuu koulun ohella kansalaisjärjestöjen ja kuntien nuorisotoimien kautta suomalaisiin nuoriin. Toisaalta on kysymys maahanmuuttajapolitiikasta, jolla pyritään kotouttamaan maahanmuuttajia, tukemaan heidän kulttuurista identiteettiään sekä parantamaan ja lisäämään kantaväestön ja maahanmuuttajaryhmien sekä kansallisten etnisten vähemmistöjen rakentavaa vuorovaikutusta.

Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes tukee ehdotuksia rasistisen väkivallan ehkäisyksi.

Opetushallitus katsoo, että suvaitsevaisuutta ja erilaisuuden hyväksymistä edistävät toimenpiteet koulutuksessa ja yleensä yhteiskunnassa auttavat maahanmuuttajien kotoutumista ja sijoittumista työelämään tuottaviksi yhteiskunnan jäseniksi. Tämä on omiaan vähentämään aika ajoin nuorison keskuudessa ilmenevää rasistista väkivaltaisuutta

Ihmisoikeusliitto ry:n mukaan rasismirikoksien osalta ohjelma kiinnittää huomiota vain vakavimpiin rikoksiin; ohittamalla syrjintä eri muodoissa avataan portteja myös vakavammalle väkivaltaiselle syrjinnälle ja rasismille. IOL toteaa, että kansalaisten

asennoitumiseen maahanmuuttajia ja etnisiä vähemmistöjä kohtaan vaikuttaa oleellisesti, miten tiedotusvälineet uutisoivat rasistisista rikoksista tai etniseen vähemmistöön kuuluvan henkilön tekemästä rikoksesta. Rasistisen väkivallan ennaltaehkäisyn kannalta on ensisijaisen tärkeää, että Suomessa puututaan tulevaisuudessa aktiivisemmin internetissä levitetävään rasistiseen ja muukalaisvihamieliseen aineistoon ja propagandaan. IOL toteaa myös, että tulevaisuudessa tulisikin huolehtia siitä, että poliisivoimien edustajat kiinnittävät huomiota siihen, etteivät he anna esimerkiksi vähätteleviä lausuntoja rasistisista rikoksista.

Työministeriö katsoo, että ottaen huomioon rasismin vakavuus ilmiönä ja uhkana, tulisi kysymys nostaa yhdeksi ohjelman prioriteeteiksi. Työministeriö tukee ohjelmassa esitettyjä suosituksia ja esittää niihin lisättäväksi rikoslain arvioinnin rasististen rikosten seuraamusten osalta sekä syyttäjälaitoksen ja poliisin yhteistyön rasististen rikosten tunnistamiseksi ja niihin puuttumiseksi.

Folkhälsan katsoo, että etnisiin vähemmistöihin ja maahanmuuttajiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen työtä tulisi kehittää. Tutkimusten mukaan 70 prosenttia rasististen rikosten kohteeksi joutuneista henkilöistä eivät tee ilmoitusta poliisille. Avainryhmiä tulisi kouluttaa ja kaikille kansalaisille taata samat suoja ja tarjota rasistisen rikoksen kohteeksi joutuneelle mahdollisuus esim. tukihenkilöön.

Itä-Suomen lääninhallituksen sosiaali- ja terveysosasto pitää tärkeänä, että kouluyhteisöissä suhtaudutaan vakavasti ja puututaan nopeasti rasistisia piirteitä omaavaan koulukiusaamiseen tai väkivaltaan.

13. Rikostunnusmerkistöjen täsmennyksiä ja ehdotuksia muiksi rikosoikeudellisen järjestelmän tai lainmuutoksiksi

13.1 Lasten ja nuorten ja näihin kohdistuvan väkivallan vähentäminen

13.2 Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentäminen

13.3 Työväkivallan vähentäminen

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallitus pitää koko lukua onnistuneena kokonaisuutena ja siinä esitettyjä selkeitä suosituksia kannatettavina.

Valtakunnansyyttäjänvirasto ehdottaa, että ylläpidetään tehokasta rangaistusuhkaa sellaisissa väkivallan teoissa, jotka ovat tekotavaltaan vakavia, joihin liittyy toistuvuutta ja alistavuutta tai joihin liittyy rasistinen motiivi. Esitutkinnassa ja syyteharkintavaiheessa tulisi ottaa huomioon se, että pahoinpitelytapauksissa rasistinen motiivi voi olla sellainen muu rikokseen liittyvä seikka, joka esimerkiksi käytetyn väkivallan taikka aiheutettujen vammojen vähäisyydestä huolimatta saa aikaan sen, ettei tekoa voida pitää kokonaisuutena arvostellen vähäisenä ja siten lievänä pahoinpitelynä. Väkivaltarikoksia koskevassa syyttämisen- ja tuomitsemiskäytännössä on tavallista, että myös vammoja aiheuttava nyrkillä lyönti saatetaan luokitella lieväksi pahoinpitelyksi, jolloin se johtaa joko toimenpiteistä luopumiseen tai sakkorangaistukseen. Ruotsissa vastaavassa arvioinnissa olennainen merkitys annetaan sille, onko lyöty ”avoimella kädellä” vai ”suljetulla kädellä”. Nyrkillä lyöntiä pidetään siinä määrin vakavana, että teosta seuraa pääsääntöisesti vankeusrangaistus. Tavoiteltavaa on, että Suomessakin pyritään sekä esitutkinnassa että syyteharkintavaiheessa suhtautumaan ankarammin tekotavaltaan vakavana pidettävään väkivaltaan, esimerkiksi juuri nyrkillä lyömiseen, vaikka sen aiheuttamat vammat yksittäistapauksessa olisivat lieviä. Valtakunnansyyttäjän mukaan ohjelmassa ehdotettu suositus siitä, että teon toistuvuus ja alistavuus lisättäisiin lainmuutoksella pahoinpitelyn kvalifiointiperusteiksi, on kannatettava. Muutos toisi parisuhdeväkivallan erityispiirteet tarpeellisella tavalla rikosoikeudellisen arvioinnin piiriin.

13.1 Lasten ja nuorten ja näihin kohdistuvan väkivallan vähentäminen

Kriminaalihuoltolaitos katsoo, että luku korostaa rikosprosessin merkitystä lasten ja nuorten väkivaltaisuuden ja muun ongelmakäyttäytymisen ratkaisumallina, vaikka sosiaalitoimen, koulun ja kodin osuutta olisi ollut syytä tuoda esiin laajemmin. Suosituksessa korostettu poliisin ja sosiaalitoimen yhteistyö ja varhaisen puuttumisen toimintakäytännöt olisi pitänyt esittää myös tekstiosassa, jossa niitä olisi voitu perustella tarkemmin samalla tavalla kuin poliisin ja oikeuslaitoksen toimintaakin.

Nuoria koskevaa seuraamusjärjestelmää esitetään kehitettäväksi niin, että jokaiselle nuorelle löydetään hänen kannaltaan optimaaliset, uusintarikollisuutta katkaisevat ja väkivaltaa ehkäisevät toimenpiteet. Suosituksissa päädytään kuitenkin ristiriitaisesti yksipuolisiin ja helpolta tuntuviin ratkaisuihin ja esitetään kehitettäväksi ”nopeita, nuorten

oikeusturvaa vaarantamattomia, rikoskierteen katkaisevia toimenpiteitä”, joista esimerkkinä nostetaan esiin kotiaaresti. Pelkästään nopeasti vaikuttavia ratkaisuja ei olisi ollut syytä poimia esimerkiksi, jos halutaan korostaa optimaalisia, pitkäjänteisiä ja yksilöllisiä vaihtoehtoja.

Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry:n mukaan ohjelmassa mainitaan kaksi sinänsä myönteistä rikosoikeudellista prosessia, nuorten rikosten käsittelyprosessin nopeutettu aikataulu ja sovittelutoiminta. Näiden kahden toimintatavan väliseen suhteeseen olisi syytä kiinnittää erityistä huomiota, koska on tullut tietoon tapauksia, että nopeutetun prosessin (nuori on pikaisesti tuotu käräjäoikeuteen tuomittavaksi) vuoksi ei olla nuorelle ehditty edes ehdottaa sovittelumenettelyä, vaikka nuoren rikkomus olisi ollut omiaan siihen.

Itä-Suomen lääninhallituksen poliisinosaston mukaan poliisin ja sosiaalitoimen yhteistyön kehittämiseen muun muassa varhaisen puuttumisen toimintakäytäntöjen osalta liittyvän suosituksen mukainen toiminta on jo tällä hetkellä järjestetty hyvin esimerkiksi joissakin Itä-Suomen läänin kunnissa, mutta järjestelyjen kirjavuus ja yhteisen toimintatavan puute saattaa asettaa kansalaiset eriarvoiseen asemaan riippuen heidän asuinkunnastaan. Erityisesti mainitun puutteen korjaamiseksi yhteistyövelvoitteen asettaminen on perusteltua. Nuorten tekemien rikoksien käsittelyprosessin nopeuttamiseen, nuorten rikosseuraamusjärjestelmän kehittämiseen ja rikosasioiden sovittelutoiminnan valtakunnallistamiseen liittyvät suositukset ovat myös tärkeitä.

Ihmisoikeusliitto ry toteaa, että lapsiin kohdistuvaa kaikenlaista väkivaltaa koskeva lainsäädäntö olisi syytä tarkistaa. Lapsiin kohdistuvan väkivallan määritelmää tulisi rikosoikeuden lisäksi pohtia myös muista näkökulmista, kuten sosiaalisesta, lääketieteellisestä ja psykologisesta. Rikosoikeuteen painottuva näkökulma väkivaltamääritelmään näyttää vahvistaneen viranomaisten salassapitotulkintoja ja estäneen niiden välistä yhteistyötä. Lähtökohtana tulisi olla väkivallan ja kaltoin kohtelun määrittäminen lapsen näkökulmasta lapsen edun mukaisesti.

13.2 Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentäminen

Lausunnot on esitetty kappaleessa 8.

13.3 Työväkivallan vähentäminen

Niuvanniemen sairaala pitää kohdassa 13.3 esitettyä suositusta väkivaltatilanteen jälkihoidon lisäämisestä lakiin erittäin tarpeellisena.

Terveys- ja sosiaalialan koulutuksen suorittaneiden alalla työskentelevien ammatti- ja etujärjestö Tehyn mukaan tulevaan ohjelmaan tulisi saada yhtenä osana mukaan myös lainsäädäntöuudistukset omana kokonaisuutenaan. Tehyn mielestä tarvitaan useita lakimuutoksia kuten työturvallisuuslakiin (jälkihoito), rikoslakiin (työnantajalle asianomistaja-asema ja pahoinpitelyrikoksen tunnusmerkistön täsmentäminen) ja järjestyslakiin (yleisen paikan järjestysvastuu). Terveystieteidenhuollossa yleisen paikan järjestysvastuun selvittäminen kuuluisi tähän nopeamman aikataulun piiriin. Nyt potilas

voi sairaalaan tullessaan tuoda laukussaan vaikka ampuma-aseen eikä tätä laukun sisältöä voi kukaan tarkastaa rikkomatta yksityisyyden suoja.

Elinkeinoelämän keskusliitto EK korostaa, että rikostunnusmerkistöjen täsmennysten tulee koskea myös työväkivaltaa. Se pitää perusteltuna selvittää pahoinpitelyn kvalifiointiperusteita ja yleisen syytteen alaisuuden ja asianomistajarikosten suhdetta. Se ei pidä perusteltuna antaa työnantajalle asianomistaja-asemaa työväkivaltarikoksissa.

14. Seuranta- ja tilastointijärjestelmän kehittäminen

Helsingin kihlakunnan poliisilaitos katsoo, että ohjelman toimenpidesuosittelun jalkauttaminen käytännön tasolle vaatii rinnalleen tehokkaan seurantajärjestelmän. Seuranta- ja tilastointijärjestelmän tulee nivoutua vahvasti toimintojen ohjaamiseen ja toteutukseen, jotta kyetään toteamaan ohjelman mukaisten toimenpidesuosittelun toimivuus ja tehokkuus. Tehokkaan seurannan avulla kyetään toteamaan, ovatko ohjelman toimenpiteet oikeita ja riittäviä vai tulisiko niitä pyrkiä muuttamaan konkreettisen kokeilun jälkeen.

Lastensuojelun Keskusliitto kannattaa esitystä, jonka mukaan tilastointi- ja seurantajärjestelmää kehitetään siten, että uhritutkimuksina tehtäisiin myös lasten ja nuorten väkivaltakokemuksia koskevia kyselyjä. Nämä tulisi liiton mielestä toteuttaa julkisen vallan toimesta, sillä lapsiin kohdistuvien rikosten säännönmukaisen seurannan tulee kuulua yhteiskunnan rutiininomaiseen tilastotuotantoon. Keskusliitto katsoo, että ruumiillisen kurituksen lisäksi tähän seurantaan on liitettävä myös tutkimus lapsiin kohdistuvista seksuaalirikoksista, jota koskevat tiedot perustuvat 1990-luvulla keskusliiton tekemään tutkimukseen. Myöhempi seuranta perustuu viranomais selvityksiin, jotka eivät kuitenkaan kuvaa seksuaalisen hyväksikäytön määrän kehitystä, vaan viranomaistoiminnan aktiivisuutta ja ilmoittamisalttiuden vaihteluita. Aikuisiin kohdistuvia rikoksia seurataan uhritutkimuksissa säännöllisin väliajoin ja näin tulisi olla myös lasten osalta.

Niuvanniemen sairaalan mukaan tekijään (yksilöön) suuntautuva näkökulma tulisi olla esillä väkivallan tilastoinnin, kuolemansyyntä selvittämisen sekä uhritutkimuksen lisäksi.

Kansanterveyslaitos katsoo, että koska tietorakenteet ja käytetyt luokitukset niin tapaturmien kuin väkivallan tilastointi- ja seurantajärjestelmissä ovat samat, saattaisi olla aiheellista miettiä tapaturmien ja väkivallan tilastointi- ja seurantajärjestelmiä yhdessä.

Terveys- ja sosiaalialan koulutuksen suorittaneiden alalla työskentelevien ammatti- ja etujärjestö Tehy kannattaa luvussa 14 mainittua toistuvien työväkivaltakyselytutkimusten tekemisen tarpeellisuutta. Ehdotus on kannatettava, mutta ohjelmaan tulisi kirjata taho, jonka vastuulle kyseiset tutkimukset tulisivat. Nyt Työterveyslaitos tekee 3 vuoden välein Työ ja terveys-tutkimuksen, Tilastokeskus tekee Työolotutkimuksen 7 vuoden välein ja työministeriö tekee vuosittain työolobarometrikyselyn ja näissä kaikissa on osana myös työpaikkaväkivalta ja sen ilmentyminen.

Onnettomuustutkintakeskuksen mukaan seuranta- ja tilastointijärjestelmän kehittäminen on tärkeää. Tältä osin esitettyjä toimenpidesuositteluita Onnettomuustutkintakeskus pitää oikeaan osuneina.

Lyömätön Linja Espoossa katsoo, että tilastoinnin kehittäminen olisi tärkeää. Tilastointia tulisi kehittää niin, että väkivallan esiintyminen voidaan määrittellä tarkasti. Esimerkiksi kuntatasolla tilastoinnin tulisi olla sellaista, että väkivallan kirjaaminen tapahtuu säännönmukaisesti yksittäisen työntekijän osalta jokaisessa toimipisteessä, jossa väkivalta tulee esille.

Porvoonseudun perheasiain neuvottelukeskukseen mukaan tilastoinnin kehittämiseksi tarvittaisiin pikaisesti paikallistasolle kehittämis- ja tutkimuksellista apua.

Etelä-Suomen lääninhallituksen sosiaali- ja terveystoimen mielestä yhtenäisen tilastointi- ja seurantajärjestelmän luominen valtakuntaan on välttämätöntä, jotta väkivaltakysymyksissä voidaan edetä suunnitelmalliseen ja tietoiseen ehkäisykäytäntöön. Samalla on erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen seurantajärjestelmät saatava tilastoimaan myös lähisuhde- ja perheväkivaltaa. Pahoinpitelyn tunnusmerkistön selkiyttäminen on tärkeää.

Itä-Suomen lääninhallituksen sosiaali- ja terveystoimen katsoo, että väkivallan ilmenemisen kokonaiskuvan saamiseksi ja kehityksen seuraamiseksi tarvitaan järjestelmällistä tiedon keruuta ja tutkimusta. Poliisitoimen tilastoinnin rinnalle tarvitaan kattava seurantajärjestelmä myös terveydenhuoltoon ja sosiaalitoimeen. Se pitää erityisen tärkeänä suosituksia, joissa esitetään, että kuolemansyyn tutkintajärjestelmä säilytetään korkeatasoisena ja kehitetään terveydenhuollon tilastojärjestelmiä. Se toteaa, että kansallisen terveyshankkeen yhtenä tavoitteena on, että maassamme on vuoteen 2007 mennessä terveydenhuollossa käytössä sähköinen potilasasiakirjajärjestelmä. Siinä edellytetään ydintietojen määrittelyä luokitusten ja termistöjen avulla. Tässä vaiheessa on tärkeää huomioida ja sisällyttää myös potilasta/asiakasta ja hänen hoitoketjuun väkivallan näkökulmasta kuvaavia termejä. Sähköinen järjestelmä mahdollistaa potilaan tilaa ja hoitoa koskevan tiedon systemaattisen seurannan, tilastoinnin ja tiedon jatkokäsittelyn. Sähköinen kirjaaminen on tulossa myöhemmin myös sosiaalitoimeen.

15. Tutkimusohjelma

Lastensuojelun Keskusliito katsoo, että koska tutkimusten mukaan perheissä lapsiin kohdistuva väkivalta on yhtäläillä niin äitien kuin isienkin harjoittamaa, olisi tärkeää selvittää syitä, jotka johtavat väkivaltaan lapsia kohtaan. Selvityksen pohjalta tulisi kehittää ohjeistus lapsi-vanhempi -suhteen tukemiseksi palvelujärjestelmissä. Tässä työssä kumppanuus kansalaisjärjestöjen kanssa on tärkeää ottaa huomioon.

Ihmisoikeusliitto ry toteaa, että tarvitaan poikkileikkaavaa tutkimusta ja seuranta riskialttiissa ympäristöissä elävien lasten tukemiseksi ja väkivaltaa kokeneiden lasten auttamiseksi. Myös lapsen oikeuksia koskevaa tilastointia tulisi kehittää ja siihen tulisi sisällyttää mm. ilmoitusvelvollisuudesta (myös rikoslaki 21 luku 15§) tehdyt vireillepanot, kaikenlainen lapsiin kohdistuva väkivalta, laiminlyönti, huono kohtelu jne.

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallitus katsoo, että ohjelmassa esitetyt suositukset tutkimuksen ja seurannan kehittämiseksi ovat kannatettavia. Lienee tarpeellista pohtia, missä määrin ja kuinka laajoihin aineistoihin tukeutuen tietoa eri aihealueilta hankitaan, kun ensisijaisena pyrkimyksenä on väkivallan vähentämiseen soveltuvien toimintamenetelmien kehittäminen. Ohjelmassa puututaan useissa kohdin naisiin ja lapsiin kohdistuvan väkivallan seurannan puutteisiin. Olisi tärkeää saada aiempaa kattavammin tietoa myös eräistä muista kriminologisen tutkimuksen ja kriminaalipoliittisen seurannan katvealueista, mm. vanhuksiin kohdistuvasta lähisuhdeväkivallasta ja laitoksissa tapahtuvasta väkivallasta, sekä vammaisiin kohdistuvasta väkivallasta lähisuhteissa ja laitoksissa.

Opetushallitus pitää ohjelmassa esitettyä tutkimusohjelmaa ja siihen liittyviä suosituksia keskeisinä ja korostaa pitkäjänteisen, useavuotisen väkivallan vähentämiseen tähtäävän tutkimusohjelman ja toimenpiteiden seurantarjestelmien merkitystä.

Poliisiammattikorkeakoulusta ohjelmayhteys olisi hyvä foorumi kattavan ja pitkälle tulevaisuuteen ulottuvan uhritutkimussuunnitelman laatimiseen. Tällaisessa suunnitelmassa aikataulutettaisiin tehtävät tutkimukset ja päätettäisiin kustannusten jakamisesta eri viranomaisten kesken esim. kymmeneksi vuodeksi eteenpäin sekä päätettäisiin raportointivastuusta. Poliisiammattikorkeakoulu pitää tärkeänä selkeän koordinoituvastuun määrittelemistä esim. Oikeuspoliittiselle tutkimuslaitokselle tai Poliisiammattikorkeakoululle.

A-klinikkasäätiöstä alkoholipoliittisten muutosten väkivaltavaikutusten ohella olisi seurattava myös huumepolitiikkaa. Erityisenä tutkimusteemana säätiö nostaa esiin kysymyksen tutkia kansalaisten ja lähiyhteisöjen arjessa nykyisin vallitsevia epävirallisia alkoholipoliittisia normistoja.

Lyömätön Linja Espoossa mukaan naisiin kohdistuvan väkivallan nykytilan tarkastelemiseksi vuonna 1997 toteutettu Usko, Toivo, Hakkaus -tutkimus tulisi uusua. Tutkimuskysymykset tulisi päivittää ja niihin tulisi lisätä kysymyksiä, jotka ovat edellisen tutkimuksen jälkeen osoittautuneet tarpeellisiksi selvittää.

Nuorisotutkimusseura ry pitää tärkeänä, että Usko, Toivo, Hakkaus -tutkimus uusittaisiin. Se on toteutettava samassa muodossa ja samoja kysymyksiä käyttäen kuin vuoden 1997

tutkimus, jotta voidaan säilyttää vertailukelpoisuus aikaisempiin tutkimuksiin. Myös muut ehdotukset seuranta- ja tilastointijärjestelmän kehittämiseksi ovat pääosin kannatettavia.

Naisten Linja Suomessa ry pitää tärkeänä, että ”Usko, toivo, hakkaus” -tutkimus uusittaisiin ja siinä käytettäisiin vertailtavuuden takaamiseksi pitkälti samoja kysymyksiä.

Tasa-arvovaltuutetun mukaan naisiin kohdistuvan väkivallan spesifisyys edellyttää, että väkivaltatutkimusta jatketaan ja ensisijaisesti korostetaan kansallisten tarpeiden selvittämistä. ”Usko, toivo, hakkaus” – tutkimuksen uusinta tulisi tehdä mahdollisimman nopeasti, jotta saavutettaisiin tulosten vertailukelpoisuus. Tämän tutkimuksen osiona tai erikseen tulisi tutkia myös naisiin kohdistuvan väkivallan ja alkoholin yhteyttä. Samoin huumeiden ja kehonrakennusaineiden liittyminen naisiin kohdistuvaan väkivaltaan tulisi selvittää.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta TANE muistuttaa lausunnossaan, että hallituksen tasa-arvo-ohjelmaan sisältyy naisiin kohdistuvan väkivallan uhritutkimuksen uusiminen vuonna 2005. Se pitää tätä tärkeämpänä kuin osallistumista kansainväliseen uhritutkimukseen, mitä sitäkin se kannattaa. Se kannattaa myös selvitystä lainsäädännön mahdollisuuksista säännellä mediassa esitettyä ihmiskuvaa ja viittaa Norjan markkinointilainsäädännön myönteisiin vaikutuksiin.

Työterveyslaitos pitää raportin tutkimusta koskevia suosituksia tärkeinä. Vaikka työssä kohdattua väkivaltaa on tutkittu Suomessa on systemaattisempi tutkimustiedon keruu tarpeen. Eri toimialoilla tulisi selvittää työssä kohdattavan väkivallan yleisyyttä, luonnetta ja syitä samoja mittareita käyttäen. Työterveyslaitos yhtyy myös raportin toteamukseen, että tarvitaan myös systemaattista tutkimustietoa työväkivallan vähentämisen keinoista eri toimialoilla ja näiden keinojen vaikuttavuudesta.

Rikosuhripäivystys pitää suosituksia tutkimustoiminnan lisäämiseksi hyvänä asiana. Naisiin kohdistuvan väkivallan tutkimisen lisäksi nyt kaivattaisiin erityisesti tutkimusta laajemmin lähisuhdeväkivallan ilmiöistä. Palveluvalikon kehittäminen tarvetta vastaavaksi tarvitaan tutkittua tietoa mm. aikuisten lasten iäkkäisiin vanhempiinsa, naisten miehiin ja vanhempien alaikäisiin lapsiinsa kohdistamasta väkivallasta.

Opetusministeriö kannattaa esitetyn tutkimusohjelman laatimista. Opetusministeriö haluaa erityisesti nostaa esiin tutkimushankkeet, jotka koskevat yhteiskunnan sallimaa väkivaltaa, median välittämiä väkivaltaa edistäviä malleja sekä väkivallan arkipäiväistymistä.

Terveys- ja sosiaalialan koulutuksen suorittaneiden alalla työskentelevien ammatti- ja etujärjestö Tehy toteaa, että luvussa 15 mainittu työturvallisuuslain 27 §:ssä mainittujen velvoitteiden selvittämistarve tulisi voida tehdä melko nopeallakin aikataululla. Lain toteutumisen arvioinnissa olisi syytä tehdä yhteistyötä eri osapuolten välillä. Koska sosiaali- ja terveysministeriön työsuojeluosaston käynnistämä terveydenhuollon valvontahanke sisältää myös työpaikkaväkivaltaa koskevan osuuden, olisi järkevää koota valvontahankkeesta saatuja tietoja tähän yhteyteen.

Etelä-suomen lääninhallituksen sosiaali- ja terveysosaston näkemyksen mukaan Usko, toivo, hakkaus -tutkimuksen uusiminen on tärkeää. Sitä tarvitaan erityisesti kansallisiin tarpeisiin. Viime vuosien tilastojen mukaan nuorten, lähinnä tyttöjen aggressiivinen käyttäytyminen on lisääntynyt. Tarvitaan mm. tietoa ilmiön taustalla olevista tekijöistä. Suomessa ei ole myöskään riittävästi ja kattavaa tietoa lapsiin ja nuoriin kohdistuvasta

perheväkivallasta. Jotta voidaan rakentaa mahdollisimman hyvää ja resursseiltaan riittävää tuki- ja auttamisjärjestelmää, on oltava ajanmukaista tietoa kaikista eri osa-alueista eli lasten ja nuorten näkemästä, kokemasta ja tekemästä väkivallasta. Lapsuusajan varhaisen puuttumisen tukitoimet peruspalveluissa tulevat säästämään erityispalvelujen voimavaroja sekä tuomaan kustannussäästöjä mm. nuorten syrjäytymisen vähenemisenä. ESLH:n mukaan ohjelmasta puuttuvat suositukset opetuksen ja kasvatuksen osalta lähes tyystin. Kasvatuskysymykset ja opetukselliset asiat ovat merkityksellisiä. Myös hoitojärjestelyjen ja eri terapiamuotojen vaikuttavuus väkivallan vähentämisessä yksilön elämässä on asia, josta ei juurikaan tiedetä ja ne vaativat tutkimusta. ESLH toteaa, että alkoholin käytön ja väkivallan yhteyksistä saadaan eri tutkimuksista ristiriitaista tietoa, ja sitä tulee tarkemmin tutkia esim. Usko, toivo, hakkaus –uusintatutkimuksen yhteydessä. Erityisesti alkoholin käytön yleisyyttä lähisuhteissa ja perheissä tapahtuvan väkivallan tapauksissa tulee selvittää. Nykyisin myös huumeiden, hormonien ja aineiden sekakäytön yhteys väkivaltaan vaatii lisäselvityksiä.

Itä-Suomen lääninhallituksen sosiaali- ja terveysosasto pitää tärkeänä suositusta pitkäjänteisestä tutkimusohjelmasta. Erityisesti hankkeiden ja toimien vaikuttavuuden arviointi on erittäin tärkeää.

Sosiaali- ja terveysministeriön perhe- ja sosiaaliosasto pitää tärkeänä väkivallan ehkäisystä ja väkivaltatyöstä tehtävää tutkimusta ja sitä, että tutkimus ja esitetty tutkimusohjelma on esillä jatkotyössä.

Sosiaali- ja terveysministeriön talous- ja suunnitteluosasto priorisoi erityisesti usko, toivo, hakkaus – tutkimuksen uusimisen.

Folkhälsan korostaa sellaisten tutkimusten tärkeyttä, joissa selvitetään mediaväkivallan vaikutuksia käyttäytymiselle ja niiden lisääntyntä esiintymistä.

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallituksen mielestä tutkimustietoa tarvittaisiin erityisesti väkivaltaisten mediasisältöjen ja uusmedian käytön vaikutuksista lapsiin ja nuoriin ja siitä, miten lapset ja nuoret kokevat uusmedian käytön.

Jyväskylän yliopisto pitää tärkeinä ja kiirehditävinä tutkimuksen ja koulutuksen lisäämistä esim. väkivaltaisten henkilöiden hoitomallit, lasten turvataidot, väkivallan kulttuuristen ilmenemismuotojen seuraaminen (mediaväkivalta, urheiluväkivalta), interventiotutkimukset: tukipalvelut, katkaisuojelmat, asevelvollisten ohjelma.

Suomen Lakimiesliitto korostaa tarvetta tutkia ja seurata väkivaltarikosten rangaistuskäytäntöä suhteessa muiden rikosten rangaistuskäytäntöön.

16. Ohjelman toteutuksen ja muun väkivallan vastaisen työn koordinointi ja muu edistäminen

16.1 Ohjelman hyväksyminen ja toteutus

16.2 Valtakunnallinen, paikallinen ja läänitasoinen yhteistoiminta: väkivallantorjunnan verkosto ja koordinaatiokeskus

16.3 Paikallisen ja seudullisen rikosentorjuntayhteistyön ja turvallisuussuunnittelun kehittäminen

16.1 Ohjelman hyväksyminen ja toteutus

Keskuskaupakamari kannattaa ehdotettuja esityksiä ohjelman toteuttamisesta, seurannasta ja lisäselvitysten tekemisestä.

16.2 Valtakunnallinen, paikallinen ja läänitasoinen yhteistoiminta: väkivallantorjunnan verkosto ja koordinaatiokeskus

Nuorisotutkimusseura ry katsoo, että ohjelmassa on tärkeitä huomioita erilaisista toimenpiteistä, joita on syytä kehittää ja ottaa käyttöön. Suomessa tarvitaan väkivallan tutkimuksen keskusta tai verkostoa samoin kuin väkivallan hoitoon keskittyvää instituuttia.

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry katsoo, että ohjelman toteuttamiseksi ja tavoitteiden konkretisoimiseksi on tärkeää perustaa koordinoituyöryhmiä, etteivät asiat jää liian hajalleen. Erityisesti naisia ja lapsia koskevia suosituksia tulee kirjata auki ja konkretisoida. Seutukunnittain ja kuntatasolla väkivallan vastaisesta työstä, ennaltaehkäisytoimista ja palvelujen kehittämisestä väkivallan vähentämisen näkökulmasta tarkasteltuna tulee tehdä kirjallinen suunnitelma. Koska väkivalta koskettaa monen viranomaisen toimintaa, on myös koordinoinnin vastuusta sovitettava.

Tasa-arvovaltuutettu kannattaa suositusta koordinaatiokeskuksen perustamisesta. Koordinaatiokeskuksen riittävän painoarvon takaamiseksi tulisi sillä olla itsenäinen asema sekä riittävä asiantuntemus. Erityisesti tasa-arvovaltuutettu korostaa naisiin kohdistuvan väkivallan vahvan asiantuntemuksen tarvetta.

Ensi- ja turvakotien liitto kannattaa ohjelman suosituksen mukaisen väkivaltatyön koordinaatiokeskuksen perustamista. Samalla liitto painottaa, että tässä keskuksessa ja mahdollisessa väkivaltaneuvostossa tulee olla riittävä asiantuntemus liittyen kaikkiin väkivallan osapuoliin, ei siis pelkästään naisiin kohdistuvan väkivallan osalta. Liiton mukaan tässä yhteydessä on tärkeää ottaa huomioon kansalaisjärjestöt, esimerkiksi se tietotaito ja kokemus, mitä Ensi- ja turvakotien liitolla on väkivaltailmiöstä ja väkivallan eri osapuolien kanssa työskentelystä jo useamman vuosikymmenen ajalta.

Niuvanniemen sairaalan mukaan 'väkivaltaneuvostoon' tulisi kutsua oikeuspsykiatrian alan edustus yliopistosta, valtion mielisairaalasta tai vankeinhoidosta.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta TANE ehdottaa, että "väkivaltainstituutti" perustetaan joko oikeusministeriöön tai sisäasianministeriöön. On huolehdittava, että siinä on sukupuolten tasa-arvon asiantuntijoita. Jos naisiin kohdistuvalle väkivallalle perustetaan oma yksikkö, se olisi sijoitettava hallituksen tasa-arvoyksikön yhteyteen.

Porvoonseudun perheasiain neuvottelukeskus kannattaa väkivaltaehkäisytyön koordinoitua valtakunnallisella tasolla. Samalla sen mukaan väkivallan ehkäisytyön eri osa-alueilla pitäisi olla omat asiantuntijat ja oma toimintaohjelma erityisesti ajatellen koko pari- ja lähisuhdeväkivallan laajaa kirjoa.

Amnesty Internationalin Suomen osasto vaatii Suomen viranomaisilta edelleen kattavan, kansallisen, poikkihallinnollisen toimintaohjelman laatimista naisiin kohdistuvan väkivallan estämiseksi sekä tämän ohjelman tehokasta toimeenpanoa. Lausujan mukaan suositus väkivallantorjunnan verkoston ja koordinaatiokeskuksen perustamisesta vastaamaan väkivallan vähentämishojelman toteutuksesta ja muun väkivallan vastaisen työn koordinoinnista on tärkeä. Ohjelman tehokas toteuttaminen ja yhteensovittaminen muiden aihetta sivuavien ohjelmien ja toimien kanssa vaatii hyvää koordinaatiota. Amnesty Internationalin Suomen osasto edellyttää, että koordinaatiokeskuksella on riittävä asiantuntemus naisiin kohdistuvan väkivallan erityiskysymyksistä. Ottamatta kantaa koordinaatiokeskuksen sijoituspaikkaan, rikosentorjuntaneuvoston valmistelema ja nyt kommentoitavana oleva ohjelmaluonnos ei vakuuta siitä, että asiantuntemuksen taso olisi tällä hetkellä riittävä. Kuten lausunnon alussa on todettu, paras vaihtoehto naisiin kohdistuvan väkivallan vastaisen työn tehokkuuden varmistamiseksi olisi ilmiön erityispiirteet huomioiva oma toimintaohjelma ja ohjelman oma pysyvä koordinaatio.

Naisjärjestöjen Keskusliitto toteaa, että ohjelmaehdotuksesta ei ilmene, toimisiko koordinoitukeskus ns. neuvottelukuntatyypisenä "väkivaltaneuvoston" sihteeristönä. Naisjärjestöjen Keskusliitto katsoo, että väkivaltaa koordinoivalla taholla tulisi olla itsenäinen asema ja riittävän korkea status. Sen yhtenä tehtävänä tulisi olla kansainvälinen yhteistyö ja vuorovaikutus, koska se on viitekehys, jossa kansallisen toiminnan tulisi tapahtua. Varsinkin naisiin kohdistuvan väkivallan alueella kansainvälinen yhteistyö on ollut merkittävä esimerkki ja tuki kansallisen kehittämistyön käynnistämisessä ja toteuttamisessa.

Naisjärjestöt Yhteistyössä NYTKIS ry katsoo, että ehdotetun väkivallantorjunnan verkoston ja koordinaatiokeskuksen perustaminen on tärkeää ja se painottaa ohjelman mukaisesti, että verkostossa ja koordinaatiokeskuksessa "on oltava riittävä asiantuntemus naisiin kohdistuvan väkivallan erityiskysymyksissä". Koordinaatiokeskus tulisi perustaa jonkin ministeriön, mieluummin oikeusministeriön, välittömään yhteyteen.

Unioni, Naisasialiitto Suomessa ry katsoo, että se ei voi tukea ohjelmaluonnoksen (s. 83) esitystä, jossa ehdotetaan väkivallan vähentämishojelman toteutusta koordinoivan tahon sijoittamista rikosentorjuntaneuvoston yhteyteen, koska ohjelman valmistelussa on puutteita ja esitetty ohjelmaluonnos on heikko tasoltaan. Koordinaatiiovastuu on harkittava uudestaan niin, että ohjelman toimeenpano, sen koordinointi ja arviointi tapahtuvat riittävän laadukkaasti ja tehokkaasti. Koordinaatiokeskuksen ja väkivaltaneuvoston asiantuntemus etenkin naisiin kohdistuvassa väkivallasta on varmistettava laaja-alaisella kokoonpanolla, jossa kansalaisjärjestöillä on riittävä edustus.

Sosiaali- ja terveysministerin perhe- ja sosiaaliosasto pitää tärkeänä, että valtioneuvoston periaatepäätöksessä selkeästi tuotaisiin esille ne toimintapoliittiset linjaukset, joihin väkivallan ehkäisytyö perustuu. Valtioneuvoston päätöksessä hallituksen tasa-arvo-ohjelmaksi on aikaisemmin todettu, että *selvitetään valtakunnallisen väkivaltatyön koordinaatioyksikön perustamista. Yksikön koordinoititehtävät koskisivat alan moniammatillista yhteistyötä kuten tiedotusta ja internetsivujen ylläpitoa, koulutusta, tutkimusta, kehittämistoimintaa ja kansainvälistä yhteistyötä (oikeusministeriö).* Väkivallan vähentämishjelmaa valmistellaan kansallisen rikosentorjuntaohjelman rinnalle ja osaksi Sisäisen turvallisuuden ohjelmaa. Ohjelma liittyy myös useiden sosiaali- ja terveysministeriön ohjaamien ohjelmien työhön. Ohjelmien tavoitteena on tehostaa eri hallinnonalojen yhteistyötä, mutta *vaarana on, että ohjelmien ristikkäiset viittaukset toisiinsa hävittävät kullekin hallinnonalalle kuuluvan vastuun omista toimistaan.* Sosiaali- ja terveysministeriön perhe- ja sosiaaliosasto katsoo, että tämä riski voidaan kuitenkin välttää, kun hallinnonalat suhtautuvat erityisen kunnianhimoisesti niihin mahdollisuuksiin ja toimiin, joita ohjelmat edellyttävät omalta hallinnonalalta. Sosiaali- ja terveysministeriön perhe- ja sosiaaliosasto katsoo, että se voi omasta puolestaan sitoutua väkivallan vähentämishjelman tavoitteisiin ja esitettyihin toimintalinjoihin.

Sosiaali- ja terveysministeriön talous- ja suunnitteluosaston mielestä väkivallan ehkäisemiseksi tehtävää työtä varten tarvitaan koordinaatiokeskus, jossa tulisi olla riittävästi naisiin kohdistuvan väkivallan asiantuntijoita ja jolla tulisi olla itsenäinen asema ja riittävän korkea status, joten se ei voisi olla esimerkiksi rikosentorjuntaneuvoston jaosto.

Etelä-Suomen lääninhallituksen sosiaali- ja terveysosasto kannattaa ehdotuksia ohjelman toteutuksen ja muun väkivallan vastaisen työn koordinoinnista ja muusta edistämisestä valtakunnallisella, alueellisella ja paikallistasolla. Koska on kysymys niin monen hallinnonalan yhteistyötä vaativasta tehtäväkokonaisuudesta, vaaditaan myös uusien järjestelmien rakentamista ja niihin resursointia. Väkivallan torjunnan koordinaatiokeskus ja sitä tukevat verkostot eri hallinnontasoilla voivat olla toimiva ratkaisu. Koordinaatiokeskuksen täytyisi keskittyä erityisesti väkivaltatietouden ja osaamisen kumulatiiviseen keräämiseen. Verkostojen ja yhteistyöelinten perustamisessa on kuitenkin otettava huomioon, että esim. lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisytyössä on läänienhallitukseen ja kuntiin ja seutukuntiin rakennettu jo usean vuoden ajan erilaisia yhteistoimintamalleja eikä niitä pidä jättää huomioon ottamatta.

Itä-Suomen lääninhallituksen sosiaali- ja terveysosasto pitää tärkeänä, että luodaan järjestelmä väkivallan vastaisen työn koordinoimiseksi ja edistämiseksi. Sen mielestä järjestelmästä ei tule luoda liian byrokraattista ja siinä pitäisi olla edustettuina myös sosiaali- ja terveydenhuollon näkökulma ja asiantuntemus. Ennen mahdollista läänien tasolla toimivien väkivaltatyötä koordinoivien elinten perustamista tulee tarkkaan selvittää niiden tarve ja toimintatapa. On tärkeää, ettei luoda päällekkäisiä verkostoja vaan hyödynnetään olemassa olevia.

Rikosuhripäivystyksen mukaan erityinen väkivaltatyötä koordinoiva kansallinen elin on tärkeä tavoite. Mikäli suosituksen mukainen väkivaltaneuvosto nimitetään, pitää se toivottavana, että RIKU:n edustajalle mahdollistetaan neuvoston jäsenyys.

Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer ry:n mukaan väkivaltatyötä koordinoivan elimen perustaminen on perusteltua siksi, että väkivalta-asiat ovat hajanaisesti eri hallinnon alalla tapahtuvina toimina sekä laaja-alaisuutensa vuoksi vaikeasti hahmotettavissa

kokonaisuudeksi, jossa nykyisin tehdään eri tahoilla paljon päällekkäistäkin toimintaa. Synergiaetujen hyödyntämiseksi ja koordinoimiseksi sekä tehokkaan kokonaisvaltaisen toiminnan vuoksi ko. elimen perustamista pidämme perusteltuna.

Lyömätön Linja Espoossa mukaan ohjelman toteutuksen ja muun väkivallan vastaisen työn koordinoimiseksi ja edistämiseksi tulisi Suomeen ensisijassa perustaa väkivallan ”ehkäisykeskus”, jossa on riittävä asiantuntemus naisiin kohdistuvan väkivallan erityiskysymyksistä.

Lyömätön Linja Espoossa mukaan kunnat, viranomaiset ja järjestöt ovat keskeisessä asemassa kun puhutaan väkivallan vähentämiseksi tehtävästä työstä. Tällä hetkellä väkivallan eri osapuolille tarjolla oleva apu on pääasiassa järjestöjen tuottamien erityispalveluiden varassa. Jatkossakin tarvitaan erityispalveluita ja ne voivat olla edelleen järjestöjen tuottamia. Väkivallan vähentämisessä tulee kuitenkin hyödyntää jo voimassaolevia kunnallisia palvelujärjestelmiä. Suomen kuntien tulisi laatia toimintaohjelman, jolla väkivaltaan tartutaan sekä kunnan johdon ja päättäjien, työyhteisöjen ja yksittäisten työntekijöiden tasolla. Suomen valtion tulisi huolehtia rahoittamalla ja valvomalla kunnissa tapahtuvaa eri tahojen suorittamaa väkivallan katkais- ja ennaltaehkäisytyötä.

Suomen Kuntaliitto katsoo, että ohjelmaehdotuksesta tehtävän valtioneuvoston periaatepäätöksen yhteydessä on tarkemmin määriteltävä ohjelman käytännön toimeenpanon vaiheistus, eri toimialojen vastuutus sekä pitkäkestoisen – mahdollisesti 10-vuotisen laajan ohjelman toteuttamisen rahoitus. Tämän kaltaisilla pitkäjänteistä työtä vaativilla suosituksilla voidaan vaikuttaa myös väkivallasta muutoin aiheutuvien kustannusten määrään – kehittämistoimien onnistuessa kustannusten voi olettaa vähenevän. Suomen Kuntaliitto toivoo voivansa osallistua suositusten pohjalta väkivallan vähentämisohjelman toimeenpanosuunnitelman laadintaan. Tässä yhteydessä tulee sopia kansallisten toimijoiden roolista toimeenpanossa.

Suomen kriminaalihuollon tukisäätiön KRITS:in näkökulmasta seuranta- ja väkivallan vastaisen työn koordinointi- ja ohjausjärjestelmän aikaansaaminen ohjelmassa on ensisijaisempaa kuin joihinkin yksittäisiin, paljon julkisuutta ja poliittista huomiota saaneisiin väkivallan ilmiöihin keskittyminen. Ohjelmassa esitettyjen suositusten suhde myöhemmin tehtävään toimeenpanosuunnitelmaan jäi epäselväksi.

Terveystieteiden tutkimuskeskus ry suosittelee ohjelman käyttöönottoa jo toiminnassa olevia verkostoja ja organisaatioita ja niiden asiantuntemusta hyödyntäen. Järjestökenttää hyödyntämällä vältettäisiin päällekkäistä toimintaa ja uusien organisaatorakenteiden luomista, ja ohjelmaa voitaisiin toteuttaa mahdollisimman tehokkaasti. Ohjelman liitteisiin toivottaisiin tietoja tilastoidusta väkivallasta.

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallituksen mielestä nykyisen hallituskauden aikana on tehty toisiaan täydentäviä ja osin päällekkäisiä ohjelmia, joiden koordinoinnille olisi tarvetta. Koordinoinnissa on huomioitava useita keskenään hyvin erilaisia tasoja, yhteiskuntaeettisestä periaatetasosta paikalliseen toimintaan asti. Ohjelma ei myöskään sisällä arvioita tai laskelmia siitä, minkä verran resursseja ohjelman toteuttamiseksi tarvitaan. Näiltä osin ohjelma kaipaa kehittämistä.

16.3 Paikallisen ja seudullisen rikosentorjuntayhteistyön ja turvallisuus-suunnittelun kehittäminen

Rovaniemen kihlakunnan poliisilaitos korostaa paikallisten turvallisuussuunnitelmien kehittämisen merkitystä. Väkivallan torjuntaosioon voitaisiin luoda menetelmät paikallisen väkivaltarikollisuuden erityispiirteiden ja tekijöiden yksilöllisten piirteiden analysointiin, joka voisi tarkoittaa kaikkien henkirikosten ja törkeiden pahoinpitelyiden sekä niiden yritysten analysointia tapaus tapaukselta sekä pahoinpitelyiden ja lievien pahoinpitelyiden otantaan perustuvaa profilointia. Tarkoituksena tulisi olla analysoinnin hyödyntäminen yleisellä ja yksilötasolla ennalta estävästi samalla tavalla kuin liikenneonnettomuuksien osalta paikallisesti tehdään useimmissa kunnissa. Hyödyn maksimointi perustuisi siihen synergiaetuuksiin, minkä kaikkien sidosryhmien yhteistyö tuottaa.

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallitus katsoo, että ohjelman toteutumiseksi uusien organisaatioelimiä ja koordinaatioitoimien perustaminen ei ehkä ole tehokkain keino, vaan tavoitteiden kiinnittyminen paikallisiin ja alueellisiin perusrakenteisiin, kuten Turvallisuustalkoot –ohjelmassakin korostetaan, voisi johtaa pysyvämpiin tuloksiin. Tällä hetkellä tieto eri alueilla kehitetyistä malleista ja menetelmistä on hajallaan ja siten vaikeasti hyödynnettävissä. On tärkeää, että jo kehitettyjä menetelmiä systematisoidaan, levitetään valtakunnallisesti ja kehitetään myös eri ammattiryhmille annettavaa peruskoulutusta ja täydennyskoulutusta siten, että se antaa valmiuksia väkivaltaan liittyvissä kysymyksissä toimimiseen. Siten on jossain määrin tarpeellista vahvistaa Rikosentorjuntaneuvoston edellytyksiä ohjelman toteutusta edellyttävän tiedon tuottamiseen ja levittämiseen. Koordinaation resursoinnin tulisi alueellisesti ja valtakunnallisestikin kuitenkin suuntautua olemassa olevien ja pysyvien toimintarakenteiden kautta paikallisen työn tukemiseen konsultoivalla työotteella. Sen tulisi merkitä kasvokkain tapahtuvaa tukea, koulutusta ja ohjausta. Kirkko pyrkii yhteyden syventämiseen Rikosentorjuntaneuvoston ohjelman toteutuksen ja kirkon oman toiminnan välillä.

Oulun lääninhallituksen poliisiosasto nostaa esille rikosilmoitusjärjestelmän väkivaltatietojen analysointia ja analyysien käsittelyä paikallisella tasolla yhteistyöviranomaisten kanssa ja pitää tärkeänä paikallisten turvallisuussuunnitelmien käyttämistä väkivallan ennaltaehkäisemisessä.

Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakesin mukaan ohjelma edellyttää toteutuakseen monien toimijoiden laajaa yhteistyötä, koska väkivalta on monimuotoista ja sillä on useita eri taustatekijöitä. Onkin tarpeen ehdotuksen mukaisesti sisällyttää väkivallan vähentäminen kaikkeen turvallisuussuunnitteluun.

Liite 1

Lausunnonantajat

1. *A-klinikkasäätiö*
2. *Amnesty International Suomen osasto*
3. *Elinkeinoelämän keskusliitto EK*
4. *Ensi- ja turvakotien liitto*
5. *Espoon kihlakunnan poliisilaitos*
6. *Etelä-Suomen lääninhallituksen sosiaali- ja terveysosasto*
7. *Folkhälsan*
8. *Förbundet Hem och Skola i Finland rf*
9. *Helsingin kauppakamari*
10. *Helsingin kaupunginhallitus*
11. *Helsingin kihlakunnan poliisilaitos*
12. *Ihmisoikeusliitto ry*
13. *Itä-Suomen lääninhallituksen poliisiosasto*
14. *Itä-Suomen lääninhallituksen sosiaali- ja terveysosasto*
15. *Jyväskylän yliopisto*
16. *Kansalaispalaute Jyrki Tarkkonen*
17. *Kansanterveyslaitos*
18. *Kehittämiskeskus Oy Häme*
19. *Keskuskauppakamari*
20. *Keskusrikospoliisi*
21. *Kriminaalihuollon tukisäätiö KRITS*
22. *Kriminaalihuoltolaitos*
23. *Lahden kihlakunnan poliisilaitos*
24. *Lapin lääninhallitus*
25. *Lastensuojelun Keskusliitto*
26. *Liikenne- ja viestintäministeriö*
27. *Liikennevakuutuskeskus*
28. *Lyömätön Linja Espoossa*
29. *Länsi-Suomen lääninhallituksen poliisiosasto*
30. *Länsi-Suomen lääninhallituksen sosiaali- ja terveysosasto*
31. *Miessakit ry*
32. *Monika-Naiset liitto ry*

33. *Naisjärjestöjen Keskusliitto*
34. *Naisjärjestöt Yhteistyössä NYTKIS ry*
35. *Naisten Apu Espoossa ry*
36. *Naisten Linja Suomessa ry*
37. *Niuvanniemen sairaala*
38. *Nuorisotutkimusseura ry*
39. *Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry*
40. *Onnettomuustutkimuskeskus*
41. *Opetushallitus*
42. *Opetusministeriö*
43. *Oulun lääninhallituksen poliisiosasto*
44. *Palvelualojen ammattiliitto PAM ry*
45. *Poliisiammattikorkeakoulu (PAKK)*
46. *Porvoonseudun perheasiain neuvottelukeskus*
47. *Professori Johanna Niemi-Kiesiläinen Uumajan yliopistosta*
48. *Puolustusministeriö*
49. *Raiskauskriisikeskus Tukinainen*
50. *Rikosuhripäivystys*
51. *Rovaniemen kihlakunnan poliisilaitos*
52. *Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus*
53. *Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes*
54. *Sosiaali- ja terveysministeriön perhe- ja sosiaaliosasto*
55. *Sosiaali- ja terveysministeriön talous- ja suunnitteluosasto*
56. *Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry*
57. *Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallitus*
58. *Suomen Koulu- ja Nuorisolääketieteen Yhdistys*
59. *Suomen Kuntaliitto*
60. *Suomen Lakimiesliitto*
61. *Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer ry*
62. *Suomen Lääkäriliitto*
63. *Suomen Mielenterveysseura*
64. *Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry*
65. *Suomen ortodoksisen kirkon kirkollishallitus*
66. *Suomen Vanhempainliitto*
67. *Svenska Kvinnoförbundet rf*

68. *Tasa-arvoasiain neuvottelukunta TANE*
69. *Tasa-arvovaltuutettu*
70. *Terveys- ja sosiaalialan koulutuksen suorittaneiden alalla työskentelevien ammatti- ja etujärjestö Tehy*
71. *Terveystieteiden tutkimuskeskus ry*
72. *Turun kihlakunnan poliisilaitos*
73. *Työministeriö*
74. *Työterveyslaitos*
75. *Unioni, Naisasialiitto Suomessa ry*
76. *Valtakunnansyyttäjänvirasto*
77. *Vähemmistövaltuutettu*
78. *Väkivalta apua -toimintamuoto*
79. *Väkivaltaobservatorio*
80. *Ympäristöministeriö*